

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKOKUL MÜFREDAT PROGRAMININ ÇOKKÜLTÜRLÜ
EĞİTİM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ VE SINIF
ÖĞRETMENLERİNİN ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM ALGILARI

OKAN TAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DR. ÖĞR. ÜYESİ AHMET ÜNAL

OCAK - 2024
KASTAMONU

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Okan TAŞ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLKOKUL MÜFREDAT PROGRAMININ ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ VE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM ALGILARI

OKAN TAŞ

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI

SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

DANIŞMAN:DR. ÖĞR. ÜYESİ AHMET ÜNAL

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden itibaren çok çeşitli etnik unsurların bir arada yaşamış olduğu bir demografik yapıya sahiptir. Otuzun üzerinde etnik unsurun bir arada yaşadığı ülkemiz çok farklı kültürlerin bir arada yaşadığı bir toplumdur. Bu kadar farklı unsurun bir arada yaşıyor oluşu toplumumuzda çokkültürlü bir yapının olduğunu göstermektedir. Bu çokkültürlü yapı ülkemizin birçok noktasında kendini apaçık göstermektedir. Her bir kültürün farklı yaşayış biçimleri, dilleri, örfleri, gelenekleri ve bunun gibi birçok kendine has özelliği bulunmaktadır. İşte bu farklılıkların var oluyor oluşu çeşitli kültürle saygıyı, empati göstermeyi ve karşılıklı olarak birbirini anlamanın bir gereklilik olduğunu karşımıza çıkarmaktadır. Ülkemiz zaten hali hazırda çokkültürlü bir yapıya sahipken kuruluş sonrası gerçekleşen olaylar ve göçlerle birlikte bu durum çok daha çeşitli bir toplum yapısını karşımıza çıkarmıştır. Çokkültürlü bir toplum yapısına sahip olmamız, doğu ile batı arasında bir geçiş noktasında olmamız, Batı Trakya, Balkanlar, Kıbrıs ve komşu ülkelerde bulunan Osmanlı İmparatorluğu mirası, ülkeler arası yapılan işçi göçleri, son yıllarda Türki Cumhuriyetlerle daha çok gelişen ilişkiler gibi sebeplerden dolayı ülkemiz için artık çokkültürlü yapıyı benimseyerek bunu eğitim sistemimize entegre etmek bir zaruret halini almıştır. İşte bu durumlardan yola çıkarak böyle bir araştırmanın yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Ayrıca küreselleşme ile birlikte farklı ülkelerden gelen göçmenlerin uyum süreci ve eğitimi, toplumların uyumlu bir şekilde bir arada yaşaması açısından kritik bir unsurdur. Eğitim ortamı, kültürlerarası iletişimin en etkili şekilde sağlanabileceği bir platform olarak önem taşımaktadır ve öğretmenler bu sürecin en önemli yapı taşıdır. Bu araştırma öncelikli olarak nitel bir araştırmadır. Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde ilkökul düzeyinde yer alan bütün dersler çokkültürlü eğitim açısından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme yapılırken Castagno (2009)'nın oluşturmuş olduğu kuramsal çerçeve ve aynı zamanda Seban ve Uyanık(2016)'ın yine bu çerçeveden yola çıkarak oluşturmuş olduğu sorular kullanılarak bu çerçevede analiz edilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde ilkökul düzeyinde sınıf öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim algıları değerlendirilmiştir. Bunun için literatür taraması yapılarak araştırmaya uygun olan 8 soru hazırlanmış ve kapsam geçerliliğin sağlanması için uzman görüşü alınmıştır. Araştırma grubunu, 2022-2023 Kastamonu ilinde ilkökullarda görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu ilkökullarda görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırmaya 21-55 yaş aralığında olan 7 erkek ve 11

kadın olmak üzere toplam 18 kişi katılmıştır. Araştırmanın ilk bölümünün verileri betimsel analiz ile ikinci bölümün verileri ise içerik analizi ile çözümlenmiştir.

Bu tespitlerle birlikte ülkemizde yaşayan çeşitli kültürler ve daha sonradan çeşitli sebeplerle ülkemize gelen geçici koruma statüsünde yer alan göçmenlerin yaşadığı zorlukların kökenlerine inilmesi gerektiği önemli noktalardan biridir. Eğitim sisteminin bu değişen demografik ve sosyal dinamiklere uyum sağlamasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Çokkültürlülük ve beraberinde gelen sorunları ele almak ve eğitim sisteminin bu değişen ihtiyaçlara adapte olmasını sağlamak için dikkate alınması gereken önceliklerin olduğu görülmektedir.

ANAHTAR KELİMELEER: Çokkültürlülük, Çokkültürlü Eğitim, Göçmen Sorunu, İletişim, Dil Problemleri

Ocak 2024, 134 Sayfa

ABSTRACT**MSC THESIS****ASSESSMENT OF THE PRIMARY SCHOOL CURRICULUM PROGRAM
IN TERMS OF MULTICULTURAL EDUCATION AND PERCEPTIONS OF
PRIMARY SCHOOL TEACHERS REGARDING MULTICULTURAL
EDUCATION****OKAN TAŞ****KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE****DEPARTMENT OF BASIC EDUCATION****PRIMARY EDUCATION****SUPERVISOR:ASSIST. PROF. DR. AHMET ÜNAL**

The Demographic Structure of Turkey has been characterized by a diverse mix of ethnic elements since the establishment of the Republic. Our country, where over thirty ethnic groups coexist, is a society of diverse cultures. The coexistence of such diverse elements in our society signifies a multicultural structure. This multicultural structure is evident throughout various parts of our country, showcasing different lifestyles, languages, customs, traditions, and many other distinctive features of each culture. The existence of these differences highlights the importance of respecting various cultures, showing empathy, and emphasizing the necessity of mutual understanding.

As our country inherently possesses a multicultural structure, events and migrations occurring after its establishment have further diversified our societal fabric. The multicultural structure of our country, positioned as a crossroads between the East and the West, the Ottoman Empire's legacy in Western Thrace, the Balkans, Cyprus, and neighboring countries, international labor migrations, and recent developments in relations with Turkish Republics, have made it imperative for our country to embrace multiculturalism and integrate it into our education system.

In light of these circumstances, the need for conducting research on this topic has arisen. Additionally, with globalization, the adaptation process and education of immigrants from different countries are crucial factors for communities to coexist harmoniously. The educational environment plays a vital role as a platform for effective intercultural communication, and teachers are the cornerstone of this process.

This research is primarily qualitative and consists of two parts. In the first part, all primary school subjects are evaluated in terms of multicultural education, using the theoretical framework developed by Castagno (2009) and the questions formulated by Seban and Uyanık (2016) based on this framework. The second part of the research assesses the perceptions of primary school teachers regarding multicultural education. For this purpose, eight questions

suitable for the research were prepared after a literature review, and expert opinions were obtained to ensure content validity.

The research group consists of primary school teachers working in Kastamonu province during the 2022-2023 academic year. A total of 18 participants, 7 males and 11 females aged between 21-55, took part in the study. The data from the first part of the research were analysed through descriptive analysis, while the data from the second part were analysed through content analysis.

With these findings, it becomes essential to delve into the origins of the difficulties faced by various cultures living in our country and temporary protection status migrants who have come to our country for various reasons. The necessity for the education system to adapt to these changing demographic and social dynamics becomes evident. It is crucial to address multiculturalism and the accompanying challenges, considering the priorities to ensure that the education system adapts to these changing needs.

KEYWORDS: Multiculturalism, Multicultural Education, Immigration Issue, Communication, Language Problems.

January 2024, 134 Page

TEŞEKKÜR

Bütün tez çalışması sürecimde bilgi ve donanımıyla bana yol gösteren, hiçbir konuda desteğini esirgemeyen, çalışmamı geliştirmeme ve daha iyi bir noktaya çıkmasına öncülük eden, değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÜNAL'a, araştırmanın uygulanma sürecinde desteğini her zaman yapıcı ve yardımcı olan değerli meslektaşlarıma ve okul yöneticilerimize teşekkür ve saygılarımı sunuyorum.

Tezime katkılarından dolayı jüri üyesi Sayın Doç. Dr. Mehmet Koray Serin'e ve Doç. Dr. Eyüp YILMAZ 'a teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek lisans eğitimi süresince bana her zaman destek veren çok değerli eski ve yeni okul müdürlerim İsmail KARAGÖZ ve Fahri AKBAŞ'a araştırmamda desteğini esirgemeyen ve görüşleriyle çalışmama katkıda bulunan bütün çalışma arkadaşlarıma tek tek teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca attığım her adımda bana inanan, güvenen ve desteğini hiç esirgemeyen, çalışmamın her noktasında yol gösteren eşim Derya DENGEL TAŞ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Okan TAŞ

Kastamonu, 2024

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEZ ONAYI	ii
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ.....	xii
TABLolar DİZİNİ	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu	3
1.1.1 Problem Cümlesi.....	5
1.1.2 Alt Problemler.....	6
1.2 Araştırmanın Amacı	6
1.3 Araştırmanın Önemi	7
1.4 Sınırlılıklar.....	8
1.5 Sayıtlar	9
2. ALANYAZIN.....	10
2.1 Göç Kavramı	10
2.2 Göçmen Kavramı ve Göçmen Sorunu.....	14
2.3 Kültür Kavramı.....	19
2.4 Çokkültürlülük.....	20
2.4.1 Çokkültürlülüğün Tarihsel Gelişimi	25
2.4.2 Ülkemizde Çokkültürlülük	25
2.5 Çokkültürlü Eğitim.....	26
2.5.1 Çokkültürlü Eğitimin Amaçları	29
2.5.2 Çokkültürlü Eğitimin İlkeleri.....	32
2.5.3 Çokkültürlü Eğitimin Boyutları	33
2.5.4 Çokkültürlü Eğitimde Öğretmen Özellikleri	34
2.5.5 Çokkültürlü Eğitimde Okul	36
2.5.6 Çokkültürlü Eğitimde Program.....	37
2.5.7 Çokkültürlü Eğitime Uygun Öğretmen Yetiştirme.....	39
2.5.8 Çokkültürlü Eğitim Yönetimi	40
2.5.8.1 Okul yönetimi	41
2.5.8.2 Sınıf yönetimi.....	43
2.5.9 Yönetim Süreçleri	44
2.5.9.1 Karar verme.....	45
2.5.9.2 Planlama.....	45
2.5.9.3 Örgütlenme.....	47
2.5.9.4 İletişim kurma	47
2.5.9.5 Eşgüdümleme.....	47
2.5.9.6 Değerlendirme.....	48
2.6 Çokkültürlü Öğrenme Ortamı	48
2.7 Kültürlerarası Eğitim.....	49

2.8	Kültürel Değerlere Duyarlı Eğitim.....	49
2.9	Çokkültürlü Eğitimin Faydaları.....	50
2.10	Çokkültürlü Eğitim ile İlgili Yaşanan Sorunlar ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eleştiriler	52
2.11	Sığınmacı Öğrencilerin Eğitim Öğretim Faaliyetlerin Yaşamış Oldukları Sorunlar	53
2.11.1	Dil Problemleri	54
2.11.1.1	Öğrencinin yaşamış olduğu sorunlar.....	54
2.11.1.2	Öğretmen ve yöneticilerin yaşamış olduğu sorunlar.....	55
2.11.1.3	Velilerin yaşamış olduğu problemler	56
2.11.2	Akademik Başarısızlık	56
2.11.3	Aileden Kaynaklı Sorunlar	57
2.11.4	Etnik Gruplaşmalar	57
2.11.5	Davranış Sorunları	58
2.11.6	Ekonomik Sorunlar	58
2.11.7	Kültürel Sorunlar	59
2.12	İlgili Araştırmalar	59
3.	YÖNTEM.....	64
3.1	Araştırmanın Modeli	64
3.2	Çalışma Grubu ve Örneklem.....	64
3.3	Veri Toplama Araçları.....	65
3.4	Verilerin Toplanması.....	66
3.5	Verilerin Analizi.....	67
4.	BULGULAR	71
4.1	Doküman İncelemesi Yöntemiyle Elde Edilen Bulgular	71
4.1.1	Asimilasyon İçin Eğitim	72
4.1.2	Kaynaşma İçin Eğitim	72
4.1.3	Çoğulculuk İçin Eğitim.....	74
4.1.4	Kültürel Yeterlilik İçin Eğitim.....	76
4.1.5	Eleştirel Farkındalık İçin Eğitim.....	79
4.1.6	Sosyal Eylem İçin Eğitim	80
4.2	Yarı Yapılandırılmış Mülakat ile Elde Edilen Bulgular.....	80
4.2.1	Çokkültürlülük Denince Aklınıza Gelen Üç Kelime veya Kavramı Belirtiniz. Çokkültürlü Eğitimi Nasıl Tanımlarsınız?.....	81
4.2.2	Okulunuzda ya da Dersine Girdiğiniz Sınıflarda, Çokkültürlü Öğrenci Profili Olduğunu Düşünüyor Musunuz? Gerekçeleri Nelerdir?	83
4.2.3	Okulunuzda ya da Dersine Girdiğiniz Sınıflarda, Öğrencilerin Kültürel Farklılıkları Hakkında Bilgi Sahibi Misiniz?	84
4.2.4	Öğrencilerin Bu Farklılıkları Öğretmenlerin; Öğretmenlik Becerileri, Sınıf Yönetimi, Eğitim Ortamının Düzenlenmesi, Sosyal İlişkilerin Geliştirilmesi, Eğitim-Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin Kullanımı Açısından Nasıl Etkilemektedir?	86
4.2.4.1	Öğrencilerin bu farklılıkları öğretmenlerin; öğretmenlik becerilerinin kullanımı açısından nasıl etkilemektedir?.....	86
4.2.4.2	Öğrencilerin bu farklılıkları öğretmenlerin; sınıf yönetimi becerileri nasıl etkilemektedir?	88
4.2.4.3	Öğrencilerin bu farklılıkları; eğitim ortamının düzenlenmesi açısından nasıl bir etki bırakır?	90

4.2.4.4	Öğrencilerin bu farklılıkları; sosyal ilişkilerin geliştirilmesi açısından nasıl bir etki bırakır?	91
4.2.4.5	Öğrencilerin bu farklılıkları; öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanımı açısından nasıl bir etki bırakır?	94
4.2.5	Çokkültürlü Eğitimin Olumlu Yönlerine İlişkin Görüşleriniz Nelerdir?	97
4.2.5.1	Çokkültürlü eğitimin topluma ne gibi avantajları olabilir?.....	99
4.2.6	Çokkültürlü Eğitimin Olumsuz Yönlerine İlişkin Görüşleriniz Nelerdir?	101
4.2.6.1	Çokkültürlülüğün toplum açısından dezavantaj olduğu durumlar var mıdır? Varsa örnek verir misiniz?	103
4.2.6.2	Çokkültürlülüğün eğitime avantaj olarak yansımaları sizce nasıldır?	105
4.2.6.3	Çokkültürlülüğün eğitime dezavantaj olarak yansımaları sizce nasıldır?	107
4.2.7	Anadilde Eğitimi Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Nasıl Değerlendiriyorsunuz?	109
5. TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER.....		112
KAYNAKLAR		124

ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1 Belirtilen Kimliklere Göre Yetişkinlerde Etnik Kimlik Dağılımı	1
Şekil 2.1 Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli sayısı	13
Şekil 2.2 Yıllara göre yakalanan düzensiz göçmenlerin uyruk dağılımı	14
Şekil 2.3 Çokkültürlü Eğitimin Boyutları	33
Şekil 3.1 Kazanım kodlarının anlamı.....	66

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1.1 Katılımcıların Cevaplarına Göre Türkiye’de Yetişkinlerin Kimliklerinin Dağılımı.....	2
Tablo 4.1 İncelenen derslerdeki kazanımların sayısal dağılımları.....	71
Tablo 4.2 Kelime ve kavramlar açısından hazırbulunuşluk seviyelerine göre cevaplar	81
Tablo 4.3 Tanımların Çokkültürlülük ile ilişkisine göre cevaplar	82
Tablo 4.4 Okulunuzda ya da dersine girdiğiniz sınıflarda, çokkültürlü öğrenci profili olduğunu düşünüyor musunuz? Sorusuna verilen cevaplar	83
Tablo 4.5 Öğretmenlerin okulda ya da derslere girilen sınıflarda öğrencilerinin kültürel farklılıkları hakkında bilgi sahibi olma durumları	84
Tablo 4.6 Öğrencilerin farklılıklarının öğretmenlerin öğretmenlik beceriline ilişkin görüşleri.....	86
Tablo 4.7 Öğrencilerin farklılıklarının öğretmenlerin sınıf yönetimi beceriline ilişkin görüşleri.....	88
Tablo 4.8 Öğrencilerin farklılıklarının eğitim ortamının düzenlenmesine ilişkin görüşleri.....	90
Tablo 4.9 Öğrencilerin farklılıklarının sosyal ilişkilerin geliştirilmesine ilişkin görüşleri.....	92
Tablo 4.10 Öğrencilerin farklılıklarının öğretim yöntem ve teknikleri açısından değerlendirilmesi	94
Tablo 4.11 Katılımcıların çokkültürlü eğitimin olumlu yönlerine ilişkin algıları	97
Tablo 4.12 Katılımcıların çokkültürlü eğitimin topluma olan avantajlarına ilişkin algıları.....	100
Tablo 4.13 Katılımcıların çokkültürlü eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin algıları.....	101
Tablo 4.14 Katılımcıların çokkültürlülüğün toplum açısından dezavantaj olduğu durumlara ilişkin algıları	103
Tablo 4.15 Katılımcıların çokkültürlülüğün eğitime avantaj olduğu durumlara ilişkin algıları.....	106
Tablo 4.16 Katılımcıların çokkültürlülüğün eğitime dezavantaj olduğu durumlara ilişkin algıları	108
Tablo 4.17 Katılımcıların anadilde eğitimin çokkültürlü eğitim bağlamındaki durumlara ilişkin algıları	109

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

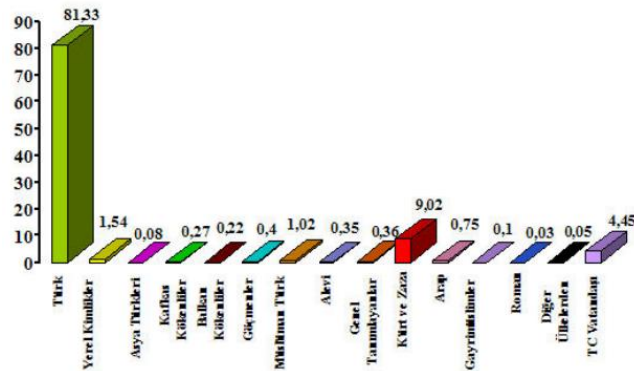
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İş birliği Teşkilatı
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TTKB	: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

1. GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden itibaren çok çeşitli etnik unsurların bir arada yaşamış olduğu bir demografik yapıya sahiptir. Otuzun üzerinde etnik unsurun bir arada yaşadığı ülkemiz çok farklı kültürlerin bir arada yaşadığı bir toplumdur. Bu kadar farklı unsurun bir arada yaşıyor oluşu toplumumuzda çokkültürlü bir yapının olduğunu göstermektedir. Bu çokkültürlü yapı ülkemizin birçok noktasında kendini apaçık göstermektedir. Her bir kültürün farklı yaşayış biçimleri, dilleri, örfleri, gelenekleri ve bunun gibi birçok kendine has özelliği bulunmaktadır. İşte bu farklılıkların var oluyor oluşu çeşitli kültürlerle saygıyı, empati göstermeyi ve karşılıklı olarak birbirini anlamanın bir gereklilik olduğunu karşımıza çıkarmaktadır. Ülkemiz zaten hali hazırda çokkültürlü bir yapıya sahipken kuruluş sonrası gerçekleşen olaylar ve göçlerle birlikte bu durum çok daha çeşitli bir toplum yapısını karşımıza çıkarmıştır. Çokkültürlü bir toplum yapısına sahip olmamız, doğu ile batı arasında bir geçiş noktasında olmamız, Batı Trakya, Balkanlar, Kıbrıs ve komşu ülkelerde bulunan Osmanlı İmparatorluğu mirası, ülkeler arası yapılan işçi göçleri, son yıllarda Türkiye Cumhuriyetlerle daha çok gelişen ilişkiler gibi sebeplerden dolayı ülkemiz için artık çokkültürlü yapıyı benimseyerek bunu eğitim sistemimize entegre etmek bir zaruriyet halini almıştır.

Konda Araştırma ve Danışmanlık şirketinin 2006 yaptığı etnik köken araştırmasına göre aşağıdaki tablo elde edilmiştir.

Kaynak: Konda Araştırma ve Danışmanlık (2006)

Şekil 1.1 Belirtilen Kimliklere Göre Yetişkinlerde Etnik Kimlik Dağılımı

Tablo 1.1 Katılımcıların Cevaplarına Göre Türkiye’de Yetişkinlerin Kimliklerinin Dağılımı

Araştırmada Kullanılan Kimlik Grupları	Toplamda %	Deneklerin Söyledikleri Kimlik Kategorileri	Toplamda %
Türk	81,33	Türk	81,33
Yerel Kimlik	1,54	Manav	0,59
		Laz	0,28
		Türkmen	0,24
		Yurtiçi bölge adı	0,22
		Yörük	0,18
		Anadolu Türk Boyları	0,03
Asya Türkleri	0,08	Tatar	0,04
		Azeri	0,03
		Orta Asya Türk Boyları	0,01
Kafkas Kökenliler	0,27	Çerkez	0,19
		Gürcü	0,08
		Çeçen	0,004
Balkan Kökenliler	0,22	Balkan ilkelerinden	0,12
		Boşnak	0,06
		Bulgar Türk	0,04
Göçmenler	0,40	Muhacir	0,22
		Balkan göçmen	0,16
		Yurtdışı bölge adı	0,02
Müslüman Türk	1,02	Müslüman	0,58
Alevi	0,35	Müslüman Türk	0,44
Genel Tanımlayanlar	0,36	Alevi	0,35
		Türkiyeli	0,23
		Dünyalı	0,12
Kürt-Zaza	9,02	Osmanlı	0,01
		Kürt	8,61
Arap	0,75	Zaza	0,41
		Arap	0,75
Gayrimüslimler	0,10	Ermeni	0,08
		Rum ve Hristiyan	0,01
		Yahudi	0,004
		Süryani	0,004
Roman	0,03	Roman	0,03
		Avrupalı	0,02
Diğer Ülkelerden	0,05	Diğer Asya ülkelerinden	0,01
		Rus	0,01
		İranlı	0,004
		Amerika-Afrika	0,004
TC Vatandaşı	4,45	TC Vatandaşı	4,45
Toplam			100

Kaynak: Konda Araştırma ve Danışmanlık (2006)

Yapılan araştırmanın detaylı verilerine bakıldığında katılımcıların kendilerini nasıl tanımladıkları ve bu tanımlamalarına göre yüzdesel oranları tablolarda paylaşılmıştır. Bu tablolara bakıldığında ve diğer çalışmalarda incelendiğinde ülkemizin etnik yapısının ne denli karmaşık bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. 2006 yılında durum bu şekilde analiz edilmişken birde 2011 yılı ve sonrasında bölgemizde ve komşu ülkelerde gerçekleşen olaylarla ile de birleştirildiğinde çok daha farklı bir yapı ortaya çıkmıştır.

Yakın dönemde ülkemizin bulunmuş olduğu bölge siyasi karmaşalar, iç savaşlar ve terör tehdidi sebebiyle çok hareketli günler geçirdi ve geçirmeye de devam etmektedir. Yaşanan bu olaylar bölgede ve ülkemizde ciddi değişimlere sebep oldu aynı şekilde de etkileri sürmektedir. Tüm yaşananlarla beraber bölge insanı hayatlarını kaybetme, terör, iç savaş korkusu sebebiyle ciddi göç hareketlerine kalkıştılar ve ülkemizde bu durumdan birinci dereceden etkilendi diyebiliriz. Ülkemize resmi rakamlara göre Mayıs 2023 itibariyle 3 milyon 381 bin 429 Suriyeli bulunmaktadır. Bu sayıda ülke nüfusumuzun yaklaşık olarak yüzde 2,50'ine denk gelmektedir. Bir nüfus hareketi olarak bakıldığında çok ciddi bir hareket olduğu görülmektedir. Hali hazırda ülkemiz geçmişten günümüze fazlasıyla çeşitli kültürlerin bir arada yaşamış olduğu bir ülkeyken son gerçekleşen göç hareketiyle yine ciddi anlamda bir değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliklerle beraber ülkemizde yeni bir kültür daha eklenmiş ve toplumsal hayatta izlerini göstermeye başlamıştır. Değişen durumlara bakıldığında çokkültürlü eğitimin, farklı kültürlerle olan saygının birlikte yaşamanın olmazsa olması kaçınılmaz bir hal almıştır. Bu noktada en büyük iş ise yine eğitim-öğretime düşmektedir. Geleceğimiz olan çocuklarımızı çokkültürlü eğitime gereken önemi vererek yetiştirmemiz zaruri bir hal almıştır. Bu değere ülkemiz 1-4. Sınıflar değişen öğretim programında ne denli yer verildiği ne kadar üzerinde durulduğu bu araştırmanın asıl konusudur. Bu bölümde, araştırmanın problemi, amacı, önemi, sayıltılar, sınırlılıkları ve araştırmayla ilgili kavramların tanımları belirtilecektir.

1.1 Problem Durumu

Öğrencilerin toplumla uyumlu bir şekilde yaşaması için etkili bir çokkültürlü eğitim sisteminin oluşturulması gereklidir (Kılınç, Karayel ve Koyuncu, 2018). Çokkültürlü

eğitim, ülkemizde farklı kültürlerin barındığı ve demokrasinin uygulandığı bir ortamda uygulanabilirlik açısından kolaylık sağlar. Çünkü çokkültürlü eğitim ülkemizde demokrasi, özgürlük ve eşitlik gibi kavramların gereklilikleriyle uyumlu olabilir. Türkiye uzun yıllardır dil, din, etnik köken gibi farklı kimliklerin bir arada bulunduğu bir topluma sahiptir. Bu nedenle farkındalık sahibi bireyler yetiştirmek için eğitim alanında çeşitli düzenlemeler yapılmalıdır (Tonbuloğlu, vd., 2014). Eğitimcilerin bir kısmı ne yazık ki geleneksel düşünce kalıplarına sıkı sıkıya bağlı kalarak eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmektedirler. Bu durum bireylerin düşünme, sorgulama ve araştırma yeteneklerinin gelişmesine ket vurmaktadır. Kendi kültürlerinin sınırlı bakış açılarına odaklanan öğrenciler, diğer kültürleri reddetme eğilimi göstermekte ve kendi kültürlerinin dışındaki kültürleri ve toplumları kendi standartlarına göre değerlendirmeye başlamaktadırlar. Ülkemizde bu denli kültürel çeşitliliğin bulunduğu ortamda çokkültürlü eğitim, sorunların çözümünde önemli bir adımdır. Bu eğitimin hayata geçirilmesi noktasında en önemli rol öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenlerin bu konudaki bakış açılarının bilinmesinin, çeşitli fikirlerin ortaya çıkmasında etkili olabileceği düşünülmektedir. Ülkemizdeki eğitim kurumları, fırsat eşitliğinin sağlanması adına eğitimi etkileyen faktörleri de göz önünde bulundurarak dengeli bir yapı oluşturmalıdır (Akhan ve Yalçın, 2016). Küreselleşen dünyada farklı kültürlerin etkileşimi ve göç, günümüzdeki toplum dinamiklerinin belirleyici unsurları arasında yer almaktadır. Siyasi olaylar, insanların yaşadıkları yerleri terk etmelerine neden olan faktörlerden sadece biridir ve göç edilen yerde daha iyi bir yaşam umuduyla hareket edilmektedir. Göçle gelen çocukların eğitimi, ülkelerin kalkınması ve eğitim sistemi için önemli bir sorun haline gelmektedir (Eren, 2019). Özellikle çocukların ekonomik açıdan çeşitli işlerde çalıştırılması ve yeni çevreye uyum sağlama çabaları, okula adapte olmada ve toplumla uyum sorunlarına yol açmaktadır. Göçle gelen çocukların eğitim sistemine uyum sağlaması, büyük bir zorluk haline gelmektedir (Karaman ve Bulut, 2018). Kültür çok geniş bir kavramdır. Bir toplumun uzun bir süreçte ürettiği tüm maddi ve manevi unsurları içeren zengin bir olgu olduğu ifade edilebilir. Farklı toplumların yıllar boyunca temas etmelerine rağmen, bu temasların ve kültürlerin birleşme sürecinin geçmişte günümüzdeki kadar yoğun ve sürekli olmadığını görmektedir. Küreselleşmenin etkisiyle farklı kültürler arasındaki temasın sıklaştığını ve bir arada yaşamayı teşvik ettiği üzerinde durulması gereken önemli bir noktadır. Küreselleşme, dünyanın birbirine bağlı ve entegre bir yer haline geldiği,

günlük yaşamdan uluslararası ekonomik, politik ve kültürel yapıları etkileyen bir olgu haline geldiği görülmektedir. Küreselleşme coğrafi sınırları anlamsız hale getirmekte, coğrafi uzaklığı azaltmakta ve zaman kısıtlamalarını göreceli olarak ortadan kaldırmaktadır (Kurttaş, 2018). Küreselleşen dünya düzeninde Türkiye önemli bir konuma sahiptir. Türkiye'nin jeopolitik konumu stratejik olarak değerlidir ve tarihsel olarak Anadolu, çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış bir bölge olmuştur. Bu durum, farklı kültürlerin bir arada varlığını sürdürdüğü ve birbirleriyle etkileşimde bulunduğu bir ortamın oluşmasına neden olmuştur (Aydın, 2013). Eğitim, bilgiye dayalı bir toplum inşa etmek için öncelikli bir alandır. Eğitime yapılan vurgunun nedeni, küreselleşmenin etkisiyle ekonomik, sosyal, politik ve kültürel gelişmenin temel itici güçlerinden biri olmasından kaynaklanmaktadır. Farklı kültürel geçmişlere sahip toplumlar arasındaki değişim ve etkileşimleri ortak bir temelde bir araya getiren küreselleşmenin, ekonomik, politik ve kültürel alanlarda yeni bakış açıları geliştirmeyi gerektirmektedir (Fantini, Galicia ve Guay, 2001).

Ülkemizde ve dünyada yapılan çalışmalara da bakıldığında çokkültürlülüğün ve çokkültürlü eğitimin ne denli önemli olduğu ve üzerinde durulması gereken bir yapı olduğu görülmektedir. Yapılan bu araştırmalardan da yola çıkarak konunun araştırılmasının son derece önemli olduğu görülmekte ve önem arz etmektedir. Daha öncede belirtildiği üzere ülkemiz çok farklı etnik unsurun yüzyıllardır bir arada yaşamış olduğu bir ülkedir. Zamanla bu etnik unsurlar fazlasıyla iç içe geçmiş ve kaynaşmış bir görüntü oluşturmuştur. Zaten var olan etnik yapımız üstüne son yıllarda gerçekleşen olaylarında eklenmesiyle sayıları görmezden gelinemeyecek büyüklükte olan büyük hareketlerde meydana gelmiştir. Türkiye'nin coğrafi konumu, çeşitli kültürlerin bir arada var olduğu çokkültürlü bir toplum yapısının oluşmasına neden olmuştur. Müfredat programlarının bu konuda incelenmesi ve sınıf öğretmenlerinin bu konuda ki algılarının araştırılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

1.1.1 Problem Cümlesi

Araştırma, İlkokul kademesindeki öğretim programlarında yer alan kazanımların çokkültürlü eğitim bağlamında analiz edilmesi ve sınıf öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik bakış açılarının tespit edilmesi çerçevesinde temellendirilmiştir.

1.1.2 Alt Problemler

1. İlkokul kademesindeki öğretim programlarında yer alan kazanımların çokkültürlü eğitim ile ilişkisi ne durumdadır?
2. Sınıf öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime ilişkin algıları nasıldır?

1.2 Araştırmanın Amacı

Her geçen gün daha çok küreselleşen dünyada teknolojinin de ilerlemesiyle birlikte bilgiye erişim çok başka bir boyuta taşınmaktadır. Savaş, açlık, işsizlik ve çeşitli bölgesel risk unsurları gibi nedenlerle ortaya çıkan durumlar göç ve göçmen kavramlarını öne çıkarıyor ve göçle gelen bireylerin eğitim sistemine aktif katılımını sağlamak için eğitim ve öğretim programlarında çeşitli düzenlemeler yapılması gerekmektedir. İyi bir eğitim sistemi, bireylere farklı bakış açıları kazandırarak diğer kültürleri anlamaya ve keşfetmeye yönelik bir eğitim sistemi olarak tasarlanmalıdır. Bu sistem öğrencilerin sorgulayıcı, araştırmacı, bağımsız düşünen, yeniliklere açık, empati kurabilen, farklı bakış açılarıyla düşünebilen, farklılıklara duyarlı ve birlikte yaşayabilme becerilerine sahip olmalarını hedeflemelidir. Çokkültürlü eğitim, öğrencilerin birbirlerinin bakış açılarından öğrenmelerini ve toplum içinde çeşitlilik ve uyumu teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, eğitim sistemi öğrencileri sadece akademik bilgilerle değil, aynı zamanda çeşitlilik ve farklı kültürleri anlama konusunda da donatarak, onların küresel dünyada etkili ve duyarlı bireyler olarak yetişmesine yardımcı olabilir. Bütün bunlardan yola çıkarak bu çalışmada ilkokul branş öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime bakış açıları değerlendirilmek istenmiştir.

Çokkültürlü bir eğitim sisteminin varlığını değerlendirebilmemiz için öncelikle öğrencilere yol gösteren ve onları yetiştiren öğretmenlerinde öncelikle bu bakış açısına sahip olması ve aynı zamanda yeterli donanıma bilgiye de sahip olması gerekmektedir. Farklı kültürler ile ilgili bilgisi olmayan, farklı kültürlere saygısı olmayan, empati yeteneği olmayan, araştırmayan öğretmenlerin çokkültürlü eğitimi uygulaması beklenmemelidir. Bu nedenle katılımcılarımızın konuyla ilgili bakış açılarını bilmek çok önemli bir unsurdur.

İlkokul seviyesinde öğrenciler kendi kültürlerini tanıyıp öğrenirken aynı zamanda diğer kültürlerle karşı da saygı duymayı, dünyaya açılmayı ve dünya vatandaşı olmayı öğrenmelidir. Bunu gerçekleştirecek görev ise öncelikli olarak sınıf öğretmenleridir. Bütün bunlardan yola çıkarak nitel bir çalışma yapılarak öncelikle ilkokul müfredatı değerlendirilmiş ve ardından ilkokul branş öğretmenlerinin göçmen sorununa ve çokkültürlü eğitime yönelik bakış açıları elde edilip bulgular yoluyla veriler yorumlanarak öneriler sunulup sınıf öğretmenliği alanına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

1.3 Araştırmanın Önemi

Eğitim hayatımızın her anında karşımıza çıkan kelimelerden biridir ama özellikle son 10 yıldır bu kelimeye başka bir kelime daha eşlik etmektedir. Bu kelime ise “Göçmen” kelimesidir. Toplumumuzu doğrudan doğruya her alanda etkileyen sonuçları doğuran olaylar silsilesinin giriş kelimesidir. Herkesi ilgilendirdiği içinde here bir vatandaşın bu konuyla ilgili bir fikri, şikâyeti ya da talebi ortaya çıkmaktadır. Bizleri ilgilendiren kısmı ise herkesin dilinde gezen bu kelimenin eğitim ve öğretim faaliyetleri açısından değerlendirilmesi olacaktır. Eğitimi; büyük bir çoğunluk okullarda ve benzeri kurumlarda gerçekleştirilen faaliyetler olarak dar bir kalıba sokar ve bu şekilde değerlendirmesini yapar. Bahsi geçen kurumlarda sürdürülen eğitim öğretim faaliyetleri belirli bir kapsam dahilinde olan müfredat ve onu destekleyen kitaplarla sınırlıdır. Oysaki dünya üzerinde varlığını sürdüren toplumların sahip olduğu birçok farklı kültür, örf, adet, gelenek ve bu kültürlerle ait olan dil, inanç ve değerler bu kitaplarda ve uygulanan hiçbir müfredatta yer almamaktadır. Bazı devletler çokkültürlü yapılara sahip olsalar dahi baskın olan kendi kültürleri altında bu faaliyetlerini sürdürerek alt kültürleri baskılamaktadırlar. Bu durumda çokkültürlü eğitim açısından değerlendirildiğinde olumsuz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemize son yıllarda çok ciddi bir biçimde dalgalar halinde göçler gelmiştir. Dalgalar halinde ve yoğun şekilde gelen göçmenlerin sosyal, toplumsal ve kültürel uyumlarına destek olmak, eğitim sürecine uyumlarını sağlamak çok önemli bir noktadır. Bu durum karşısında ise öğretmenlerin tutumları, bakış açıları ve desteği çok önemlidir. Çokkültürlü bir yapıya sahip olan ülkemizde öğrencilerin bütüncül bir biçimde gelişimine olanak sağlayan sınıf öğretmenlerinin çokkültürlülüğe yönelik

yaptığı uygulamalar çok önemlidir. Bu minvalde bu çalışmanın, eğitim öğretim faaliyetlerinin bel kemiği olan sınıf öğretmenlerinin çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının belirlenmesi ve aynı zamanda ilkokul müfredatının çokkültürlü eğitim açısından değerlendirilmesi amacı ile alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca ülkemizde yapılan bu araştırmanın kapsamına bakıldığında yani çokkültürlü eğitim ile ilgili çalışmaların çok az olduğu görülmektedir. Bu nedenle, bu çalışmanın bundan sonraki yapılacak olan çalışmalara da ışık tutması ve aynı zamanda ortadaki ve ortaya çıkması beklenen sorunlara çözüm seçenekleri sunması beklenmektedir.

Bütün bunlardan yola çıkarak çokkültürlülük, çokkültürlü eğitim kavramlarının olması gerektiği gibi öğretilmesi ve göçmenlere karşı olan tutum ve davranışların ne şekilde olması gerektiğine yönelik bakış açılarını öğrenmek olacaktır (Taş, 2019). Bu araştırma hem ilkokul müfredatının çokkültürlülük açısından değerlendirilmesi hem de ilkokul branş öğretmenlerinin konuyla ilgili algı, tutum ve düşüncelerini birlikte ele alması açısından ilktir. Ayrıca yapılan bu araştırmanın hem müfredat hem göçmen sorunu ve çokkültürlü eğitimi bir arada ele alan yeni çalışmalara kaynak oluşturacağı beklenmektedir.

1.4 Sınırlılıklar

Bu araştırma:

1. Çokkültürlü eğitime yönelik katılımcıların bakış açılarını anlamak amacıyla kullanılan yöntemle ve teknikle,
2. Tutum ve algıları değerlendirmek için hazırlanan görüşme formundaki kriterlerle,
3. İlkokul öğretim programlarını değerlendirirken kullanılan kriterlerle,
3. 2022-2023 eğitim-öğretim yılı Kastamonu ilinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin görüşleriyle sınırlıdır.

1.5 Sayıtlar

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlardan yola çıkılmıştır:

1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin uygulama sürecine ilişkin gerçek düşüncelerini ifade edecekleri varsayılmıştır.

2. ALANYAZIN

2.1 Göç Kavramı

Göç, insanların çeşitli nedenlerle belirli bir yerden başka bir yere taşınmaları veya yer değiştirmeleri sürecidir. (Küçükali ve Çevik Özdemir, 2018). Göç, tarihi süreçte önemli olayların oluşumuna katkıda bulunan bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bu kavram, pek çok sosyal bilim alanı tarafından incelenmiş ve ele alınmıştır. Bu sebeple, göç sadece bir yer değişikliği olarak görülmemelidir. Göç eden birey sadece fiziksel olarak yer değiştirmekle kalmaz; aynı zamanda sosyal, psikolojik ve kültürel yönden de adaptasyon sürecine tabi tutulur. Başka bir yere göç eden kişi, kendi kültürünü, kimliğini, değerlerini ve alışkanlıklarını da yeni yerleşim yerine taşır (Birinci Gemici, 2017). Göç sürecinde bireyler, çevresel değişikliklere adapte olurken aynı zamanda kişisel olarak da değişime uğrarlar. Bu değişimleri değerlendirdiğimizde, değerler, aile yapısı, ekonomik durum, eğitim ve dini inançlar gibi birçok faktör etkilidir. Bu değişimlerin yaşanması, toplum içinde uyum sorunlarına yol açabilir (Bilge Zafer, 2016). İnsanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için güvenli bir ortam önemlidir. Bu sebeple, savaş, iç karışıklık gibi faktörler yaşadıkları yerde güvensizlik oluşturduğunda, insanlar bu bölgeleri terk etmek zorunda kalabilirler (Türk, 2019). Zorunluluktan kaynaklanan göç, genellikle insanların hayatta kalma mücadelesi ve daha iyi yaşam koşulları arayışıyla gerçekleşir. Türkler de tarih boyunca çeşitli sebeplerden dolayı vatanlarını terk edip göç etmişlerdir (Arabacıoğlu, 2018). Toplumdaki göçe neden olan faktörler, göçün süresi ve özellikleri üzerinde etkili olur ve çeşitliliğini belirler. Ayrıca, ülkeler düzeyinde, göçün niteliği önemlidir çünkü ülkeler genellikle belirli planlar dahilinde hareket ederler. Göçler genellikle "iç göç, dış göç, zorunlu göç, gönüllü göç, iş göçü ve beyin göçü" gibi kategorilere ayrılır. Bu sınıflandırmalar, göç olaylarını daha iyi anlamak ve analiz etmek için kullanılır (Küçükali ve Çevik Özdemir, 2018). Göç, birçok tanımı içinde barındırmasına rağmen, kültürün yaşamını sürdürdüğü süre boyunca devam eden bir kavramdır. Kültür, toplumun bir parçası olarak varlığını sürdürür ve aktarım aracı olarak dil önemli bir rol oynar. Bireyler göç ettiklerinde genellikle kendi kültürlerine yakın yerleri tercih etme eğilimindedirler. Göç, içinde hem olumlu hem de olumsuz

etkiler barındıran hem bir neden hem de bir sonuç olabilen karmaşık bir süreçtir. Göç, bireylerin hayatlarında bir değişimi temsil ederken, aynı zamanda yeni bir yaşam tarzı ve çevresiyle bütünleşme sürecini de ifade eder (Karaman ve Bulut, 2018). Göç çeşitlerini özetlemek gerekirse iç göç; genellikle kırsal bölgelerden şehirlere yapılan göçleri ifade eder. Daha iyi yaşam koşulları, iş imkanları gibi nedenlerle veya farklı sebeplerle bir şehirden diğer bir şehre yapılan göçleri içerir. Dış göçse; bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan göçtür. Bu tür göçler, genellikle savaşlar, ekonomik zorluklar, bulaşıcı hastalıklar gibi nedenlerle gerçekleşebilir. İç göçler genellikle ülkenin iç dinamiklerini etkilerken, dış göçler ülkenin birçok alanındaki işleyişini etkileyebilir. Her iki tür göç de bireylerin ve toplumların hayatlarında önemli değişikliklere neden olabilir (Birinci Gemici, 2017). Dış göçler, göç alan ve göç veren ülkeler için farklı sonuçlar doğurur. Göç alan ülkelerde nüfus artışı yaşanırken, gelen göçmenlerin ülkeye eğitim, nitelikli işgücü gibi katkıları incelenmelidir. Göç veren ülkelerde ise iş gücü eksikliği nedeniyle farklı sektörlerde sorunlar yaşanabilir. Göç sürecindeki bu değişimler hem göç eden bireyler hem de göç aldığı veya göç verdiği ülkeler için önemli etkilere sahiptir (Korkmaz ve Öztürk, 2017). Zorunlu göç, ülkeleri sosyal, siyasi ve ekonomik açılardan olumsuz etkileyen sonuçlar doğurabilir. Bu tür göçlerle birlikte mülteci, sığınmacı ve geçici koruma gibi terimler toplumda daha yaygın hale gelmiştir. Bu kavramlar birbiriyle ilişkilidir ancak aralarında belirgin farklar vardır. Mülteci, kendi ülkesinin sınırları dışında bulunan ve ırk, din veya siyasi görüşünden dolayı zulme uğramış, Birleşmiş Milletler tarafından korunan kişilerdir. Sığınmacı, mülteci statüsü için başvurmuş ve sonucunu bekleyen kişileri ifade eder. Geçici koruma ise kitlesel göçler sonucunda ortaya çıkan bir kavramdır ve belirli bir süre boyunca koruma altına alınan insanları ifade eder. Bu tür durumlarda alınan olumsuz kararlar sonucunda, bireyler ülkelerini terk etmek zorunda kalabilirler ve sınır dışı edilme riskiyle karşı karşıya kalabilirler (Karaman ve Bulut, 2018). Bu durumlar genellikle zorunlu göçün etkileriyle doğrudan ilişkilidir ve bireylerin yaşamlarında derin etkilere sahip olabilir (Birinci Gemici, 2017).

Göç, sadece nedenleri değil, aynı zamanda sonuçları açısından da büyük önem taşır. Olumlu sonuçlarından biri, toplumların kültürel etkileşim ve teknolojik gelişmeler açısından birbirleriyle etkileşime girmeleridir. Ancak göçün olumsuz sonuçları da göz ardı edilmemelidir.

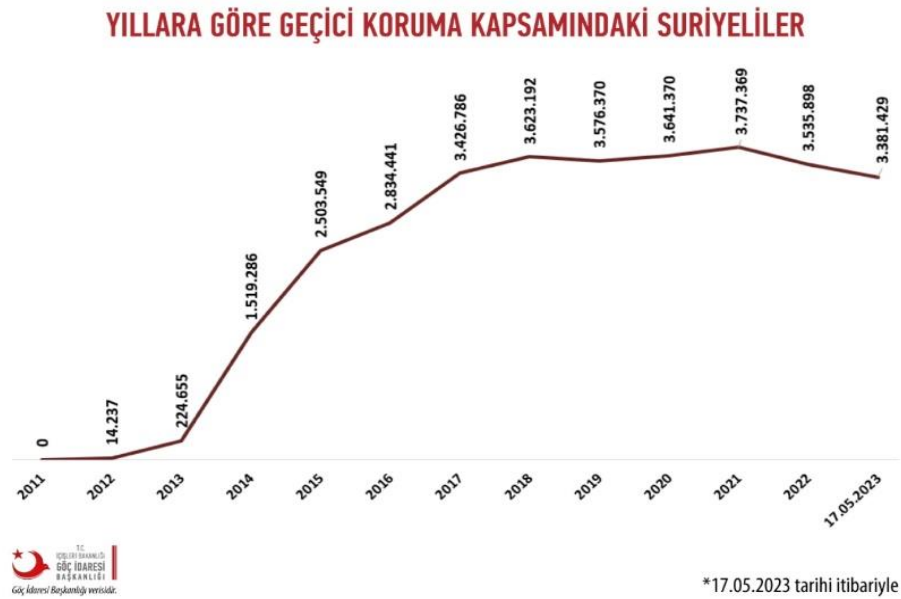

Göç alan yerlerdeki olumsuz sonuçlara birkaç örnek vermek gerekirse, işsizlik sorununun artması, çevre kirliliği, sağlık hizmetlerinde ve altyapıda yaşanan sıkıntılar, düzensiz kentleşme ve etnik-dinsel çatışmaların artış göstermesi gibi sorunlar bu sonuçlar arasında yer alır. Ayrıca, göç eden bireylerin geldikleri yerden salgın hastalıkları da beraberinde getirmesi muhtemel bir sonuç olarak dikkate alınmalıdır. Göçün sonuçları genellikle hem göç eden bireyler hem de göç alan toplumlar üzerinde derin etkilere sahiptir. Bu sonuçları anlamak ve yönetmek, göçün etkilerini daha iyi anlamak ve çözüm arayışları geliştirmek için önemlidir (Küçükali ve Çevik Özdemir, 2018). Geçmişte göç kavramının ortaya çıktığı dönemlere bakıldığında, 1990'lı yıllarda dünyadaki gelişmelere paralel olarak göçlerin arttığı gözlemlenmiştir. Bu dönemde Sovyetler'in dağılması, Ortadoğu ve Asya'da küreselleşmenin etkisiyle Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde devletlerarası ilişkilerde de değişim yaşanmıştır (Altıntaş, 2018). Osmanlı dönemindeki göçlere bakıldığında ise, Osmanlı'nın Rumeli topraklarında güç kaybetmesi sonucu Bulgaristan Türklerinin göç etmek zorunda kaldığı, Balkan ülkelerinden Türkiye'ye yoğun göçlerin meydana geldiği görülmektedir. Bu dönemlerdeki göçler, siyasi, toplumsal ve coğrafi değişimlerin etkisiyle gerçekleşmiştir ve göçün tarih boyunca insanlar üzerindeki etkilerini gösterir (Korkmaz ve Öztürk, 2017). Türkiye'nin göç sürecinde, ulus-devlet anlayışı çerçevesinde özellikle kentleşmenin etkisiyle kırdan kente göçler önemli bir rol oynamıştır. Türkiye; Balkanlar, Kafkasya, Ortadoğu ve Asya'dan göçler almış olmasına rağmen, genellikle bu duruma hoşgörüyle yaklaşarak göçmenleri kucaklamıştır. Tarihsel olarak Türkiye, diğer ülkelerin dikkatini çeken bir devlet olmuştur ve göçün hem alındığı hem de verildiği bir ülke konumundadır. Türkiye hem göç alan hem göç veren hem de diğer ülkeler arasında bir köprü görevi üstlenmiştir. Son dönemlerde özellikle Irak ve Suriye gibi ülkelere göçler yaşanmıştır. Türkiye, değişen konumuyla birlikte sayıları oldukça fazla olan göçmenlere ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum, Türkiye'nin göç ve göçmenler açısından stratejik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir ve ülkenin göç politikalarının şekillenmesinde etkili olmuştur (Türk, 2019). Ülkemize yönelik göç hareketleri, Cumhuriyet öncesi ve sonrasında da devam etmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre bu göç hareketlerinin en somut örnekleri şunlardır:

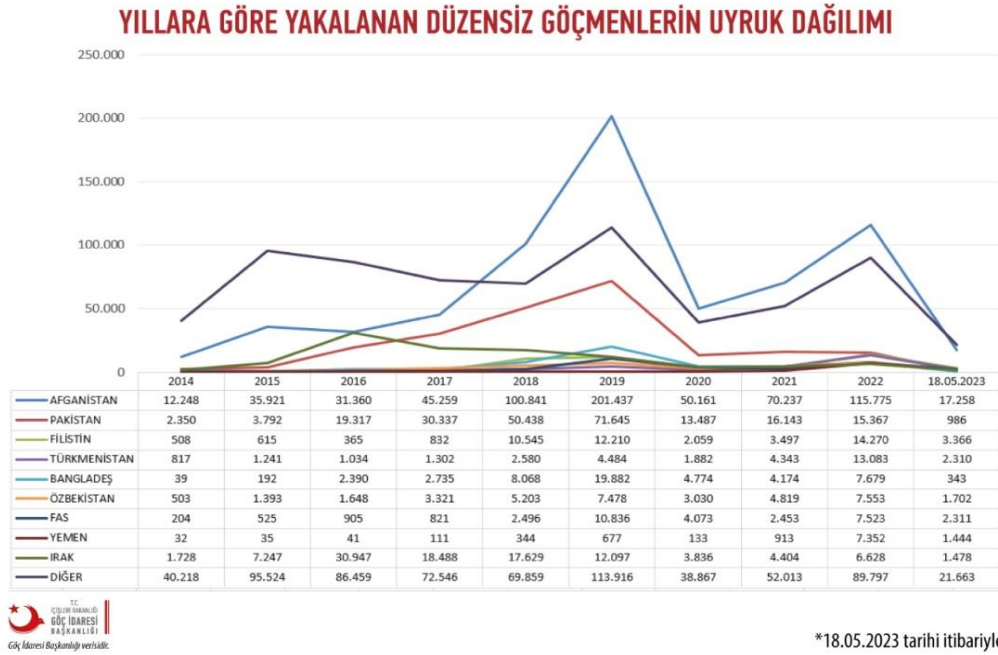
- Yunanistan'dan 1922-1938 yılları arasında 384 bin kişinin,

- Balkanlar'dan 1923-1945 yılları arasında 800 bin kişinin,
- Almanya'dan 1933-1945 yılları arasında 800 kişinin,
- Irak'tan 1988 yılında 51,542 kişinin,
- Bulgaristan'dan 1989 yılında 345 bin kişinin,
- Irak'tan I. Körfez Savaşı'ndan sonra 1991 yılında 467,489 kişinin,
- Bosna'dan 1992-1998 yılları arasında 20 bin kişinin,
- Kosova'da meydana gelen olaylar sonrasında 1999 yılında 17,746 kişinin,
- Makedonya'dan 2001 yılında 10,500 kişinin,
- Nisan 2011- Mart 2019 arasında Suriye'de yaşanan iç savaş ve karışıklıklar sebebiyle yaklaşık 3,6 milyon kişinin Türkiye'ye geldiği belirtilmiştir. Mayıs 2023 tarihi itibarıyla Türkiye'de kayıtlı yabancı sayısı 4 milyon 990 bin 663 kişidir.

Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı Göç İdaresi Başkanlığı tarafından Mayıs 2023'te paylaşılmış ve Şekil 2.1'de gösterilmiştir.

Şekil 2.1 Geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli sayısı

Şekil 2.2 Yıllara göre yakalanan düzensiz göçmenlerin uyruk dağılımı

Ülkemiz cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar 6,5 milyondan fazla insana kapılarını açmıştır. Bu sayıya, eğitim ve çalışma gibi amaçlarla gelen yabancılar dahil edilmemiştir. Son 15 yılda ise yaklaşık 4 milyon 990 bin 663 yabancıнын Türkiye'de oturma izni aldığı kayıtlara geçmiştir. Ülkemize gelen mültecilerin bir kısmı belirlenen çadır ve geçici merkezlerde yaşarken bir kısmı da şehirlerde Türk vatandaşlarıyla birlikte yaşamaktadır. Bu mültecilerin birçoğu ailelerini kaybetmiş veya çeşitli sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalmış durumdadır. Göç etmiş bireylerin karşılaştığı zorluklar ve yaşadıkları trajediler, genellikle onların hayatlarında derin izler bırakmaktadır (Kılınç vd., 2018).

2.2 Göçmen Kavramı ve Göçmen Sorunu

Göçmen, belirli bir ülke veya toplum içinde, etnik ayrımcılık, siyasi baskı, dini veya sosyal gruplarla ilişkilendirme gibi çeşitli sebeplerden dolayı tepki ve dışlanma ile karşılaşmış bireyleri ifade eder. (Birinci Gemici, 2017). Kültürleri anlama sürecinde, göçle gelen bireyler genellikle toplumda "yabancı" kavramıyla tanımlanır. Ancak bu ifade, bulunulan ülkede geçerli olan düzenlemelere göre değişiklik gösterebilir. Örneğin, vatandaş olarak nitelendirilen yabancılar arasında mülteciler veya göçmen işçiler de bulunabilir. Bu terimler, bazı toplumlar tarafından siyasi, sosyal, ekonomik

veya kültürel ötekileştirmenin bir parçası olarak da kullanılabilir. Önceden sadece belli bir alanda görülen durumlar şimdi küresel boyutlara ulaşmış durumdadır. Ancak burada dikkate alınması gereken önemli bir nokta, farklı göç nedenleri ve koşulları olan bireylerin, daha iyi yaşam şartları elde etmek amacıyla gelenlerle savaş veya zorunlu koşullardan dolayı ülkelerini terk etmek zorunda kalanlar arasında aynı durumda olmadıklarıdır. Göçün nedenleri ve ardındaki koşullar, göç eden bireylerin deneyimleri ve topluma uyumları üzerinde büyük etkilere sahiptir. Bu sebeple göç süreci ve göçmenlerin karşılaştığı durumlar, tek bir perspektifle değil, geniş bir bakış açısıyla ele alınmalıdır (Yıldız, 2017). Göçmenlerin uyum sağlama sürecinde kullanılan diğer kavramlar arasında asimilasyon, entegrasyon ve çokkültürlülük bulunmaktadır. İlk olarak, asimilasyon politikaları kullanılarak göçmenlerin kültürleri var olan toplumun kültürü içinde eritilme süreci olası politikalardan bir tanesidir. Ancak bu politikalar, insan haklarının genişlemesi ve çeşitli eleştirilere maruz kalmasıyla yerini entegrasyon kavramına bırakmıştır. Entegrasyon olarak adlandırılan bu süreç, göçmenlerin kültürel kimliklerini koruyarak var olan topluma uyum sağlama ve karşılıklı ilişkilerin süreç boyunca devam etmesi üzerine kurulmuştur. Bu yaklaşım, göçmenlerin var olan topluma entegre olmalarını ve toplumsal yapıya katılımlarını teşvik ederken, aynı zamanda kendi kültürel kimliklerini koruma hakkını da vurgular. Çokkültürlülük ise farklı kültürlerin bir arada varlığını sürdürmesini ve toplumun bu çeşitliliği kucaklamasını öngören bir yaklaşımdır. Bu kavram, farklı kültürel öğelerin bir arada barış içinde yaşamasını teşvik eder ve toplumun zenginliği olarak kabul edilir. Bu kavramlar, göçmenlerin uyum sürecini ve topluma entegrasyonlarını anlamak için kullanılan temel kavramlardır ve göç politikalarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Özcan, 2018). Çatışmaların azaltılması ve göçmenlerin topluma uyumunu kolaylaştırmak adına birçok model ve yaklaşım önerilmektedir. Bu bağlamda, göçle gelen nüfusun özellikleri, tarihi geçmişi, sosyal yapısı ve kültürleri gibi faktörlerin göz önünde bulundurulması oldukça önemlidir. İlk olarak, göçmenlerin bulundukları topluma entegrasyon sürecindeki durumları değerlendirilmeli ve bu değerlendirmeye dayalı politikalar geliştirilmelidir. Bu değerlendirme, göçmenlerin iş gücüne katılımı, ücret düzeyleri, eğitim olanakları ve toplum içindeki algıları gibi konuları kapsamalıdır. Ayrıca, uyum sürecinin başarılı olması için karşılıklı çaba gerekmektedir. Göçmenlerin uyum sağlamak zorunda oldukları gibi yanlış bir algı toplumda yaygın olabilir. Bu algının düzeltilmesi ve

gerçek durumun anlaşılması, toplumun göçmenlere daha anlayışlı ve destekleyici yaklaşmasını sağlayabilir. Bu süreçte, toplumda farkındalık yaratılması ve göçmenlerin topluma uyum sağlama çabalarına destek olunması önemlidir. Ayrıca, uyum sürecinin karşılıklı çaba ve özveriyle gerçekleştirilebileceği anlayışı da topluma aktarılmalıdır. Bu şekilde göçmenlerin uyum sürecine ilişkin olumsuz algıların giderilmesi ve karşılıklı anlayışın artması, uyum sürecinin daha kolay ve başarılı bir şekilde ilerlemesine katkı sağlayabilir. Bu yaklaşımlar, göçmenlerin topluma entegrasyonu ve uyumu için daha sağlıklı ve destekleyici bir ortamın oluşturulmasına yardımcı olabilir (Yıldız, 2017). Eğitim, göçmenlerin topluma uyumunu ve olumsuz algının azalmasını destekleyebilecek önemli bir faktördür. Ancak göçmen bireylerin eğitim olanaklarına erişimini etkileyen bir dizi engel bulunmaktadır. Göçmenlerin eğitime erişimini engelleyen unsurları sıralayacak olursak; ekonomik zorluklar nedeniyle önceliklerinin eğitime yönelmemesi, yaşadıkları bölgede veya çevrede uygun eğitim kurumlarının bulunmaması, göçmen statüsündeki belirsizlikler, kültürel ve dil farklılıkları, sunulan eğitimin bireylerin ihtiyaçlarına uygun olmaması, öğretmenlerin düşük başarı beklentileri, göçmenlerin kendi dillerinde yeterli ve nitelikli kaynaklara erişiminin kısıtlı olması gibi faktörler göz önünde bulundurulabilir. Bu engeller, göçmen bireylerin eğitim hakkını kullanmalarını zorlaştırabilir ve topluma entegrasyon sürecini olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, göçmenlere yönelik eğitim politikalarının bu tür engelleri göz önünde bulundurarak oluşturulması ve uygulanması önemlidir. Göçmenlerin eğitim ihtiyaçlarına ve kültürel farklılıklarına duyarlı bir şekilde eğitim imkanları sunulması, uyum sürecini destekleyebilir ve toplumsal entegrasyonu kolaylaştırabilir (Özcan, 2018). Göçmen çocuklara verilen eğitimin faydaları oldukça önemlidir ve geniş bir perspektiften incelendiğinde birçok olumlu etki ortaya çıkar. Eğitim, göçmen çocukların zorlu yaşam koşullarını bir kenara bırakıp normal hayata adapte olmalarını sağlayarak geleceğe umutla bakmalarını destekler. Göçmen çocukların eğitim görmesi, onların toplumda duyarlı ve aktif bireyler olarak yetişmelerini sağlar. Eğitim, çocukların sadece bireysel gelişimlerine katkıda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal barışa da olumlu katkılarda bulunur. Bu eğitim süreçleriyle beraber göçmen çocuklar toplum içinde duyarlılık ve farkındalık kazanırken ve bu durumun sonucu olarakta toplumsal uyum güçlendirir. Özellikle eğitimin, göçmen çocukların topluma uyum sürecini kolaylaştırdığı ve entegrasyonlarını desteklediği görülmektedir. Bu nedenle,

göçmenlere verilen eğitimin niteliği üzerinde hassasiyetle durulmalı ve eğitim standartları belirlenerek, çocukların ihtiyaçlarına uygun ve kaliteli bir eğitim ortamı sağlanmalıdır. Eğitim, göçmen çocuklar için sadece bireysel gelişimleri açısından değil, toplumsal uyumun sağlanması ve barışın güçlenmesi adına da son derece önemlidir (Eren, 2019). Çeşitli yollar veya göçle ülkemize gelen ailelere yönelik, özellikle kültürel inançlar, aile içi iletişim ve kültürel yaşamın devamı gibi konularda düzenlenen eğitimler, göçmen bireylerin akran ilişkilerine katkı sağlayarak kendilerini bulundukları yere daha ait hissetmelerine yardımcı olabilir. Bu eğitimler, psikolojik açıdan destekleyici bir rol oynayabilir.

Göçmenlerin yaşadığı eğitim problemleri, ailelerin okul içindeki iletişime tam anlamıyla katılamamalarından da kaynaklanmaktadır. Dil problemleri bu durumun en önemli nedenlerinden biridir. Öğretmenlerin bu konuda bilinçli olması, çocukları ve aileleri yönlendirmeleri büyük bir öneme sahiptir. Aileler genellikle sunulan destek hizmetlerine karşı çekingen davranabilmektedirler. Bu çekincelerin nedenleri arasında dil problemi durumunu utanç verici bir şey olarak algılamaları ayrıca ekonomik sorunlar gibi pek çok etken bulunmaktadır. Verilen destek ve yönlendirmeler, dil engelini aşma, aile içi iletişimi güçlendirme ve göçmen ailelerin topluma entegrasyonunu destekleme konularında önemli bir role sahiptir. Eğitimlerin özenle ve duyarlılıkla planlanması, göçmen ailelerin ihtiyaçlarına uygun şekilde tasarlanması bu süreçte önemlidir (Karaman ve Bulut, 2018). Göç ile gelen ailelerin çocuklarında eğitim açısından kesintiler yaşanmaktadır. Bu çocukların eğitimlerinde yaşanan kesintilerin birçok sebebi bulunmaktadır. Bunların arasında, ailelerin ekonomik zorluklar nedeniyle çocuklarını çalıştırmaları gösterilebilir. Özellikle kız çocuklarının erken yaşta evliliklere yönlendirilmesi de bu durumu etkileyen faktörler arasındadır. Savaş gibi nedenlerle güvenli bölgelere göç eden ailelerin bu tür sorunlarını çözerek adaptasyon süreçlerine destek olunması önemlidir. Özellikle uluslararası alanda acil durum eğitimleri için belirli koşullar ve standartlar belirlenmiştir. Bu eğitimler, çocukların günlük yaşamlarında kullanabilecekleri becerileri içermelidir. Eğitim olanakları ücretsiz olmalı ve gereken yardımlar sağlanmalıdır. Göçmenlerin eğitimi için nitelikli öğretmenlerin bulunması da büyük bir önem taşımaktadır. Bu gibi önlemler göçle gelen çocukların eğitime destek olabilir ve onların uyum süreçlerini kolaylaştırabilir. Aynı zamanda, çocuk işçiliği ve erken yaşta evlilik gibi sorunların

engellenmesine de yardımcı olabilir, böylece bu çocukların daha iyi bir geleceğe sahip olmalarına yardımcı olabilir (Yıldız, 2017).

Ülkemize 2011 yılında gelen Suriyeliler, ilk geldikleri zamanlarda "misafir" olarak tanımlanmış olsalar da yaklaşık iki yıl sonra "geçici koruma" statüsüne geçmişlerdir. Bu durum, ülkemizde misafirlik ve mülteci kavramları arasında net bir ayrımın oluşmadığını göstermektedir. Nüfuslarının büyüklüğü sebebiyle göçmenler, ekonomik, sosyal, siyasi ve hukuki gibi birçok alanda birçok değişikliğe sebep olmaktadır. Bu durum, ülkemizin göçmenlerin getirdiği dinamiklere uyum sağlama ve bu süreci yönetme konusunda çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Misafirlik ve mülteci statüsü arasındaki farklılıkların netleştirilmesi, göçmenlerin hakları ve statülerinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir. Ayrıca, göçmenlerin topluma entegrasyonu, desteklenmesi ve uyum süreçlerinin yönetilmesi için politikaların geliştirilmesi önemlidir. Bu politikaların oluşturulması ve uygulanması, göçmenlerin yaşamlarını daha iyi sürdürebilmeleri ve topluma katkı sağlayabilmeleri adına hayati öneme sahiptir (Altıntaş, 2018). Türkiye, Suriye'den gelen göçmenlere yönelik geçici yaşam alanları kurarak 250 bin kişi için barınacak alanlar temin etmiştir. Ancak ilerleyen süreçte, öngörülemeyen durumlar nedeniyle barınma merkezlerinin dışında kalan 3 milyon 250 bin kişi kentlere dağılmıştır. Asıl bu durum sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kentlerdeki insanlar, başlangıçta göçmenleri misafir olarak görmüşlerdir. Ancak yaklaşık yedi yılın ardından, zaman zaman nefret söylemlerinin ortaya çıkmasına rağmen, göçmenlerin toplumsal kabul süreci başlamıştır. Göçmenlerin yoğun bir şekilde kentlere yerleşmesi, yerel toplumumuz ve göçmenler arasında farklı dinamiklerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Toplumsal uyum süreci, zamanla göçmenlerin yerel toplumlarla daha fazla etkileşime girmesiyle şekillenmeye başlamıştır.

Göçmenlerin kentlere yayılmasıyla birlikte ortaya bazı sorunlar çıkmıştır. Bu sorunlar; yerel altyapı, istihdam, eğitim ve sağlık gibi alanlarda baş göstermiştir. Bu gibi zorlukların çözümü için yerel yönetimlerin ve ulusal politikaların daha kapsamlı ve sürdürülebilir stratejiler geliştirmesi önemlidir. Bu stratejiler hem yerel toplulukların ihtiyaçlarını karşılamak hem de göçmenlerin entegrasyonunu desteklemek adına önemli bir rol oynamaktadır (Türk, 2019). Bütün bunlara rağmen göçmenlerin ucuz iş

gücü olarak görülmesi, şiddet, dilencilik, hırsızlık gibi toplumun genel asayişini olumsuz etkileyen durumları da ortaya çıkarmaktadır. Bahsi geçen durumlar göçmenlere karşı negatif hislerin oluşmasını sağlayan en önemli sebeplerdir (Birinci Gemici, 2017).

2.3 Kültür Kavramı

Kültür kavramı farklı alanlarda ve farklı bağlamlarda ele alınmıştır. Teknoloji, yemek, yaşam tarzı, dostluk, sanat, eğlence, siyaset, kırsal yaşam, şehir yaşamı gibi birçok alanda kültürel öğeler bulunmaktadır. Kültür kavramı oldukça geniş bir kapsama sahip olduğu için belirli bir tanım yapmak zor olabilir. Kültür kelimesinin kökenine bakıldığında, Latince "colere" kökünden gelen "cultura" sözcüğünden türetilmiştir. "Cultura", aslen bir şeyi işleme, yetiştirme veya bir toprağı işleyip tarıma elverişli hale getirme anlamına gelirken, zamanla daha geniş anlamlar kazanarak insan faaliyetlerinin tüm yönlerini ve insanın doğayı dönüştürme sürecini ifade etmeye başlamıştır. Bu nedenle, kültür kavramı, insanın çeşitli alanlarda yarattığı, benimsediği ve kuşaklar boyunca aktardığı değerleri, inançları, gelenekleri, sanatı, dil ve yaşam tarzlarını içeren geniş bir anlam taşımaktadır (Tamer Gencer, 2011).

Kültür, insanların maddi ve manevi unsurların bir araya gelmesiyle oluşan, toplumdaki davranışlarını belirleyen bir bütündür. Aynı zamanda, bir toplumun içinde bulunduğu durumu yansıtarak o toplumun özgün niteliklerini yansıtan bir ayna gibi de tanımlanabilir (Gürel ve Çetin, 2018). Kültür, insanların yaşadıkları çevrenin yapısı, tutumları ve beklentileri gibi unsurlardan etkilenerek kendilerine özgü davranışlar geliştirdikleri önemli bir faktördür. İnsan davranışlarını etkileyen kültür, toplumların ortak bir kültür yapısına sahip olmalarına rağmen, zamanla farklı yaşam koşulları, konum ve yaşam tarzlarına göre çeşitli kültürlerin oluşmasına da olanak tanımıştır. Bir toplum içindeki farklı gruplar, alt kültürler geliştirerek kendilerine özgü değerleri, inançları ve gelenekleri benimseyebilirler. Bu durum, kültürel çeşitliliği ve zenginliği ortaya çıkarır ve insan davranışlarını, düşüncelerini ve toplumsal yaşamı şekillendirir (Çoban vd., 2010).

Tylor'a göre, kültür insanın yaşamında yer edinmiş olan tüm davranışları kapsar. Ayrıca, kültür bazen bireyin çevresinden gelen "sosyal miras" ya da öğrenilmiş davranışlar olarak da tanımlanabilir (Boydak Özcan ve Şengür, 2017). Toplumların varlığını sürdürebilmelerini sağlayan şey, kültürel kimliktir. Bu, yüzyıllar boyunca oluşmuş bir mirastır (Bilgin ve Oksal, 2018). Antropoloji bağlamında kültür, insanlığın öğrendiği her türlü alışkanlık ve uygarlıkla birlikte ele alınır (Yazıcı, 2018). Tomlinson'a göre kültür, insanların yaşamlarını anlamlandırma süreçleri hakkında sahip oldukları bilgi bütünüdür (Geyik Yıldırım, 2016).

Toplumlar, kültürlerini dil yoluyla nesiller arasında aktararak sürdürürler. Farklı diller, dinler ve etnik unsurlarla karşılaşan bireyler, kültürler arası köprüler kurarak bir arada yaşamayı başarabilirler. Bu süreçte hoşgörü, farklılıklara saygı duyma, insanların duygu, düşünce ve değerlerine özgürce ifade etme hakkına saygı gösterme gibi önemli değerler ve tutumlar, farklı kültürler arasında uyum ve birlikte yaşama açısından kritik bir role sahiptir. Hoşgörü ve karşılıklı anlayış, çeşitli kültürel yapıların bir arada barış içinde yaşamasına yardımcı olabilir ve toplumları zenginleştirebilir (Akkaya, Susar Kırmızı ve İşçi, 2018). Her toplumun kendine özgü bir kültürü vardır ve kültürler arası etkileşimde eğitim önemli bir rol oynar. Çünkü eğitim, toplumların kendi kültürlerini korumalarına ve kültürel çeşitliliğin yozlaşmamasına yardımcı olabilir (Akpınar ve Genç, 2017). Kültür, yaşam boyu devam eden bir süreçtir ve değişimin bir sonucu olarak bazı yeni öğeler ortaya çıkarken bazı öğeleri de tamamen ortadan kaldırabilir. Teknolojinin gelişimi bazı kültürel öğelerin kaybolmasındaki en önemli etkenlerden birisi olarak sayılabilir. (Gürel ve Çetin, 2018).

2.4 Çokkültürlülük

Çokkültürlülük söylemleri öncelikle 1960'lı yıllarda Amerika'da ortaya çıkan insan hakları hareketiyle ilişkilendirilse de zamanla bu kavram Batı Avrupa ülkelerine de yayılmış ve göçmen grupların kültürel farklılıklarını korumaya yönelik politikaları da içine almıştır. Bu genişleme sürecinin temel sebebi, yüzyıllar boyunca yerli topluma uyum sağlama amacı güden politikaların 1960'lı yıllarda başarısız olması ve yabancılarla ilgili yeni çözümler arayışına girilmesidir. Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı'nın (AGİT) 1999 İstanbul zirvesinde insan ve insani değerler öne

çıkarılmıştır. Türkiye'deki bu toplantının ana mesajını ise insanın barış içinde insanca yaşayabileceği şartları oluşturmuştur. Bu toplantı vesilesiyle Türkiye, çokkültürlü toplum ve yaşam biçimi gibi iki kavrama oldukça ilgi göstermeye başlamıştır (Altaş, 2003:7).

Çokkültürlülük; dil, din, ırk, kültür, cinsiyet, yaş, sosyal sınıf, engelli olma, eğitim, cinsel yönelim gibi çeşitli farklılıklara sahip olan kimliklerin aynı toplum içinde eşitlik ilkesi doğrultusunda bir arada yaşamasını ifade eder (Akkaya, Susar Kırmızı ve İşçi, 2018). Çokkültürlülük, özgürlük ve refah üzerine kurulu bir temelde yükselir ve kültürel farklılıklarını olağan ve normal kabul eder (Parekh, 2005: 16). Bu anlayış, insanlar arasında ayırım yapmaktan kaçınır ve tüm bireylerin eşit fırsatlardan yararlanmasını sağlamayı, toplumsal ilişkileri barışçıl yollarla düzenlemeyi hedefler (Ergil, 2010: 27). Çokkültürlü bir bakış açısı, bireysel ve kültürel farklılıklara karşı duyarlılık geliştirmeyi amaçlar (Aydın, 2013). Bu perspektif genellikle kültürel çeşitliliği ve çoğulculuğu destekleyen bir politika veya doktrin olarak görülebilir (Polat, 2020). Yaşamakta olduğumuz dönem itibarıyla birçok alanda iç içe geçmiş ve sürekli birbiriyle iletişim halinde olan, dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen olayın aniden bütün dünyada yankılanabildiği bir dönemdir. Seyahatlerin, göçlerin ve iş dolayısıyla ülke değiştirebilmenin çok kolay olduğu bu dönem beraberinde çokkültürlülüğün önemi fazlasıyla arttırmaktadır. Toplumların kozmopolit yapısı, iç içe geçmiş kültür duruşu gibi faktörler buna atfedilen önem üzerinde ciddi etkiler oluşturmaktadır. Hal böyle olunca da çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim kavramının üzerinde fazlasıyla durmak gerekmektedir. Çokkültürlülük kavramı ilk olarak Kanada'daki İngiliz ve Fransız dillerinin kullanımı hususunda yaşanan problemler ile gün yüzüne çıkmıştır. Kanada'daki 1960'lı yıllarda ortaya çıkan bu durumdan sonra toplumlar bu konuyu etnik kökenler ekseninde tartışmaya devam etmiştir (Doytcheva, 2009). Çokkültürlülük kavramı olarak bakıldığında kültür kelimesinin zeminine oturtulmuş ve kültür kelimesinin içerisinde yer aldığı bir kavram gibi görünüyorsa da Gorski'ye (2006) göre daha çok siyasi bir kavramdan farksızdır. Kanada'da gerçekleşen olayda eyaletler arası bir sorun olduğu görülmektedir. Quebec eyaleti ile diğer eyaletlerin etnik sebeple çıkan tartışmalar sonucu elde edilen en önemli kazanım tartışma içerisinde yer alan eyaletlerde yaşayan toplulukların birbiri ile uyumlu bir düzen içerisinde yaşaması durumunu ortaya çıkarmış ve ortaya çıkan bu durumda

siyasi bir sonuç olarak algılanmıştır çıkmıştır. Ülkeye geçmişte o ya da bu yolla gelmiş İngiliz Kanadalılar ile Fransız Kanadalılar arasındaki güç savaşı durumu ülkeyi çokkültürlü bir politika uygulamaya zorlamıştır. Bu politikadan elde edilmek istenen amaçsa yeni bir kimlik ortaya çıkarmaktır. O da Kanadalı kimliğidir. (Doytcheva, 2009). Journet (2009)'e göre 1960'lı yıllara gelindiğinde Ottawa federal yetkilileri Fransızca ve İngilizce çatışmalarını bir kenara bırakıp Kanadalı toplumların yaşamış olduğu bu ikilemi çokkültürlü bir toplum olarak yaşayabilecek durumda olduklarını göstererek çözüme kavuşturmuştur. 1970'li yıllara gelindiğinde ise Pierre-Elliot Trudeau bunu bir program haline getirmiş ve ortaya atmıştır. Daha sonra bu düşüncenin Amerika Birleşik Devletleri'nde de ortaya çıkması ülkede bazı değişiklikleri zorunlu kılmıştır. Bu değişikliklere bakıldığında çoğunluğun elinde bulundurduğu hakların azınlıklarda neden olmadığına farkına varılması bu düşüncenin gelişmesine sebep olmuş ve ABD'de Kanada'nın uygulamış olduğu bu politikaları zamanla uygulamak zorunda kalmıştır. Levey (2012)'ye göre çokkültürlü bir yapı için en az iki topluluğun bir arada yaşaması gerekmektedir. Çokkültürlülük ise canlı olarak kalan kültürleri sürdürmek ve farklı kültürlerin yok olmasını engellemek ve bu çeşitliliğin devamını sağlamaktır. Çeşitlilik sürdürülürken kültürlerin kendini muhafaza etmesi, değerlerine odaklanması, onları koruması ve gelecek kuşaklara aktarması beklenir. Kültürlerden birinin diğer kültür üzerinde baskısının olmaması ve toplulukların beraber, bir arada yaşamına devam etmesi gerekir. Toplumların kimliği kültürleridir ve çokkültürlü olan yapılarda toplumların değişmeden kültürlerini devam ettirmesi istenir. Toplumların yapıları incelendiğinde insanlığın gelişimiyle ve etkileşimle beraber kapalı toplum veya herhangi bir toplumla etkileşime girmemiş toplum yok denecek kadar azdır. Bu pencereden bakıldığında çokkültürlü yapıların insanlık tarihi boyunca var olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. (Levey, 2012). Literatür tarandığında çokkültürlü yapıyı benimsemiş olan ülkelerin toplumlarında varlıklarını gösteren kültürel grupların ihtiyaçlarına dikkat edildiği görülmektedir. Bu ihtiyaçlara bakıldığında çift dil eğitim ya da anadilde eğitimi destekleme, okul müfredatını kendi ihtiyaçlarına ve önem durumlarına göre belirleme, medyada, parlamentolarda temsil edilme, farklı kültürlerin faaliyetlerine finansman desteği, dini inanışlarını temsil edebilecekleri kılık kıyafetlerde ayrıcalık, temsil edilme hakkı gibi ihtiyaçları için farklı kültürlere pozitif ayrımcılığın yapıldığı görülmektedir (Banting ve Kymlicka, 2006). Bakıldığında farklı kültürlere bazı

imtiyazların verildiği aşıkardır. Bu da çokkültürlü yapıya sahip ve buna destek veren ülkelerde milli ve etnik durumlardan kaynaklanan tüm farklılıkların desteklendiği vurgusunu gösterir. İşte buradan hareketle eğer bir devlette farklı kültürlere ait topluluklar bir arada yaşıyorsa ya da burada yaşayan toplumlar farklı kültürlerin izlerini barındırıyorsa o devlet için çokkültürlü bir devlet denilebilir. (Kymlicka, 1998). Çokkültürlülüğü üç başlık altında inceleyebiliriz. Bunlar yapısal, iletişimsel ve sembolik çokkültürlülüktür. Siyasi, ekonomik ve sosyal adaletsizlikleri aşmaya çalışılan çokkültürlülük biçimi yapısalıdır. Adaletsizliklere karşı tedbir almak, mali yardımlar vermek, sistemli bir şekilde eğitime odaklanmak yine yapısal çokkültürlülüğün özelliklerindendir. İletişimsel çokkültürlülük ise çokkültürlülük bir yapıda kültürlerarası iletişime odaklanır. Toplumda ayrıştırıcı değil birleştirici bir hava oluşturmaya çalışır. Ayrıştırıcı olmak değil birleştirici olmak önemlidir. Sembolik çokkültürlülükte ise kültürü oluşturan bütün öğelerin hayatına devam etmesi önemlidir. Sembolik çokkültürlülükte bütün kültürel özellikler okullar aracılığıyla öğretilir. En önemli amaçsa kültürleri yaşatmaktır (Barrett, 2013). Çokkültürlülük ile ilgili hem olumlu görüşler hem de olumsuz görüşler bulunmaktadır. Çokkültürlülüğün olumsuz yönlerine bakılacak olursa;

- Din, dil, ırk gibi benzerlikler olsa bile bu özellikleri taşıyan vatandaşlar arasında kültürel farklılıkların bulunabileceği gibi bir durum söz konusudur.
- Kültürel farklılıklar denilince ilk akla gelen özelliklerin dışında; cinsiyet ve sosyoekonomik durumda fazlasıyla önemli özelliklerdendir.
- Çokkültürlülük asimilasyon ve bölücülük unsuru gibi algılansa da gerçek bunun tam aksi bir durumdur.
- Çokkültürlülük her ne kadar geçmişe dayansa da üzerinde yapılan çalışmalar çok yenidir. Daha fazla çalışma yapılması zaruridir.
- Bir kültürü tanımak sanılanın aksine o kadar kolay bir durum değildir. Gezip görmek farklı bir kültürü anlamak için yeterli değildir. Uzunca bir etkileşim süreci gerekir.
- Çokkültürlülük tek başına eğitime mal edilebilecek bir olgu değildir. Çünkü çokkültürlülük hayatımızın her noktasında karşımıza çıkmaktadır.

- Çokkültürlü bir nesil isteniyorsa buna çok erken yaşta başlanması gerekmektedir. Çocukluktan itibaren her alanda verilmesi gerekir. Geç olması doğru değildir (Aldridge, Calhoun ve Aman, 2000).

Çokkültürlülük ile ilgili olumsuz özellikler yukarıda sıralanmıştır. Bu olumsuz özelliklerin gösterdiği durum ise çokkültürlülüğün beklenen hedefleri gerçekleşmede ki eksikliğini göstermektedir.

Coşkun (2007)'e göre Türkiye'nin bu kavramlarla ilgilenmesini zorunlu kılan ülkeye özgü sebepler şöyle sıralanmaktadır:

- Türkiye'nin doğu ile batı arasında bir köprü konumunda bulunması,
- Anadolu'da tarih sürecinde oluşan çokkültürlü toplum modellerinin bulunması,
- Batı Trakya, Balkanlar, Kıbrıs ve komşu ülkelerdeki Osmanlı mirası,
- Yurtdışına yapılan iş gücü akımı,
- GAP'tan dolayı Türkiye'ye Doğu Avrupa ve Asya ile Afrika'nın fakir ülkelerinden gelen ve gelmeye devam insan gücü,
- Türk Cumhuriyetleri ile yürütülen yoğun ilişkiler,
- Türkiye'nin Gümrük Birliğine girmesi ve Avrupa Birliğine üye olmak için yoğun çaba harcaması.

Çokkültürcü söylemlerde temel amaç, farklılıkların tanınıp hoş görülmesi yoluyla ahenkli ve verimli bir toplumun oluşturulma çabasıdır (Yalçın, 2002). Kültürel etkileşimin temel sorunları, farklı kültürlerden gelen çocuklara eşit imkânlar sağlanamaması ve eğitimde ayrımcılığa engel olunamaması olarak görülmektedir. Etnik, dinsel veya başka özelliklere dayalı ayrımcı bir eğitim çocukları salt gerçek bir sosyal entegrasyondan uzaklaştırmakla kalmayıp çoğu zaman onları izolasyona götürmekte, bazı durumlarda ise “farklı” çocukların asimilasyonuna neden olmaktadır (Kostova, 2009).

2.4.1 Çokkültürlülüğün Tarihsel Gelişimi

Bahsedilen kaynaklara göre, kültürel çeşitlilik ve çokkültürlülük, birçok Batı ülkesi için önemli bir politika haline gelmiştir. Kanada'nın 1971'de çokkültürlülüğü devlet politikası haline getirmesi, İngiltere, ABD ve diğer bazı ülkelerin de eşitlik ve farklı kültürlerle yer verme konularında politikalar geliştirmeye başlaması bu değişimin bir göstergesidir (Akkaya vd., 2018). Batılı ülkelerin çokkültürlü uygulama politikaları çeşitlilik gösterir. Doytcheva'ya göre, Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda gibi ülkeler "güçlü çok kültürcü" olarak tanımlanırken, İngiltere, ABD, Hollanda, Portekiz ve İsveç gibi ülkeler "ılımlı çok kültürcüler" ve Almanya, Fransa, Avusturya, İspanya, Yunanistan ve İsviçre gibi ülkeler "zayıf çok kültürcüler" olarak sınıflandırılmıştır (Özcan, 2018). Kymlicka'nın Çokkültürlü Yurttaşlık Teorisi'ne göre, liberal demokrasilerin asimilasyon politikaları izlemesinin nedeni, istikrarı sağlamaktır. Bu teori, Mill'in görüşlerinden etkilenecek ülke devamlılığı için ortak bir kültür ve kimliğin gerekliliğini vurgular. Kymlicka, birlikte yaşamın hoşgörüyü mümkün olduğunu belirtir ve toplum içinde yaşayan bireylerin kültürlerine duyarsız kalmak gibi bir durumun olamayacağını ifade eder. Devletlerin farklı kültürlerle hitap etmek amacıyla birden fazla dil kullandıklarına da dikkat çeker (Akkaya vd., 2018).

2.4.2 Ülkemizde Çokkültürlülük

Osmanlı İmparatorluğu, kuruluşundan itibaren farklı diller, dinler, kültürler ve etnik grupları içeren geniş bir coğrafyada varlık göstermiştir. İmparatorluk, çeşitli milletleri ve toplulukları barış içinde bir arada tutarak uzun süreli bir birliktelik oluşturmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun yapısı, farklılıklara saygı gösterme ve çeşitliliği içinde barındırma anlayışına dayanmıştır. Bu yapı, toplulukların kendi kültürlerini ve inançlarını koruma konusunda özgürlüklerini genellikle tanımış ve yönetiminde asimilasyon politikaları izlememiştir. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun güç kaybetmeye başlamasıyla birlikte iç ve dış baskılar artmıştır. Bu durum, farklı etnik ve dini gruplar arasında çatışmaların artmasına yol açmıştır. Dış güçlerin de etkisiyle, imparatorluk içindeki çeşitli gruplar arasında ayrılıkçı hareketler başlamış ve Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasına yol açmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu, ulus devlet anlayışı üzerine olmuştur. Cumhuriyet, ortak bir milli kimlik ve birlik

bilincini vurgulamıştır. Bu dönemde, ulusal birliğin ve toplumsal bütünlüğün ön plana çıkarılması amaçlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, ırksal ölçütler yerine vatandaşlık bilincini ön planda tutmuş ve farklılıkları dikkate alarak ulusal bir kimlik oluşturulmasını savunmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşum süreci, ulusal birlik ve beraberlik üzerine odaklanmış olsa da ülkede yaşayan farklı etnik ve kültürel gruplar bulunmaktadır. Ülkenin tarihindeki köklü kültürel çeşitlilik, günümüzde de Türkiye'nin çokkültürlülük anlayışına ve farklı etnik kimliklere sahip insanların bir arada yaşamasına olanak sağlamaktadır (Ateş, 2017).

2.5 Çokkültürlü Eğitim

Çokkültürlü eğitim, farklı ırklar, cinsiyetler, kültürler, diller, dinler ve sosyal sınıflar arasında ayrım yapmaksızın tüm öğrencilere eşit eğitim fırsatları sunmayı amaçlayan bir eğitim modelidir. Bu eğitim yaklaşımı, çeşitli öğrenci grupları arasında eşitlik, adalet ve fırsat eşitliği ilkesi üzerine kurulmuştur. Çokkültürlü eğitim, sadece farklı kültürlerle ve kimliklere saygı duymakla kalmaz, aynı zamanda bu çeşitliliği zenginlik olarak görür ve eğitim ortamlarında her öğrencinin potansiyelini gerçekleştirmesine olanak sağlar. Bu yaklaşım, eğitimden her öğrencinin eşit şekilde yararlanmasını ve eğitim şartlarının tüm öğrenciler için adil ve eşit olmasını amaçlar. Çokkültürlü eğitim, eğitimde fırsat eşitliği ve adaleti sağlamak için yapılan bir reform hareketi olarak kabul edilir. Bu eğitim modeli, öğrenciler arasında ayrımcılığın önlenmesini, eşit fırsatlara erişimi ve her öğrencinin potansiyelini en üst düzeyde geliştirebilmesini hedefler. Birçok araştırmacı, çokkültürlü eğitim kavramını farklı açılardan ele alsa da genel olarak kabul gören tanım, tüm öğrencilerin eğitimde eşit şartlarda yer alması ve eğitimde ayrımcılığın ortadan kaldırılması yönünde bir eğitim reformu olarak tanımlanır. Bu anlayış, toplumsal farklılıkları zenginlik olarak görürken, eğitim sistemlerinde eşitlik ve adalete vurgu yapar (Bilgin ve Oksal, 2018). Çokkültürlü eğitim, farklılıkları kabul etme, çeşitliliği kutlama ve herkesin kültürel, dil, din ve etnik kimliğini koruma hakkına saygı duyma fikrine dayanır. Bu yaklaşım, öğrencilere kendi kültürlerini, dillerini, dinlerini ve kimliklerini koruma ve geliştirme konusunda özgürlük tanır. Aynı zamanda çokkültürlü eğitim, öğrencilere çeşitli kültürel arka planlara sahip olanların yaşadıkları toplumun baskın kültürünü anlama, kabul etme ve

bu kültürle etkileşimde bulunma yeteneği kazandırır. Bu durum, öğrencilere evrensel bir perspektif kazandırarak tüm kültürlere saygı duyma ve eşitlik anlayışını destekleme fırsatı verir. Çokkültürlü eğitimde temel amaç, öğrencilere sadece kendi kültürlerini değil, aynı zamanda çevrelerindeki farklı kültürleri anlama, değerlendirme ve bir arada yaşama becerileri kazandırmaktır. Bu şekilde, evrensel bir bakış açısıyla tüm kültürlere saygı duyulurken, öğrencilere eşitlik, hoşgörü ve çeşitliliğe saygı temelli bir öğrenme ortamı sağlanmış olur (Kaya, 2014). Çokkültürlülük, kültürel çeşitlilik ve zenginlik üzerine odaklanan ve eğitim boyutunda çoğulculuk, eşit fırsatlar ve farklılıklar üzerine kurulu bir yaklaşımdır. Çokkültürlü eğitim, farklı kültürlerin varlığını korumanın yanı sıra öğrenciler arasında eşit akademik başarıyı hedefleyen bir politika olarak tanımlanır. Eğitim programları, öğretim materyalleri ve yapıları, çoğulculuk ilkesine dayalı olarak şekillendirilir ve çeşitli kurallar ve değer sistemlerini içerir (Gay, 1994; Akt. Polat, 2009). Çoğulcu eğitim anlayışı ise cinsiyet, dil, sosyal sınıf, ırk, etnik köken veya kültürel farklılıkları dikkate almadan tüm öğrencilere eşit fırsatlar sunmayı içerir (Banks, 2015). Bu anlayış özgürlük, hak, eşitlik, adalet ve insan onuruna dayanan ve kültürel çeşitliliğin önemini vurgulayan bir felsefi yaklaşım olarak öne çıkar (Grant, 1994; Gay, 1994; Jay ve Jones, 2005; National Association of Multicultural Education [NAME], 2018). Çokkültürlü eğitimin önemli bir yönü, kozmopolit okul yaklaşımını benimsemesidir. Bu yaklaşım, farklı etnik kökenlere, ırklara, dinlere, cinsiyetlere ve dillere sahip bireylerden oluşan toplumlarda sosyal sınıflandırmaları önlemeyi, öznel değerlendirmeleri dışlamayı ve kültürel çeşitliliği vurgulayarak demokratik değerleri esas almayı amaçlamaktadır (Acar vd., 2014). Bu perspektif, bireysel farklılıkları saygıyla ele alarak toplumdaki her bireye eşit fırsatlar sunma ilkesine dayanan bütüncül bir eğitim anlayışı olarak da nitelendirilir (Polat ve Kılıç, 2013). Bu yaklaşım heterojen toplum yapısına sahip okullarda eğitim ve öğretim ortamlarını farklılaştırma ve yeniden düzenleme amacı güder (Banks vd., 2001). Diğer bir deyişle, bu eğitim anlayışı, öğrencilerin toplumsal, bireysel ve zihinsel gelişimlerini demokratik değerler, kültürel çeşitlilik, sosyal adalet temelinde desteklemeyi hedefler (Nieto ve Bode, 2011; Akt. Günay vd., 2014).

Çokkültürlü eğitim, farklı kültürel arka planlardan gelen öğrencilere eşit fırsatlar sunmayı amaçlayan bir eğitim yaklaşımıdır. Bu model, eşitlik ilkesini temel alırken, farklı kültürlerin değerinin tanınması ve saygı görmesi için eğitimin önemini vurgular.

Gelişmiş ülkelerde çokkültürlü eğitim, eğitim sistemlerinin bir parçası olarak uygulanmaktadır. Bu model, farklı kültürel kökenlere sahip öğrencilere eşit bir öğrenme ortamı sunmayı hedeflerken, aynı zamanda eksiklikleri gidermek, toplumsal eşitsizlikleri azaltmak ve kültürel farklılıkları zenginlik olarak kabul etmek için çaba sarf eder.

Çokkültürlü eğitim, öğrencilere sadece derslerde değil, aynı zamanda okul ortamında, etkinliklerde ve sosyal faaliyetlerde de farklı kültürlere saygı duymayı öğretmeyi amaçlar. Bu yaklaşım, öğrenciler arasında hoşgörü, anlayış ve kültürel çeşitlilik konusunda farkındalık oluşturarak toplumsal uyumu ve eşitliği destekler (Bulut ve Başbay, 2014). Batı toplumlarında çokkültürlü eğitimde farklı yaklaşımlara saygı duyma ve önem verme konusu büyük bir önem taşır. Bu noktada, çokkültürlü eğitimde dikkate alınması gereken temel unsurlardan bazıları şunlardır:

- **Farklılıklara Saygı:** Çokkültürlü eğitimde farklılıklara saygı duymak ve bunları önemsemek temel bir ilkedir. Öğrencilere; farklı kültürlere, geleneklere ve yaşam tarzlarına saygı duyma, hoşgörü ve anlayış kazandırma amacı taşır.
- **İnsan Haklarını Düzenleme:** Çokkültürlü eğitim, insan haklarının önemini vurgular ve öğrencilere bu haklar konusunda bilgi verir. Eğitimde insan hakları konusunda farkındalık oluşturarak adil, eşitlikçi ve saygılı bir ortam sağlar.
- **Farklı Kültürleri Eğitim Ortamlarında Yansıtma:** Çokkültürlü eğitim, ders materyalleri, okul etkinlikleri ve eğitim programları aracılığıyla farklı kültürlere ve tarihlerine yer verir. Bu şekilde öğrencilere farklı perspektifler sunar.
- **Farklı Bakış Açıları Kazandırma:** Çokkültürlü eğitim, öğrencilere farklı bakış açıları kazandırmayı hedefler. Bu sayede öğrenciler, farklı kültürlerin, inançların ve yaşam tarzlarının çeşitliliğini anlamak ve değerlendirmek için gerekli araçları elde ederler. Bu unsurlar çokkültürlü eğitimin temelini oluşturur ve öğrencilere birbirlerine saygı duyma, farklılıkları anlama ve hoşgörüyle yaklaşma konularında rehberlik eder (Aydoğan, 2017).

Demokrasinin uygulandığı ülkelerde çokkültürlü eğitimi yürütmek ve hedefine ulaştırmak daha uygun bir zemin oluşturabilir. Demokratik toplumlarda farklı kültürlere ve değerlere saygı duyma, hoşgörü ve çeşitliliğe olanak tanıma genellikle

daha yaygındır. Bununla birlikte, çeşitli unsurların bir arada yaşaması ve hoşgörü anlayışı, demokrasinin temel taşı olan bireyler arasında eşitlik, adalet ve insan hakları gibi değerleri güçlendirir. Demokratik bir ortamda çokkültürlü vatandaşlık eğitimi verilerek toplumun birçok kesiminde aidiyet duygusu güçlendirebilir. Bu türden bir eğitim, farklı kültürel ve ulusal kimlikleri olan bireylerin kendilerini ifade etmelerine ve bu kimliklerini dengede tutmalarına yardımcı olabilir. Bu da toplumda daha geniş bir perspektif kazanılmasını sağlayarak hoşgörü ve anlayışın artmasına katkı sağlayabilir. Ancak demokratik sistemlerin varlığı, farklı kültürlerin bir arada yaşaması ve çokkültürlü eğitimin başarılı bir şekilde uygulanması için yeterli olabilecek tek ve yeterli bir etken değildir. Eğitim sistemlerinin, eğitimcilerin, politika yapıcılarının ve toplumun genel anlamda çokkültürlü yaklaşımları benimsemesi, eşitliği desteklemesi ve farklılıkları kucaklaması da önemlidir. Bu şekilde demokratik bir zeminde çokkültürlü eğitim daha iyi anlaşılabilir ve başarıyla uygulanabilir (Bulut ve Başbay, 2014). Çokkültürlü eğitim; çeşitli ırkları, etnik yapıları ve sosyal grupları içinde bulunduran okul ortamlarında, tüm öğrencilere eşit eğitim fırsatları sunmayı hedefleyen bir eğitim yaklaşımıdır (Banks vd., 2001, akt. Börü, 2018). Çokkültürlü eğitimin kavramsal açıklamasına bakılacak olursa öğrencilere arasında cinsiyet, din, ırk, dil, yaş gibi farklılıkları dikkate almadan herkesin eğitimden eşit şartlarda sağlanmasını sağlayan eğitim biçimidir (Banks ve Banks, 2009). Çokkültürlü eğitim kültürel her türlü farklılığa saygı gösteren ve demokratik unsurları ön plana çıkaran bir eğitimidir (Banks, 1995). Eğitimde fırsat eşitliğinin savunulduğu, farklı kültürlerin varlığını kabullenen ve bu kültürlere değer veren, kişilerin diğer bütün kültürler ile bir arada ve iletişim halinde olmasını savunan, kültürel farklılıkları olan bütün öğrenciler içinse eğitimde alternatif olabilecek ne varsa kullanmayı amaçlayan ve bireyin kendisini tanıması için elinden geleni yapan bir eğitim biçimidir (Gay, 1994).

2.5.1 Çokkültürlü Eğitimin Amaçları

Teknolojinin hızla gelişmesi ve küreselleşmenin etkisiyle birlikte toplumların yaşadığı değişim farklılıkların kabul edilmesi, değerlendirilmesi ve bütünleştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Günümüz dünyasında farklı kültürler arasındaki etkileşim artmakta ve bu durum eğitim sistemlerinin çokkültürlü bir yaklaşım benimsemesini gerektirmektedir. Çokkültürlü eğitim, öğrencilere sadece akademik

bilgi vermekle kalmaz aynı zamanda farklı kültürleri, değerleri ve görüşleri anlama, takdir etme ve bunlarla etkileşime geçme becerilerini kazandırır. Bu eğitim anlayışı, öğrencilerin küresel dünya ile başa çıkabilmeleri için gerekli olan çok yönlü yetkinlikleri geliştirmelerine yardımcı olur. Çokkültürlü eğitim, toplumsal çeşitliliği ve farklılıkları bir zenginlik olarak görme anlayışıyla öğrenciler arasında anlayış, hoşgörü ve iş birliği ortamı oluşturur. Bu da onları gelecekteki değişen ve gelişen dünyaya daha iyi hazırlar. Bu nedenle eğitim sisteminde çokkültürlü bir perspektifin benimsenmesi, bireylerin çeşitlilikle donanmış, esnek ve çok yönlü olmalarını sağlayarak toplumun bir parçası olarak aktif bir şekilde yer almalarına katkı sağlayabilir (Akhan ve Yalçın, 2016). Çokkültürlü eğitim, bireylere sadece akademik bilgi kazandırmakla kalmaz aynı zamanda kültürel duyarlılık, hoşgörü ve empati geliştirmeyi de amaçlar. Bu eğitim modeli, öğrencilere kendi kültürlerini anlama, değerlendirme ve içselleştirme fırsatı sunar. Aynı zamanda farklı kültürleri anlama ve onlara saygı duyma becerilerini de güçlendirir. Öğrenciler kendi kültürlerini tanıyıp anladıklarında, diğer kültürlere daha açık ve anlayışlı olabilirler. Farklılıkları değerlendirmek, karşılaştırmak ve anlamak bireylerin empati yeteneklerini geliştirir ve toplumsal ilişkilerde daha uyumlu ve saygılı olmalarını sağlar (Yazıcı, 2018).

Öğrenme ortamlarında kültürel çeşitliliği teşvik etmek ve farklı kültürler arasındaki iletişimi kolaylaştırmak eğitimde önemli bir konudur. Bu amaçla eğitim programlarında çeşitli uygulamalara yer verilmesi gerekmektedir. Bu uygulamalar arasında şunlar önem taşımaktadır:

- Kültürel çeşitliliğe yer verme: Eğitim ortamlarında farklı kültürleri temsil eden unsurlara yer verilerek, öğrencilerin bu farklılıkları anlamaları ve takdir etmeleri teşvik edilmelidir.
- Eşit eğitim koşulları sağlama: Her öğrencinin kültürel farklılıklar gözetilerek eşit fırsatlarla eğitim almasını sağlamak önemlidir. Farklı kültürlere sahip öğrencilerin eğitimde eşitlik ve adaleti hissetmeleri gerekmektedir.
- Gerçek hayatla bağlantılı dersler: Eğitim programları öğrencilerin günlük yaşamlarında karşılaşılabilecekleri kültürel durumlarla ilişkilendirilmelidir. Bu şekilde, öğrencilerin öğrenme deneyimleri gerçek hayata daha fazla bağlanabilir.

- Ortak değerler ve gizil programlar: Toplumun ortak değerlerine vurgu yapmak ve gizil programlar aracılığıyla kültürel farklılıkları desteklemek önemlidir. Böylece kültürel duyarlılık ve anlayışın artması sağlanabilir.
- Bireyleri toplumla uyum içinde yetiştirmek: Eğitim, bireyleri kendi toplumlarının değerlerini anlayan, kabul eden ve aynı zamanda dünya ile etkileşim halinde olan bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlamalıdır.

Bu uygulamaların amacı, kültürel farkındalığı yüksek, hoşgörülü ve çokkültürlü toplumlar oluşturarak demokratik değerlere katkıda bulunmaktır (Akkaya vd., 2018). Ayrıca çokkültürlü eğitimin amaçları literatürde farklı farklı ele alınmıştır.

- Bireylerin kendi benliklerini ve özgüvenlerini geliştirerek iç huzur bulmalarına destek olmak (Gay, 1994).
- Öğrencilerin akademik başarı seviyelerini artırmak (Dunn, 1997).
- Okullarda eleştirel düşünme ortamı oluşturmak (Bohn ve Sleeter, 2000).
- Bireylerin özgüvenlerini yükseltmek (Hohensee vd., 1992).
- Gruplar arası iletişimi geliştirmek ve güçlendirmek (Gay, 1994; Bohn ve Sleeter, 2000).
- Önyargılarla ve ayrımcılıkla mücadele etme yeteneği kazandırmak (Hohensee vd., 1992).
- Farklılıkları bir arada barındıran çokkültürlü ortamlarda uyumlu yaşamı teşvik etmek (Coşkun, 2006).
- Kültürel farkındalık aracılığıyla önyargıları azaltmak (Dunn, 1997).
- Kültürel okuryazarlık becerilerini geliştirmek (Gay, 1994).
- Eğitim-öğretim ortamlarında çoğulculuğu ve eşitliği sağlamak (Bohn ve Sleeter, 2000).
- Farklılıkların etkileşimini desteklemek ve empati yeteneğini geliştirmek (Hohensee vd., 1992).
- Önyargılara eleştirel bir bakış açısı kazandırmak ve düşünme becerilerini geliştirmek (Hohensee vd., 1992).
- Bireylerin değer ve tutumlarını ifade ederek saygı ve hoşgörünün uygulanmasına yardımcı olmak (Gay, 1994).

Tüm bunlardan yola çıkarak çokkültürlü eğitimin amaçlarına bakılacak olursa farklı kültür yapılarına sahip olan bireylerin bütün imkanları eşit şekilde kullanmasını, kültürel her türlü farklılığa saygı göstermeyi, farklı kültürlerle ve o kültüre sahip bireylerin içinde yaşama becerisini elde etmeyi amaç edinmiştir. Dunn (2006)'ya göre kültürlerarası sevgi ve saygıyı arttırmak, temel yetenek ve beceriler ile ilgili paylaşımlarda iş birliğini arttırmak, kişilerde özgüven duygusunu yeşerten bir kimlik elde etmek, akademik başarıyı üst seviyelere çıkarmak, kültürel farkındalık yaratarak belki de yapılması güç olan ön yargıları kırmak çokkültürlü eğitimin diğer amaçları arasında yer almaktadır.

2.5.2 Çokkültürlü Eğitimin İlkeleri

Çokkültürlü eğitim anlayışının öğrenme ve öğretme süreçlerinde temel ilkeleri çeşitli kaynaklarda incelenmiştir (Banks vd. 2001; Bennett, 2001; Gay, 1994 Akt. Cırık, 2008). Bu ilkelere bakılacak olursa aşağıda maddeler halinde sunulmuştur:

- Irkçılık, önyargı ve cinsiyet eşitsizliği gibi her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması.
- Öğrenme ortamlarının farklı kültürlerle zenginleştirilmesi.
- Farklı kültürlerin bir araya getirilerek öğrencilerin öğrenmeyi gerçek hayatla ilişkilendirmesi.
- Eğitim eşitliğinin herkes için sağlanması.
- Farklı kültürlerin birleşimine yönelik bilimsel temelin geliştirilmesi.
- Hümanistik bir bakış açısının geliştirilmesi ve uygulanmasıyla farklı kültürlerin anlaşılması ve değer verilmesi.
- İçerik, süreç, yapı, öz, eylem, yansıtma, bilgi, değer, felsefe ve metodolojinin birlikte ele alınması.
- Sistemik değişimi gelişimsel bir süreç olarak benimseme.
- Farklılıkların zenginlik olduğunun farkında olma ve eğitim içeriğinin çeşitlendirilmesi.
- Etnik grup özelliklerinin öğrenci davranışlarına yansımaları göstermeye yönelik programlar ve etkinlikler düzenleme.

- Öğrencilerin faydasına olacak şekilde bilginin sosyal olarak yapılandırıldığı eğitim programlarını sunmak.
- Öğrenci katılımını sağlayarak akademik başarıyı artıran, etkili iletişimi teşvik eden gizil programlara destek olmak.
- Öğrencilerin ırk ve etnik ilişkilerdeki ön yargıların farkına varmalarını sağlamak.
- Ortak değerleri tüm öğrencilere öğretebilmek.
- Okullara ekonomik açıdan eşit destek sağlamak için eğitim yöneticilerini teşvik etmek.
- Kültürel duyarlılığa sahip öğretmenlerin profillerini geliştirmek, bunun için öğretmenlerin karmaşık bilişsel ve sosyal becerileri değerlendirmesi ve kültürel duyarlılık gerektiren öğretim yöntemlerini kullanabilir hale gelmelerini desteklemek.

2.5.3 Çokkültürlü Eğitimin Boyutları

Çokkültürlü eğitimin başarılı bir şekilde ilerleyebilmesi için boyutların belirlenmesi önemlidir. Banks (1995) tarafından tanımlanan çokkültürlü eğitimin beş boyutu şunlardır:

Şekil 2.3 Çokkültürlü Eğitimin Boyutları

- **İçerik Birleştirme Boyutu:** Öğretmenlerin kendi alanlarındaki konseptleri, ilkeleri ve unsurları farklı kültürlerle yönelik içerik ve örneklerle zenginleştirerek sunmalarını ifade eder.
- **Bilgiyi İnşa Etme:** Öğretmenlerin, öğrencilere bilgi aktarırken kültürel varsayımları, önyargıları ve farklı bakış açılarını nasıl anlayacaklarını ve çözümseyeceklerini öğrencilere rehberlik ederek desteklemeleriyle ilgilidir. Bu boyutlar, öğretmenlerin ders içeriğini çeşitlendirerek farklı kültürlerle daha duyarlı bir yaklaşım sergilemelerini ve öğrencilerin farklı bakış açılarına daha iyi adapte olmalarını sağlar.
- **Önyargıları Azaltma Boyutu:** Bu boyut öğretmenin ders sırasında din, dil veya ırk ayrımı yapmadan öğrenciler arasında olumlu bir tutum oluşturabilmeleri için nasıl bir ortam hazırladığına odaklanır.
- **Eşitlik Psikolojisi Boyutu:** Farklı ırklara veya alt yapıya sahip öğrencilerin düşük performans sergileme eğilimine karşı çıkarak, tüm öğrencilerin eşit başarı imkanlarına sahip olmalarını vurgular.
- **Sosyal Yapıyı ve Okul Kültürünü Güçlendirme Boyutu:** Bu boyut okulların kültürler arası eğitim ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak yapılandırılmasıyla daha iyi sonuçlar elde edilmesini hedefler.

Bu boyutlar, öğretmenlerin çokkültürlü eğitimi etkili bir şekilde devam ettirebilmelerine yardımcı olur. Ayrıca bu boyutlar arasında farklı terimler kullanılsa da birbirleriyle ilişkili olduklarını ve çokkültürlü eğitimin çeşitlilik, eşitlik ve okul kültürünün güçlendirilmesi gibi farklı yönlerini vurguladıklarını ifade etmek mümkündür (Tosun, 2021).

2.5.4 Çokkültürlü Eğitimde Öğretmen Özellikleri

Çokkültürlü eğitimin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için öğretmenlerin sahip olduğu özellikler oldukça önemlidir. Öğretmenler, sınıf içinde birçok farklı kültürel geçmişe ve öğrenci profiline sahip olabilir. Bu nedenle çokkültürlü eğitimde öğretmenlerin şu özelliklere sahip olmaları gerekmektedir:

- Kültürel duyarlılık ve bilinç: Öğretmenler, farklı kültürlerle karşı duyarlı olmalı ve bu kültürler hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Öğrencilere kültürel çeşitliliği benimseten ve destekleyen bir model olmalıdır.
- Eşitlik ve kucaklayıcı yaklaşım: Öğretmenler, tüm öğrencilere eşit davranmalı ve kültürel farklılıkları kucaklayıcı bir yaklaşımla birleştirici faaliyetlere teşvik etmelidir.
- Kendi kültürel geçmişini tanıma ve tanıtmaya: Öğretmenler, kendi kültürel geçmişlerini anlayıp öğrencilere tanıtabilmelidir. Bu durum öğrencilerin farklı kültürlerle ilgi duymalarını sağlayacak ve kültürel farkındalık geliştirecek bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Farklılıklara olumlu yaklaşım: Öğretmenler, farklılıklara karşı pozitif bir tutum sergilemeli ve sınıf ortamında öğrenciler arasında hoşgörüyü teşvik etmelidir.
- Bireysel farklılıklara duyarlılık: Öğretmenler, öğrencilerin bireysel farklılıklarını anlamalı ve ders planlaması yaparken bu farklılıkları göz önünde bulundurmalıdır (Bulut ve Başbay, 2014).

Bu özellikler öğretmenlerin çokkültürlü sınıflarda başarılı bir şekilde eğitim vermesine yardımcı olabilir. Çokkültürlü eğitimde öğretmenler öğrencilerin kültürel farkındalıklarını artırmalarına ve birlikte yaşama becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacak şekilde donanımlı olmalıdır.

Öğretmenlerin sınıf içindeki başarıyı artırmak için farklılıkları dikkate alması oldukça önemlidir. Farklı öğrenme stillerine, kültürel geçmişlere ve bireysel özelliklere saygı duymak, öğrencilerin derslerden en iyi şekilde faydalanmasına yardımcı olabilir. Öğretmenler, öğrenci çeşitliliğini kabul ederek ders anlatımı yapmalı ve bu farklılıkları öğrenme sürecine dahil etmelidir. Her öğrencinin farklı öğrenme tarzları ve güçlü yönleri vardır. Bu nedenle öğretmenlerin ders materyallerini çeşitlendirmesi, farklı öğrenme stillerine ve ihtiyaçlara hitap etmesi önemlidir. Öğretmenlerin öğrenci çeşitliliğine olumlu bir şekilde yaklaşması sınıf içinde öğrencilerin tutum ve davranışlarını etkileyebilir. Öğrenciler kendilerinin takdir edildiğini hissettiklerinde daha fazla motivasyon kazanır ve sınıf düzenine uyum sağlarlar. Bu durum sınıf içinde daha olumlu bir ortamın oluşturulmasına katkı sağlar. Özetle, öğretmenlerin öğrenci çeşitliliğini göz önünde bulundurarak ders anlatmaları ve her öğrencinin ihtiyaçlarına

uygun bir şekilde öğretim yapmaları, sınıf içinde başarılı bir ortamın oluşturulmasına yardımcı olur. Bu yaklaşım, öğrencilerin derslerde daha etkili bir şekilde öğrenmelerini sağlar ve onların akademik başarılarına olumlu katkıda bulunur (Akkaya vd., 2018). Kültürel zekâ, bir bireyin farklı kültürleri anlama, değerlendirme, uyum sağlama ve etkileşim kurma yeteneğini ifade eder. Özellikle öğretmenler için önemli olan bu kavram sınıf ortamında farklı kültürlere sahip öğrencilerle daha etkili iletişim kurma ve öğrenme ortamını zenginleştirme becerisini içerir. Kültürel zekâ, öğretmenlerin öğrencilerin kültürel geçmişlerini anlamalarına, farklı kültürel değerleri ve inançları anlamalarına yardımcı olur. Bu durum öğrenciler arasında hoşgörü, kabul ve saygı atmosferi yaratmalarına olanak tanır (Koçak ve Özdemir, 2015). Öğretmenlerin çokkültürlü sınıflarda etkili olmaları ve çeşitlilikle başa çıkmaları için çeşitli stratejiler ve yaklaşımlar benimsemeleri gereklidir. Geleneksel öğretim yöntemlerinin çeşitlilik ve kültürel farklılıkların olduğu sınıflarda yetersiz kalması doğaldır çünkü bu yaklaşım genellikle tek tip bir öğrenme tarzına dayanır ve farklı öğrenci ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olabilir (Demirdağ, 2019).

2.5.5 Çokkültürlü Eğitimde Okul

Eğitim; sadece içeriğiyle sınırlı kalmayıp aynı zamanda eğitimin sunulduğu ortamın da önemini vurgulamaktadır. Özellikle okul öncesi dönemde, çokkültürlü eğitimde sağlanan ortamın büyük bir önemi bulunmaktadır. Bu yaşlardaki çocukların henüz kötüyü ve iyiyi ayırt edemeyecek kadar küçüktürler. Bu durumda, çocukların öğrendikleri sadece kendilerine sunulanlarla sınırlıdır ve bu nedenle doğru eğitim doğru ortamla verilmelidir.

Çokkültürlü eğitim etkinlikleri, öğrencilerin farklı dünyaları görebilmelerini, eleştiri yeteneklerini geliştirebilmelerini ve yaşam tarzları, inançlar ve değerlerdeki çeşitliliğin farkına varabilmelerini sağlar. Bu tür eğitimler, öğrencilere başkalarının bakış açılarından dünyayı görebilme becerisi kazandırır ve bu da toplumda daha duyarlı, hoşgörülü ve demokratik bireyler olarak yetişmelerine yardımcı olur. Bu düşünceler eğitimin sadece bilgi aktarımı değil aynı zamanda öğretim ortamının da önemli olduğunu vurgular. Öğrencilerin çokkültürlü eğitimle farklı bakış açıları

kazanarak daha kapsayıcı bir toplumun parçası olabileceklerine dikkat çeker (Toprak, 2008).

2.5.6 Çokkültürlü Eğitimde Program

Eğitim programları; toplumun, okul ortamının, öğretmenlerin ve öğrencilerin özelliklerinden doğrudan etkilenmekte ve birçok değişikliğe sebep olmaktadır. Çokkültürlü eğitim öğrencilerin etnik yapılarıyla pozitif algılar ve tutumlar geliştirmelerine katkı sağlamaktadır. Çokkültürlü eğitim, simülasyon, rol oynama, empati deneyimleri gibi etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin etnik farklılıklara karşı olumlu bakış açıları geliştirmelerine yardımcı olur. Ailelerin farklı kültür ve dil geçmişlerinden gelen benzersiz deneyimler sınıftaki tüm öğrencilere farklı kültürleri anlama ve bu çeşitliliği takdir etme fırsatı sunabilir. Sınıf arkadaşlarının kültürleri hakkında bilgi sahibi olmak, öğrencilerin farklı kültürlere saygı duymalarına ve bu farklılıkları anlamalarına yardımcı olabilir. Öğretmenler, sınıf ortamında bulunan bu doğal kaynakları kullanarak öğrencilere farklılıkları anlama ve çeşitlilikten faydalanma konusunda rehberlik edebilirler. Çokkültürlü eğitimin öğrenciler arasında farklılıkları anlama, hoşgörü ve saygıyı teşvik etme amacına hizmet ettiğini göstermektedir. Öğrencilerin birbirlerinin kültürlerini anlaması, eğitim ortamında zenginliği ve çeşitliliği artırabilir (Cırık, 2008). Çokkültürlülüğün eğitim programlarının temel yapısına entegre edilmesi çok önemli bir aşamadır. Çokkültürlülüğün ayrı bir alan olarak değil, eğitim programının temel yapılarıyla bütünleşmesinin daha anlamlı olacağı belirtilmiştir. Kültüre dayalı programların hazırlanmasında izlenen ilkeler şunlardır:

- **Öğrenme Hedeflerini Tanımlama:** Öğrencilerin farklı gruplara katılmanın tarihçeleri, kimlik oluşumu, toplumdaki güç dinamikleri, ayrımcılık ve iletişim kalıpları gibi konularda bilgi sahibi olmalarını hedefleyen öğrenme hedeflerinin belirlenmesi.
- **Geleneksel Kavramları Sorgulama:** Program içeriğinde gizli, çarpıtılmış veya dışlanmış fikirlerin ve grupların olup olmadığının sorgulanması ve geçmişteki önyargıları ele alan yeni araştırmaların dahil edilerek derslerin nasıl değişebileceğinin göz önünde bulundurulması.

- Öğrenci Farklılıklarını Anlama: Öğrencilerin sınıfa getirecekleri farklı bakış açılarının ve deneyimlerin farkındalığının artırılması, öğrencilerin ırk, sınıf, cinsiyet gibi farklılık gösterebilecek özelliklerinin nasıl değerlendirileceğinin düşünülmesi.
- Materyal ve Etkinlik Seçimi: Ders temaları sabit kaldığında yeni araştırmalar, örnekler ve makalelerin kullanımı üzerine düşünme, kültürel çeşitliliğe yönelik yeni tematik yaklaşımlar geliştirme, yeni donanımın mevcut materyallere eklenmesi için düşünme, öğrencilerin yeni konuları öğrenmelerine yardımcı olacak öğretim yöntemlerini seçme.
- Etkililik Değerlendirmesi: Yeni içerik ve öğretim tekniklerinin güçlü ve zayıf yönlerini değerlendirme, Öğrenci öğreniminin nasıl değerlendirileceği konusunda yöntemler geliştirme.

Bu ilkeler; çokkültürlü eğitimin programların yapılandırılmasında nasıl entegre edilebileceğini göstermektedir. Çokkültürlülüğün eğitimde çeşitliliği, farklı bakış açılarını ve toplumsal farkındalığı artırma amacına hizmet ettiği vurgulanmaktadır. Bu yaklaşım, öğrencilerin geniş bir perspektiften dünyayı görmelerine ve anlamalarına yardımcı olur (Cırık, 2008). Bu seviyelendirmeler, çokkültürlü içeriğin eğitim programlarına entegrasyonunda dört farklı yaklaşımı tanımlamaktadır:

- Seviye 1: Katkı Yaklaşımı

Bu seviyede öğretmenler genel program çerçevesinde kültürel unsurları, tatilleri ve kahramanları öğretirler. Öğretim, ünlü kişilerle ilgili bilgi vererek ve farklı kültürlere ait temaları, müzikleri ve yiyecekleri kullanarak yapılır. Bu seviye, çok yüzeysel bir yaklaşım olarak tanımlanır.

- Seviye 2: Ek Yaklaşımı

Bu seviyede öğretmenler programın yapısında değişiklik yapmadan, programa çokkültürlü bakış açıları, temalar, kavramlar ve içerikler eklerler. Örneğin, bir üniteye farklı kültürel grupların tarihini dahil edebilirler.

- Seviye 3: Dönüşüm Yaklaşımı

Bu seviyede öğrencilerin farklı kültürel ve etnik grupların bakış açılarından tema, olay, konu ve kavramları görmelerini sağlamak amacıyla, programın içeriği ve yapısı değiştirilir. Bu düzey, öğrencilerin çokkültürlü bakış açısını derinlemesine anlamalarını ve farklı perspektiflerden dünyayı görmelerini hedefler. Bu seviyeler, çokkültürlü içeriğin eğitim programlarına entegrasyonunu farklı düzeylerde ele alır. Seviye 1 daha yüzeyselken, Seviye 3 daha derinlemesine ve dönüştürücü bir yaklaşım sunar. Bu yaklaşımların uygulanması, öğrencilerin kültürel çeşitlilikle ilgili daha zengin bir deneyim elde etmelerine yardımcı olabilir.

- Seviye 4: Eylem Yaklaşımı

Çokkültürlü içeriğin eğitim programlarına entegrasyonunda en ileri ve dönüştürücü seviyedir. Bu seviyede öğrenciler önemli konularda çokkültürlülüğün etkisini değerlendirir ve çözüm için adım atarlar. Programın bir parçası olarak cinsiyetçilik, sınıf, ırkçılık ve toplumsal sorunlar gibi konular ele alınır ve öğrencilere bu konuları kapsamaları için kaynaklar sunulur. Bu yaklaşım öğrencilerin çokkültürlü bakış açısını aktif bir şekilde uygulamalarına ve toplumsal yapıları eleştirmelerine, tartışmalarına ve değiştirmelerine imkân tanır. Öğrencilerin ve öğretmenlerin toplumsal yapıları eleştirel bir şekilde tartışmaları ve bu konulara aktif bir şekilde katılmaları, programın yapı ve içeriğini dönüştürmek için gereklidir. Bu yaklaşım çokkültürlü eğitimi sadece bilgi edinme düzeyinin ötesine taşır. Öğrencilere sadece farklı kültürleri anlamakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal sorunlara duyarlılık geliştirme ve bu sorunların çözümüne katkıda bulunma fırsatı sunar. Bu şekilde, öğrenciler toplumda etkili ve sorumlu bireyler olarak yetişirler (Cırık, 2008).

2.5.7 Çokkültürlü Eğitime Uygun Öğretmen Yetiştirme

Çokkültürlü eğitimde öğretmenlerin rolü önemlidir. Öğretmenler, öğrencilerin kültürlerini anlamalı, onlara duyarlı olmalı ve sorunlarını tanımalıdır. Ancak öğrencilerin akademik başarısı için önce bu kültürel farklılıkların anlaşılması gereklidir. Bu yüzden öğretmenler çokkültürlü eğitimde öncelikli olarak yetiştirilmelidir (Kaya, 2014). Öğrencilerin kimliklerini keşfetmelerini sağlamak için

kültürel deneyimlerin yaşandığı bir ortam oluşturulmalıdır. Özellikle öğrencilerin öğretmenlerini örnek aldığı sınıf ortamında, farklılıklara değer veren, hoşgörülü, empati yeteneği gelişmiş ve kültürel açıdan donanımlı öğretmenler, öğrencilerin farklı kültürlerle uyum içinde olmalarına yardımcı olacaktır (Boydak Özan ve Şengür, 2017). Kültürel çeşitliliğin olduğu toplumlarda, öğretmenlerin kültüre duyarlı bireyler olarak yetişmesi çok önemlidir. Çünkü bu bireyler farklı kültürlerle empatiyle yaklaşır, önyargılardan uzaklaşarak olumlu tutumlar sergilerler. Bu durum eğitim ortamında birlik ve bütünlüğün korunmasını, 'biz' bilincinin oluşturulmasını sağlar. Kültürel duyarlılığa sahip bireyler öz saygısı gelişmiş davranışlar sergileyerek diğer insanlarla iletişimlerini olumlu bir şekilde sürdürürler (Mercan, 2016). Hayatta geniş bir bakış açısına sahip, hayal gücü yüksek, farklı yaşam biçimleri hakkında bilgi sahibi, hoşgörülü ve kültürel duyarlılığı olan öğretmenlerin yetiştirilmesi son derece önemlidir. Öğretmen eğitimi sürecinde, sadece alan bilgisine odaklanıp eleştiriye engelleyen tek tip anlayış yerine, farklılıklara saygılı ve kültürel duyarlılığı olan nitelikli öğretmenler yetiştirmek, nitelikli bir öğretmen programının amacına ulaşmasına yardımcı olacaktır (Akkaya vd., 2018). Türkiye'nin çokkültürlü bir yapıya sahip olması, farklılıklara karşı duyarlı olmanın önemini artırıyor. Bu nedenle çokkültürlü eğitimi uygulayacak öğretmenlerin fırsat eşitliği sağlama, sorgulama yeteneği, önyargılardan uzak empati gibi niteliklere sahip olmaları gereklidir (Kaya, 2014).

2.5.8 Çokkültürlü Eğitim Yönetimi

Eğitim kurumlarının yönetimi, yönetim kuramlarının gelişmesiyle birlikte şekillenmiş ve eğitim yönetimi, sanayide ve diğer örgütlerde kullanılan yönetim modellerinden türemiştir (Bush, 2003). Eğitim yönetimi, toplumun eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan eğitim örgütünü yani okulu amaçları doğrultusunda yönetme, geliştirme ve sürdürme sürecidir (Başaran, 1993). Eğitim yönetimi, insan ve toplumun tüm yönlerini geliştirme ve zenginleştirme amacını taşır. Bu sebeple, eğitim yönetimi bilimi, eğitim sistemini genel olarak analiz etme ve birleştirme amacıyla çalışmalar yapar (Bursalıoğlu, 1987).

2.5.8.1 Okul yönetimi

Eğitim yönetimi kamu yönetiminin özel bir alanıdır ve okul yönetimi eğitim yönetiminin daha dar bir alanına uygulanır. Sınıf yönetimi ise eğitim yönetiminin ilk basamağıdır ve eğitim yönetiminin kalitesi genellikle sınıf yönetiminin başarısına bağlıdır (Başar, 1994). Eğitim yönetimi, belirlenen hedeflere ulaşmak için insan ve materyal kaynaklarını sağlayarak ve etkili bir şekilde kullanarak, belirlenen politikaları ve alınan kararları uygulama sürecidir. Eğitim yöneticileri, örgütlerini Türk Milli Eğitiminin genel hedefleri ve temel ilkeleri ile örgütün özel hedefleri doğrultusunda yönetmekten sorumludurlar (Taymaz, 2003). Eğitim örgütlerini yönetecek yöneticilerin, geleceğin ihtiyaçlarına ve beklentilerine göre bu kavramlar ışığında yetiştirilmesi de benzer şekilde bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır (Can ve Çelikten, 2000). Etkili bir okul yöneticisi, olası sorunları önceden tespit edebilen ve bu sorunlara uygun stratejiler geliştirebilen kişidir. Bir okul yöneticisi şu konularda sorunlar yaşayabilir (Açıkalın vd., 2007):

- Sosyal etkinlikler,
- Çalışanların karar alma sürecine etkili olması,
- Ekip çalışması,
- Okul-çevre iletişimi,
- Anne-baba eğitimi,
- Ev ziyaretleri,
- Aile toplantıları,
- Teknoloji kaynaklı sorunlar,
- Öğretmenlerin mesleki gelişimi,
- Rehberlik sisteminin etkin hale getirilmesi,
- Kaynak bulma ve yaratma,
- Öğretmenlerin mesleki davranış ve tutumları,
- Ödül ve ceza sisteminin etkin ve adil bir biçimde işletilmesi,
- Öğrencilerden kaynaklanan sorunlarla başa çıkma.

Eğitim yönetimi, bir eğitim sistemini bütün olarak analiz etmeyi ve birleştirmeyi amaçlar. Ancak modern örgüt kuramı; sistem, birey, resmi örgüt, gayri resmi örgüt,

rol, statü ve ortam gibi stratejik parçalardan oluştuğunu belirtmektedir. Sistem görüşünün örgüte girmesi, insan ilişkileri akımını izlemiştir. Okul müdürünün sadece grup davranışı, motivasyon, moral gibi kavramları bilmesinin yeterli olmadığı anlaşılmıştır, çünkü insan ilişkileri sadece sosyal örgüt ilkeleriyle yapılandırılabilir. Sistem ne kadar iyi işlerse enerji kaybı da o kadar az olur. Bu nedenle başarılı bir okul müdürü bilimsel sistemleri yaratma ve etkili bir şekilde işletme konusunda başarılıdır (Bursalıoğlu, 1997). Okul temel olarak eğitim hizmetini üreten bir kurumdur ve etkili bir şekilde çalışabilmek için okul yönetimi belirli bazı hedeflere ulaşmalıdır. Bu hedefler (Başaran, 1993):

- Verimliliği artırmak: Öğrenci başına harcanan girdiyi azaltırken öğrencinin eğitsel niteliğini yükseltmek. Yani daha az kaynak kullanarak öğrenci başarısını artırmak ve öğretim kalitesini yükseltmek.
- Eğitim iş görenlerinin memnuniyetini sağlamak: Okuldaki her çalışana harcadığı emeğin karşılığını alarak işten memnuniyetini artırmak ve çalışanların motivasyonunu ve katılımını teşvik etmek.
- Okulun sağlığını korumak: İş görenler arasındaki çatışmaları en aza indirerek, okuldaki eğitimcileri birlikte çalışmaya teşvik etmek ve eğitim amaçlarını gerçekleştirmeye odaklanmalarını sağlamak. Bu ekip ruhunu güçlendirmek ve okulun amacına odaklanmasına yardımcı olmak anlamına gelir.
- Okulu diri bir yapıya getirmek: Eğitim bilimlerindeki gelişmeleri, eğitim teknolojisindeki yenilikleri ve toplumdaki eğitim ihtiyaçlarındaki değişimleri yakından takip etmek ve bu değişimleri kararlılıkla uygulamak. Bu durumsa okulu sürekli olarak geliştirerek dinamik ve uyumlu bir eğitim ortamı haline getirmeyi içerir.
- Okulu çevresine faydalı hale getirmek: Çevrenin doğal kaynaklarını korumak, sağlık koşullarını iyileştirmek, toplumun ihtiyaç duyduğu eğitim hizmetlerini sunmak ve gerektiğinde topluma liderlik etmek. Bu durum okulun toplumsal sorumluluklarını yerine getirerek çevresine olumlu bir etki yapmayı amaçlar.

Bu hedefler okul yönetiminin okulun etkili bir şekilde işlemlerini ve eğitim hizmetinin kalitesini artırmasını amaçlar. Verimlilik, memnuniyet ve iş birliği okulun sağlıklı bir ortamda öğrenci başarısını artırmak için temel unsurlardır.

2.5.8.2 Sınıf yönetimi

Sınıf yönetimi, genel olarak belirlenen eğitim amaçlarını gerçekleştirmek için planlama, uygulama ve değerlendirme işlerini yerine getirerek öğrenmeyi teşvik eden ve istenilen öğrenci davranışlarını sağlamak için öğrenci kontrolünü ele alan bir yaklaşımdır (Özdayı, 2004). Sistem yaklaşımına göre Başar (1999) tarafından öğrenci, öğretmen, program ve kaynakların bir araya geldiği ortam olarak tanımlanan sınıfların yönetimi; eğitim ve okul yönetiminin alt seviyesi olarak kabul edilir. Sınıf yönetimi sınıftaki öğretim kaynaklarını ve öğrencileri koordine ederek sınıfın amacını gerçekleştirmek için bir süreçtir. Ayrıca öğrencilerin kendi kendilerini kontrol etmelerine, anlamalarına, değerlendirmelerine, içselleştirmelerine ve geliştirmelerine yardımcı olan bir araç olarak da algılanmalıdır (Polat ve Celep, 2008). Bu anlayış sınıfın eğitim hedeflerine ulaşması için gerekli olan öğrenci-öğretmen etkileşimini ve öğrenme sürecini düzenleme sürecini ifade eder. Sınıf yönetimi; öğrencilerin katılımını teşvik eden, öğrenmeyi destekleyen, istenilen davranışları sergilemelerini sağlayan bir yöntem olarak önem taşır. Bu süreç öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini yönlendirebilmeleri, anlamlandırabilmeleri ve geliştirebilmeleri için önemli bir araç olarak görülür. Sınıf yönetimiyle ilgili tanımlamaların ortak noktaları sınıf yönetiminin temel boyutlarına işaret etmektedir. Bu boyutlar; Başar (1999) tarafından sınıf ortamının fiziksel düzeni, planlanan program etkinlikleri, davranış düzenlemeleri, zaman yönetimi ve etkileşim imkanları olarak sıralanmaktadır (Başar, 1999). Lemlech (1988); sınıf yönetimini "sınıf yaşamının bir orkestra gibi yönetilmesi" olarak kabul ederken, Haigh (1990) ise sınıf yönetimini sınıftaki kaynakların, insanların ve zamanın yönetimi olarak tanımlar. Eğitim öğretim faaliyetlerinin planlı bir şekilde yürütülmesi, eğitim programının hedeflerine ulaşabilmesi, sınıftaki kaynaklarla öğrenciler arasında uyumun sağlanması ve zamanın etkili şekilde kullanılması, eğitim yönetiminin temel basamağı olan sınıf yönetimi ile gerçekleştirilir (Ceyhan, 2003). Bu çerçevede; Çelik (2003) sınıf yönetimini sınıf kurallarının belirlenmesi, uygun bir sınıf düzeninin oluşturulması, öğretimin ve zamanın etkili bir şekilde yönetilmesi ve öğrenci davranışlarının denetlenerek olumlu bir öğrenme ortamının geliştirilmesi süreci olarak tanımlar.

Sınıf yönetimi öğretmenin öğrencilerini belirli kurallar ve kişisel eğitim anlayışına göre amaca yönlendirdiği ve öğretim sürecini sağlıklı bir şekilde yönettiği bir süreci ifade eder (Binbaşıoğlu, 1994). Bu tanımlamalar sınıf yönetiminin temel unsurlarını içerir ve öğretim sürecindeki düzen, etkileşim, zaman yönetimi ve kaynak kullanımı gibi önemli unsurları vurgular. Öğrenme için uygun bir ortamın oluşturulması ve sürdürülmesi için gereken olanaklar, süreçler, düzenlemeler ve kuralların sağlanmasıyla ilgilenen bir süreçtir. Gündüz (2004) tarafından sunulan beş boyut, sınıf yönetiminin içeriğini oluşturur:

- Sınıf ortamının fiziksel düzenine ilişkin etkinlikler,
- Plan-program etkinlikleri,
- Zaman yönetimine ilişkin etkinlikler,
- Sınıfta ilişkilerin düzenlenmesiyle ilgili etkinlikler,
- Davranış düzenlemelerine ilişkin etkinlikler.

Sadece sınıf içinde değil aynı zamanda tüm okulu kapsayacak şekilde yetiştirmeleri ve geliştirmeleri gereken öğretmenler vardır. Okullar, bu tür geniş özelliklere sahip lider öğretmenlere olan ihtiyaçlarını karşılamak için önemlidir (Can, 2009). Bu lider öğretmenler, sadece sınıf yönetiminde değil aynı zamanda okulun genel işleyişinde etkili ve öncü olmalıdır.

2.5.9 Yönetim Süreçleri

Yönetim süreci belirlenen hedeflere başkaları aracılığıyla ulaşma veya işleri gerçekleştirme faaliyetlerinin toplamını ifade eder (Erdoğan, 2006). Örgütün amaçlarına yönelik işlevlerini yerine getirmesi, hedeflere başkaları aracılığıyla ulaşması ve işleri gerçekleştirmesi olarak tanımlanabilir (Demirtaş ve Güneş, 2002). Bu süreçleri planlama, kadrolama, yöneltme, koordinasyon, raporlama ve bütçeleme olarak sınıflandıranlar da bulunmaktadır (Şişman, 2010) ve yönetim sürecini karar verme, planlama, örgütleme, iletişim, etkileme, koordinasyon ve değerlendirme şeklinde gruplandırmışlardır (Russel T. Gregg, 1957).

Yönetim süreci; genellikle bir bütün olarak ele alınır ve bu bütünü oluşturan beş ana süreç vardır: Planlama, örgütleme, eşgüdümleme (koordinasyon), iletişim ve denetleme (Başaran, 2000: 103). Ayrıca, Bursalıoğlu (1997), Aydın (2000b) ve Kaya (1993) gibi kaynaklar da yönetim süreçlerini altı ana grupta toplamışlardır: Karar verme, planlama, örgütleme, iletişim kurma, eşgüdümleme (koordinasyon) ve değerlendirme. Bu süreçler, yönetimin ana hatlarıyla işleyişini ve örgütün hedeflerine ulaşmasını sağlar. Bu bağlamda, yönetim süreci altında genel hatlarıyla karar verme, planlama, örgütleme, iletişim kurma, eşgüdümleme (koordinasyon) ve değerlendirmeye odaklanılmaktadır. Bu süreçler, bir örgütün işleyişinde ve hedeflerine ulaşmasında temel rol oynar.

2.5.9.1 Karar verme

Bir olay veya sorunla ilgili bilgilerin yorumlanması, kıyaslanması ve bir yargıya varma sürecidir. Taymaz (2003)'ın da ifade ettiği gibi; bu süreç bir örgütte yaşamı yönlendirme ve kontrol etme sürecidir ve örgütün amaçlarını gerçekleştirirken ortaya çıkan sorunların çözümünü içerir (Uras, 1995). Karar süreçleri yönetim için son derece kritik bir öneme sahiptir. Bu süreçlerin tanınması ve uygulanması örgütte alınan kararların doğruluğunu ve güvenilirliğini artırabilir. Bazerman (1990), bir karar verme sürecinde izlenmesi gereken adımları; problemi tanımlama, problemle ilgili kriterleri belirleme, kriterlerin öncelik sırasını belirleme, alternatiflerin üretilmesi ve uygun kararın hesaplanması olarak sıralamıştır. Bu adımlar etkili bir karar verme sürecinin temel basamaklarını oluşturur ve yöneticilere karar verme sürecinde rehberlik eder.

2.5.9.2 Planlama

Okulun; eğitsel, örgütsel ve yönetsel amaçlarını gerçekleştirmek için gereken girdilerin sağlanma ve kullanma yollarının kararlaştırılması sürecidir (Başaran, 2000). Uygulamadan önce düşünmeyi öngören zihinsel bir süreç (Bursalıoğlu, 1997); önceden belirlenmiş amaçları gerçekleştirmek için yapılması gereken işlerin saptanması, izlenecek yolların seçilmesidir (Aydın, 2000b). Planlama; bir okulun eğitsel, örgütsel ve yönetsel hedeflerini gerçekleştirmek için gerekli kaynakların sağlanması ve kullanılması yollarının belirlenmesi sürecidir (Başaran, 2000). Bu

süreç, uygulamadan önce düşünmeyi gerektiren zihinsel bir süreçtir (Bursalıoğlu, 1997). Ayrıca önceden belirlenmiş hedefleri gerçekleştirmek için yapılması gereken işlerin belirlenmesini ve izlenecek yolların seçilmesini içerir (Aydın, 2000b). Planlama süreci okulun hedeflerine ulaşmak için gerekli adımların ve stratejilerin belirlenmesi ve bu doğrultuda kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını içerir. Okul yönetim planı bazı ilkelere uyularak hazırlanır. Bunlar; amaca uygunluk, bütünlük, ölçülebilirlik, geliştirilebilirlik, süreklilik, güvenilirlik, tutumluluk, yalındır (Başaran, 2000). Okul yönetim planının hazırlanması sürecinde bazı ilkelere uyulması önemlidir. Bu ilkelere uygun olarak hazırlanan bir okul yönetim planı şu prensiplere dayanabilir:

- Amaca Uygunluk
- Bütünlük
- Ölçülebilirlik
- Geliştirilebilirlik
- Süreklilik
- Güvenirlik
- Tutumluluk
- Yalındır

Bu prensipler bir okul yönetim planının etkili, uygulanabilir ve başarılı olması için temel ilkeleri temsil eder. Bu ilkelerin gözetilmesi planın daha sağlam, tutarlı ve etkili olmasına yardımcı olabilir. Eski deyimde de belirtildiği gibi: “Yönetim geleceğe bakmaktır.” Bu ifade iş dünyasında planlamanın önemine vurgu yapar. Gerçekten de planlama yönetimin en önemli unsurlarından biridir hatta bazı bakımlardan en temelidir. Planlama; geleceği değerlendirme ve buna uygun önlemlerin alınması sürecidir. Yönetimin geleceğe bakması planlamanın temel amacıdır. Planlama, yönetim sürecinin önemli bir parçasıdır ve kurumların hedeflerine ulaşmak ve başarıyı sürdürmek için kritik bir rol oynar (Şimşek, 1998). Bu nedenle etkili planlama bir kurumun gelecekteki hedeflerine ulaşması ve başarılı olması için hayati bir öneme sahiptir.

2.5.9.3 Örgütlenme

Örgütlenme; belirli bir iş için gereken kaynakların (insan gücü, para, malzeme, makine vb.) örgüt içinde en etkili ve uygun şekilde sağlanmasını ifade eder. Temel olarak insan ve malzeme boyutlarını en uygun biçimde kullanarak bir düzen oluşturma sürecidir (Kaya, 1999). Örgütlenme sürecinde insan unsuru büyük önem taşır. Sağlıklı bir yapılanma için amaç birliği, yeterlilik, iş bölümü, uzmanlaşma, görev tanımları, yetki ve sorumluluk dengesi gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca esneklik ve denge ilkesi gibi prensiplere de dikkat edilmelidir (Aydın, 2000b). Bu unsurlar örgütün etkin ve verimli çalışmasını sağlayarak hedeflere ulaşmasına yardımcı olur.

2.5.9.4 İletişim kurma

İletişim; emirlerin, bilginin, düşüncelerin, açıklamaların ve soruların bireyler arasında veya gruplar arasında aktarılma ve iletilme sürecidir (Aydın, 2000b). Bu süreç; iletişimi sağlayan unsurlar arasında bir etkileşim ve bilgi transferi mekanizmasıdır. İnsanların duygularını, fikirlerini, isteklerini ve bilgiyi paylaşmalarını sağlayan önemli bir araçtır. Bu yolla insanlar arasında etkileşim, anlayış ve bilgi alışverişi gerçekleşir. İletişim; sözlü ve sözsüz şekillerde gerçekleşebilir. Bir yöneticinin astlarını etkileyebilmesi için söyledikleriyle davranışları arasında tutarlılık olmalıdır. Yani yöneticinin ifade ettiği sözlerle gösterdiği davranışlar uyumlu olmalıdır. Bu tutarlılık yöneticinin güvenilirliğini ve inandırıcılığını artırır ve astların motivasyonunu sağlar. Eğitim örgütlerinde resmi iletişimin yanı sıra informal yani resmi olmayan iletişimin de büyük bir rolü vardır. Bursalıoğlu (1994)'na göre yapı ve atmosfer içerisindeki informal iletişim resmi olmayan, doğal yollarla gerçekleşen iletişimi ifade eder. Bu tür iletişim çalışanların birbirleriyle samimi, açık ve doğal bir şekilde iletişim kurmalarını sağlar. Çalışanlar arasındaki bu tür iletişim örgüt kültürünü oluşturur ve örgüt içi ilişkileri güçlendirir.

2.5.9.5 Eşgüdümleme

Kaya (1999) eşgüdümlemeyi şu şekilde tanımlamıştır: "Eşgüdümleme; iş bölümü yoluyla farklı parçalara ayrılmış olan örgütsel faaliyetlerin farklı birimlerde farklı iş görenler tarafından harcanan çabaların örgütün amaçları doğrultusunda

birleştirilmesidir." Bu tanım örgüt içindeki farklı departmanlar veya birimler arasındaki iş birliği ve koordinasyonun sağlanmasıyla ilgili süreci ifade etmektedir. Eşgüdümleme farklı faaliyetlerin ve çabaların örgütün genel hedefleri doğrultusunda bir araya getirilerek uyumlu bir şekilde çalışmasını sağlar.

2.5.9.6 Değerlendirme

Değerlendirme; bir örgütte gerçekleştirilen işlerin verilen emirlere, yasalara, planlara ve bütçelere uygun olarak yapılıp yapılmadığını gözlemleyerek ve uygulamanın başarı derecesini tarafsız bir şekilde belirleyerek gerçekleştirilen bir süreçtir. Bu süreç örgütsel etkililiği artırmayı amaçlar ve genellikle örgütün performansını analiz etmek için kullanılır (Bursalıoğlu, 1994; Kaya, 1999; Aydın, 2000b).

Başaran (2000)'ın tanımına göre ise değerlendirme, denetim sonucunda elde edilen bilgilerin, verilerin birbirleriyle karşılaştırılması ve bu karşılaştırma sürecinde elde edilen bilgilerin değerlendirilerek bir yargıya varılması sürecidir. Bu durum örgütün faaliyetleri ve performansıyla ilgili kapsamlı bir inceleme ve analiz sürecini ifade eder.

2.6 Çokkültürlü Öğrenme Ortamı

Millî Eğitim Bakanlığı öğrenme ortamlarının düzenlenmesi gerekliliğine vurgu yaparak kültürler arasında ayırım yapılmaması ve farklı yaşam tarzlarına saygı duyulması gerektiğini belirtmiştir. Öğrenciler; öğrenme ortamlarında ihtiyaçlarını karşılarken farklı kültürlerle etkileşim halinde olacaklardır (Bulut ve Başbay, 2014). Öğrenme ortamlarındaki kültürel çeşitlilik olumlu ve olumsuz sonuçlara neden olabilir. Bazı ülkeler öğrenci çeşitliliğinin fazla oluşunu olumsuz olarak değerlendirirken bazıları da zenginlik olarak görmektedir. Göçler, ekonomik eşitsizlikler, cinsiyet ve ırk ayrımcılığı gibi etkenler bu çeşitliliğin oluşmasında rol oynamıştır. Çeşitlilik toplumdaki farklılıkları belirgin hale getirir ve eğitim ortamlarında bu konunun önemle ele alınması gerektiğini gösterir. Öğretmenler sınıf içinde öğrencilere eşit vatandaşlık haklarına saygı göstermeli ve adil davranmalıdır. Bu konuda dikkatsizlik disiplin sorunlarına ve ayrımcılığa yol açabilir. Ülkemizde de çeşitliliğe olumlu yaklaşıldığında toplumların aidiyet duyguları güçlenir ve bireylerin

çalışma, eğitim ve demokrasiye katılım konularında bağlılıkları artar (Demirdağ, 2019).

2.7 Kültürlerarası Eğitim

Kültürlerarası eğitim; bütün dünyada kabul görmüş değerlerin eğitim faaliyetlerinin merkezinde yer alan öğrencilere aktarıldığı ve öğrencilerin insan olmanın bilincine varmalarını sağlayan bir eğitim tarzıdır (Agostino, 2011). Temelinde anlamak, farklılıklara saygı duymak vardır. Bu durum yerel halk içinde geçerlidir ve tek başına dışarıdan bakan bir kişi içinde geçerli olmadığı durumu da söz konusu değildir. Eğer amaç herkesi eğitmekse kültürel farklılıklara bakılmaksızın eğitimin gerçekleşmesi gerekir. Kültürlerarası eğitim adil şartlar altında iletişim ve karşılıklı diyalog ile gerçekleşir. Kültürlerarası eğitime bakıldığında ve bütün olarak değerlendirildiğinde okul yaşantısının, öğretmen yetiştirmenin, programların, öğretim teknik ve stratejilerinin, öğrenme durum ve ortamlarının, süreçlerinin ve bütün yönlerinin düzenlenmesi anlamı taşır. Bu kapsama göre kültürlerarası eğitimin dört temel ayağı bulunmaktadır. Birinci ayağı öğrenmeyi öğrenmektir. Bireyin diğer kültürlerle iletişimini ve bilgi sınırlarını içine alır. İkinci ayağı bireyin karşılaştığı durum ve sorunlarla başa çıkabilmesine ve bunu bir grupta yapabilmesine yardımcı olacak davranışı kazandırmaktır. Üçüncü ayağı hayatını sürdürmeyi yani yaşamayı öğretmektir. Buradaki önemli noktalar; empati yapabilmesi, karşılıklı bağımlılık becerisini kazanması ve aralarında anlaşmazlıkları giderebilmesidir. Son ayağıysa var olmayı öğrenmektir. Bireyin kendi kişiliğini kazanması, geliştirmesi, özerklik davranışını öğrenip yaşamında uygulayabiliyor olması ve kişisel sorumluluklarıyla hareket edebiliyor olmasıdır (UNESCO, 2006). Tüm bunlara bakılarak farklı kültürlerle sahip bireylerin kendi bireysel varlıkları ve kültürel varlıklarını koruması, toplum içinde saygınlığı olması ve hayatını olması gerektiği gibi idealler ile sürdürebilmesi için mutlaka kültürlerarası eğitim gereklidir.

2.8 Kültürel Değerlere Duyarlı Eğitim

Bir toplumun kültürel ve etnik özelliklerinin, değerlerinin, normlarının, kültüre özgü davranış biçimlerinin ve dini inançlarıyla beraber çeşitli programların sağlıklı bir

şekilde gelişimi için desteklenmesi, teşviki ve değerlendirilmesi durumuna kültürel duyarlılık denir (Resnicow vd., 2000). Daha geniş bir perspektif ile durumu ele alacak olursak toplumların içinde var olan farklılıkların farkında olmak ve bunlara saygı duymak, bu farklılıkların desteklenmesi, geliştirilmesi ve çeşitlendirilip ortaya çıkarılması anlamı taşımaktadır. Bunun içinde en önemli noktalardan bazıları önyargıları yıkmak, farklılıklardan keyif almak, farklı kültürleri tanımaya istekli olmak, saygı duymak ve empati becerilerini geliştirerek bütün topluma yaymak gerekmektedir. Kültürel değerlere duyarlı bir eğitim, kültürel her türlü farklılığa sahip bireylerin hem akademik hem de sosyal anlamda bütün ihtiyaçların karşılanması anlamı taşımaktadır (Ladson-Billings, 1995a; Ladson-Billings, 1995b). Kültürel değerlere saygılı ve duyarlı olan bir eğitim programı tüm bireylerin eşit haklarla beraber üst biliş becerilerine sahip olmasını, bununla beraber kültürlerini, bilişsel, duyuşsal ve sosyal bütün altyapılarını, geçmişe ait bütün yaşantı, şema, tecrübe, düşünce, kültürel değerlerini eğitim sistemine ve bütün süreçlerine dahil etmesine yönelik bir eğitim biçimidir (Gay, 2002).

Kültürel değerlere duyarlı bir eğitimde öğrenciler akademik anlamda başarılı, kendini geliştirmeye odaklanmış, kişisel ve sosyal olarak kendini ifade edebilen, barışçıl, farklı kültürlerle saygılı, evrensel ahlak ve değerleriyle donatılmış bireyler olarak yetiştirilmesi önemli amaçlarından bir kaçıdır. Eğitim ve öğretim adına var olan her şey kültürle göre düzenlenmez ve kültürel farklılıklar da arka plana atılamaz. Ayrışma, kutuplaştırma, bölünme, dışarıda bırakma, yabancılaştırmak gibi hoş görülme davranışlar yerine birlikte hareket etme, beraber olabilme, tüm değerlere ve kültürlerle saygı ve bütün bu değerleri koruma bilinci vardır. Önemli olan kültürleri bir yapı haline getirmek değildir. Farklı kültürlerin içine girerek onları anlama, farklılıklara saygı duyma, önyargıları azaltma çabalarının tümüdür.

2.9 Çokkültürlü Eğitimin Faydaları

Ameny ve Dixon'un (2003) çokkültürlü eğitimin avantajlarına dair sunduğu değerlendirmeler sade bir şekilde aşağıda olduğu gibi özetlenebilir:

- Bireylerin ve toplumların üretkenliğini artırır, ahlaki ve bilişsel gelişimi destekler.

- Farklı bakış açıları sayesinde yaratıcı problem çözme becerilerini geliştirir.
- Saygı, değer ve eşitlik üzerine kurulan bir ortamda olumlu ilişkiler geliştirmeye yardımcı olur.
- Önyargı ve kalıp yargıların azalmasına katkı sağlar.
- Toplumu canlı ve zengin kılar, farklı kültürlerin bir araya gelmesiyle daha geniş bir dünya algısı oluşturur.

Çokkültürlü eğitimin sağladığı önemli faydaları basit ve özlü bir şekilde ifade etmektedir. Kostava (2009)'a göre ise:

- Olumlu davranış farklılıklarının vurgulanması ve bunların okul ortamında faydalı unsurlar olarak kabul edilmesi önemlidir. Bu yaklaşım, öğrenciler arasında hoşgörü, çeşitlilik ve birlikte çalışma yeteneklerini teşvik eder.
- Olumsuz davranışlarla ilgili görmezden gelme yerine, bu tür davranışları anlama ve çözümleme amacı güden çalışma yöntemlerinin uygulanması, öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerine katkı sağlayabilir.
- Farklılıklara anlayışla yaklaşma, herkesin eşit bir şekilde kabul edilmesini savunurken aynı zamanda farklılıkların önemini vurgular. Bu durum öğrencilere empati ve hoşgörüyü öğretirken, önyargılardan arınmış bir ortam oluşturmaya yardımcı olabilir.
- İnsanların benzerliklerinin yanı sıra farklılıklarının da kabul edilmesi öğrenciler arasında anlayış ve saygıyı teşvik eder. Önyargı ve ayrımcılığa karşı mücadele ederek daha kapsayıcı bir öğrenme ortamı sağlanabilir.
- Kalıp yargıların ortadan kaldırılmasıyla öğrenciler arasında çatışmaların azaltılması ve farklı topluluklar arasında eşitlik ve karşılıklı anlayışın güçlendirilmesi hedeflenir. Bu durum öğrencilerin birbirlerini daha iyi anlamasına ve kültürel zenginliklerini bir araya getirerek ortak bir paydada buluşmalarına yardımcı olabilir.

2.10 Çokkültürlü Eğitim ile İlgili Yaşanan Sorunlar ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Eleştiriler

Gorski (2010) çokkültürlü eğitimi sert bir şekilde eleştirmiştir. Ona göre çokkültürlü eğitimin vurguladığı etnik köken, bölücü ve parçalayıcı olabilir bunu Sovyetler Birliği, Hindistan, Yugoslavya ve Etiyopya gibi örneklerle açıklamıştır. Bu nedenle çokkültürlü eğitim istenmeyen ve beklenmeyen sonuçlara yol açabilir farklı kültürler hakkındaki düşünceleri değiştirmek veya gerçek olmayan iddialarda bulunmak için kullanılabilir. Bu durum toplumda ciddi sorunlara ve çatışmalara neden olabilir (Aydın, 2013). Çokkültürlü eğitim bazı eleştiri ve sakıncalarla karşı karşıyadır (Parekh, 2002). Bu eleştirilerden biri çokkültürlü eğitimin etnik köken kültürünü destekleyerek ortak bir kültürü zayıflatabileceği ve toplumsal birliği tehlikeye atabileceği yönündedir. Bazı iddialara göre bu yaklaşım ülkeleri sosyal, ekonomik ve siyasi açıdan değişime sürükleyebilir. Bennet (1995) ise çokkültürlü eğitimin kültürel değerlere odaklanmasını bir dezavantaj olarak görmüştür. Bu durumun önyargıları artırabileceğini savunmuştur çünkü insanlar doğaları gereği farklı olanı aşağılama eğilimindedirler diyerek ifade etmiştir.

Çeşitli eleştirilere gör toplumsal çatışmalar farklılıkların bir araya gelmesini engelleyerek kültürler arası diyalogun sosyal yaşama yansımaları imkânsız hale getirebilir (Rakus ve Suszczewski, 2013). Bu durumda barışçıl ve uyumlu bir çokkültürlülüğten bahsetmek güç hale gelebilir. Literatürdeki temel eleştiriler aşağıdaki gibi özetlenmiştir (Banks, 1993, Lee, 1997; Akınlar, 2018; Gay, 2018; Aldridge vd., 2000; Parekh, 2002):

- Eğitim politikalarında ortak kültür arayışının etnik, kültürel ve tarihsel farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda anlamsız ve uygulanabilirlikten uzak olması,
- Kültürel homojenliğin olduğu toplumlarda kültürel ayrışmanın tehlikeli görülmesi,
- Çokkültürlüğe dayalı bir anlayışın çerçevelemesinin zorluğu, çeşitliliğin önemsendiği bir düşünce yapısına sahip olması,
- Çokkültürlü eğitimin tanımında görüş birliği olmaması sebebiyle subjektif uygulamaların gerçekleşmesi,

- Çokkültürlülüğün olumlu bir özellik olarak değil aksine bölücü ve parçalayıcı bir anlayış olarak algılanması,
- Irkçılığın ortadan kaldırılmasında çokkültürlü eğitimin etkisiz ya da yetersiz olması,
- Çokkültürlü eğitimin farklı kültürleri tanıtmak yerine turistik gezi niteliğinde basite indirgenmesi ve bunun sonucunda farklı kültürlerdeki günlük pratiklerin yeterince incelenememesi,
- Kültürel birleşimi desteklemek adına farklı kültürlerden seçilen otantik kaynakların yanlış anlaşılma riski taşıması,
- Sosyoekonomik değişkenlerin ihmal edilmesi ve bunun yerine etnik ve ırkçılık gibi konuların çokkültürlü eğitimde öne çıkması ya da aşırı bir vurguya sahip olması,
- Çokkültürlü eğitimin etnik köken kültürünü beslerken toplumun önemli bir parçası olan ortak kültürü aşındırma potansiyeli taşıması.
- Çokkültürlü eğitim için kapsamlı bir eğitim reformuna ihtiyaç duyulması,
- Kaynaklarının eksikliği,
- Çokkültürlü eğitim adı altında yapılan uygulama hataları,
- Çokkültürlü eğitime erken yaşlarda başlanmaması,
- Çokkültürlü eğitimin ayrıştırıcı olarak görülmesi, ortak değerleri aşındırarak öğrencileri farklı kültürlerle göre ayırması,
- Çokkültürlü eğitimin sadece bir konu olarak basite indirgenmesi, müfredat konusu olarak ele alınmaması.
- Tarihsel gerçekliklerin göz ardı edilmesiyle çokkültürlü eğitim sürecini etkileyen tartışmaların ortaya çıkması gibi engeller olarak sıralanabilir.

2.11 Sığınmacı Öğrencilerin Eğitim Öğretim Faaliyetlerin Yaşamış Oldukları Sorunlar

Savaşlar ve çatışmaların sebep olduğu yerinden edilmiş nüfus günümüzün en önemli sorunu olarak dikkat çekmektedir. Mülteci, şartlı mülteci ve sığınmacı gibi terimler bu durumu tanımlamak için kullanılabilir. Türkiye'nin bulunmuş olduğu coğrafi konum bu durumda olan insanlar için hem bir geçiş hem de bir hedef ülke olma durumuna neden olmaktadır. Türkiye'nin bu konumundan kaynaklı olarak siyasi, ekonomik ve

sosyo-kültürel etkiler fazlasıyla görülmektedir. Bu etkiler ülkenin toplumsal yapısı, ekonomisi ve siyasi dinamiklerinde önemli değişikliklere yol açabilir. (Deniz, 2014).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre, 2022 yılı Kasım itibariyle geçici koruma altındaki Suriyeli sığınmacıların sayısının 3.585.447 olduğu belirtilmiştir. Bu nüfusun önemli bir kısmı, özellikle 0-14 yaş (%42) ve 15-18 yaş (%7) aralığında olup, okul çağında bulunmaktadır. Ancak, eğitimde kayıtlı olan yabancı uyruklu öğrenci sayısı (854.839) ile Suriyeli öğrencilerin sayısı arasındaki fark dikkat çekmektedir. Suriyelilerin eğitim sürecinde karşılaştığı başlıca sorunlar dil zorlukları, akademik performans, aile kaynaklı konular, etnik gruplaşma, ekonomik zorluklar, davranış sorunları ve kültürel farklılıklardır. Bu sorunlar, öğrencilerin eğitimine olumsuz etki edebilir ve özel dikkat ve çözümler gerektirebilir. Bu bağlamda, dil desteği, kültürel uyum programları ve psikososyal destek gibi önlemler alınarak sığınmacı öğrencilerin eğitim süreçlerine destek olunması önem taşımaktadır.

2.11.1 Dil Problemleri

Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim süreçlerinde en çok vurgulanan zorluk, dil sorunlarıdır. Literatüre yansımış en önemli konu ise dil farklılığı ve bu öğrencilerin ve ailelerinin Türkçe dil seviyelerinin yetersizliğidir. Bu durum bir dizi ilişkili sorunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Türkçe dil seviyesinin yetersiz olması öğrenci, öğretmen, veli ve idareci açısından farklı sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Buna dayanarak dil sorununun neden olduğu problemler üç farklı açıdan incelenebilir: Öğrenci, veli ve öğretmen-idareci. Bu problemler farklı bakış açılarıyla aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Yılmaz, 2023):

2.11.1.1 Öğrencinin yaşamış olduğu sorunlar

Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçeyi yeterince bilmemeleri veya bilmemeleri durumunda yaşadıkları problemler literatüre farklı şekillerde yansımıştır. Bu problemlerin birincisi, dil yetersizliğinin öğrencinin sosyalleşmesine ve diğer bireylerle sağlıklı iletişim kurmasına engel olmasıdır. Türkçe yeterliliği olmayan öğrenciler kendilerini ifade etmekte zorlanabilirler ve bu durum çeşitli sorunlara yol açabilir (Sarıtış vd. 2016, Levent ve Çayak 2017). Örneğin; sosyal ilişkilerini olumsuz

etkileyebilir, sosyal dışlanmaya, psikolojik ve sosyal uyum sorunlarına neden olabilir. Bunun yanı sıra öğrencilerin öğretmenler ve diğer öğrencilerle sürekli ve sağlıklı bir ilişki kurmaları da zorlaşabilir (Güngör ve Soysal, 2021)

Öğrenci açısından dil sorununun neden olduğu bir diğer problem ise akademik başarının düşük olmasıdır (Sarıahmetoğlu ve Kamer, 2021). Öğrenciler öğretmenlerle sürekli ve etkili bir iletişim kuramadıkları, sınıf arkadaşları tarafından dışlandıkları durumlarda ders içi etkinliklere aktif katılım göstermekte zorlanabilirler. Bu durum öğrencilerin derslere olan katılımlarını ve dolayısıyla akademik başarılarını olumsuz etkileyebilir (Altıntaş, 2018). Eldeki bulgulara göre, dil problemiyle ilgili literatüre yansıyan önemli bir bulgu, sosyalleşmenin engellenmesi ve akademik başarısızlığa rağmen bazı sığınmacı öğrencilerin Türkçe öğrenme konusunda herhangi bir çaba göstermemesi durumudur. Tunga vd. (2020), bu durumu Türkçe öğrenmeye karşı direnç gösterme olarak açıklamıştır. Araştırmacılara göre; Suriyeli öğrenciler (ve aynı zamanda ebeveynleri), Türkçe öğrenme sürecinde benliklerini kaybetme ve Arapça dilini unutma gibi endişelerle mücadele ederek Türkçe öğrenmeye karşı direnç gösterebilmektedirler. Bu durum, dil öğrenme sürecinde psikolojik ve kültürel faktörlerin önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir.

2.11.1.2 Öğretmen ve yöneticilerin yaşamış olduğu sorunlar

Öğretmen-öğrenci-idareci arasındaki dil farklılıkları, iletişim problemlerine yol açmıştır. Türkçe bilmeyen sığınmacı öğrencilerle öğretmenler ve idareciler, birbirlerini anlamakta zorlanmış ve iletişim kurmak için zaman zaman üçüncü bir kişiden yardım almışlardır (Sarıtaş vd. 2016; Songür ve Olgun, 2020). Öğretmenler ve idareciler, sığınmacı öğrencilerle etkili bir iletişim kurabilmek ve onlara yardımcı olabilmek adına bu tür çözümlere başvurmuşlardır. Bu durum dil farklılıklarının eğitimde iletişim ve iş birliği süreçlerini nasıl etkilediğini göstermektedir. Bahsedilen bu durum öğretmen ve idarecilerin sığınmacı öğrencilere yönelik eğitim konusunda hazırlıksız olduklarının bir göstergesidir. Ayrıca kalabalık sınıflar ve yoğun müfredat, öğretmenlerin sığınmacı öğrencilere yeterince zaman ayıramamalarına engel olmuştur. Öğretmenlerin sınıf büyüklüğü ve ders müfredatı yoğunluğu nedeniyle sığınmacı öğrencilere gereken özel ilgiyi göstermekte zorlandığı ortaya çıkmaktadır.

Bu durum sığınmacı öğrencilerin eğitime yönelik destek ve kaynakların eksikliğini gösterirken, aynı zamanda eğitim sisteminin bu öğrenci grubunu destekleme konusundaki zorluklarını da yansıtmaktadır (Karaağaç ve Güvenç, 2019).

2.11.1.3 Velilerin yaşamış olduğu problemler

Dil problemi yabancı uyruklu velileri de etkileyen bir boyuta sahiptir. Türkçe bilmeyen bu velilerin öğretmen ve okul yöneticileriyle iletişimi sınırlıdır. Hatta iletişim kurulabilmesi için genellikle Türkçe bilen üçüncü bir kişiden yardım alınması gerekmektedir. Ayrıca dil probleminden kaynaklanan bir diğer sorun ise velilerin öğrencilerinin aldığı ödevleri kontrol etme konusunda zorluk yaşaması, çocuklarına eğitim sürecinde yardımcı olamamaları ve okul-çevre ilişkilerinde daha pasif kalmalarıdır. Velilerin dil bilmeme durumu çocuklarının eğitime daha aktif bir katılım göstermelerini engelleyebilir ve bu durum öğrencilerin okuldaki başarılarına ve sosyal entegrasyonlarına etki edebilir (Sarıtaş vd. 2016).

2.11.2 Akademik Başarısızlık

Sığınmacı öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştığı önemli bir sorun, akademik başarı düşüklüğüdür. Bu düşüklüğün çeşitli nedenleri olmakla birlikte, literatürde en çok vurgulanan neden Türkçeyi yeterince bilmemeleridir. Çeşitli araştırmalar dil sorununun bu öğrencilerin okuldaki başarılarını olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. Örneğin, Solak ve Çelik (2018) dil sorununun akademik performanslarını kısıtladığını ifade ederken, Songür ve Olgun (2020) okuma-yazma süreçlerine etkin katılamamanın başarıları düşürdüğünü belirtmiştir. Güngör ve Şenel (2018) ise dil probleminin bu öğrencilerin ifade kabiliyetini azalttığını ve yaşlılarına göre geride kalmalarına neden olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla dil becerileri konusunda destek sağlanmasıyla sığınmacı öğrencilerin akademik başarılarının artırılması hedeflenmektedir. Akademik başarısızlık kültürel farklılık ve farklı eğitim sistemlerinin bir sonucudur. Öğrencilerin kendi kültürlerinden daha farklı bir eğitim ortamında başarı beklentisinin gerçekçi değildir. Önemli olan, bu farklılıkların ve eğitim sistemlerinin öğrencilerin uyum süreçlerine destek olacak şekilde ele

alınmasıdır. Öğrencilerin uyum sürecinde yaşadıkları zorluklar, ödev reddetme, öğrenilmiş çaresizlik gibi durumlarda ortaya çıkabilmektedir (Sarier, 2020).

Ayrıca, Şimşir ve Dilmaç (2019) ise bu uyum sürecinde yaşanan zorlukların, akademik başarısızlığa etkilerine dikkat çekmiştir. Öğrencilerin farklı eğitim sistemleri ve kültürel yapılar arasındaki geçişte yaşadıkları sorunlar, ders akışının bozulması ve dikkat dağınıklığı gibi durumlara yol açabilmektedir.

2.11.3 Aileden Kaynaklı Sorunlar

Eğitim sürecini etkileyen önemli unsurlardan biri ailedir. Literatüre göre; ailelerin eğitim sürecine katılımını belirleyen temel faktörler arasında dil problemi, kültürel farklılık ve maddi durum yer almaktadır. Özellikle maddi durumun, ailelerin eğitim yaklaşımlarını önemli ölçüde etkilediği yadsınamaz bir gerçektir. Geçim sıkıntısı yaşayan aileler için çocukların eğitimi öncelikli olmayabilir. Örneğin, Sarier'in (2020) belirttiği gibi, maddi durumu kötü olan sığınmacı ailelerin eğitimle ilgili beklentileri düşük olabilir ve bu durum çocuklarıyla ilgili eğitim-öğretim sürecinde ilgisiz kalmalarına neden olabilir. Ayrıca Sarıtaş vd. (2016), ailelerin maddi imkansızlıklar nedeniyle eğitim için gerekli araç gereçleri temin edemediklerini vurgulamışlardır. Örneğin; kırtasiye malzemeleri gibi gereçlerin sağlanmasındaki zorluklar eğitim sürecini etkileyebilir. Sarıahmetoğlu ve Kamer'in (2021) çalışması, maddi durumu iyi olan sığınmacı ailelerin çocuklarının eğitimine daha fazla ilgi gösterdiğini ancak düşük gelir seviyesine sahip ailelerin eğitim sürecine katkıda bulunamadıklarını ifade etmektedir. Ailelerin eğitim sürecine katılımını belirleyen faktörlerin başında maddi durumun geldiği ve bu durumun ailelerin eğitim tutumlarını, çocuklarıyla iletişimlerini ve eğitim materyallerine erişimlerini etkilediği vurgulanmıştır.

2.11.4 Etnik Gruplaşmalar

Sığınmacı öğrenciler; eğitim-öğretim ortamlarında dil ve kültür farklılığı, ön yargılar ve kalıp yargılar nedeniyle Türk öğrencilerle uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Bu durumun ortaya çıkardığı sorunlardan biri ise sığınmacı öğrencilerin kendi aralarında gruplaşması veya etnik gruplaşmaların oluşmasıdır. Takır ve Özerem'e (2019) göre, sığınmacı öğrenciler aynı kültürden gelen öğrencilerle kültürel farklılıklar nedeniyle

yaşadıkları sorunları azaltmak için kendi aralarında gruplar oluşturabilmektedirler. Ancak Bulut vd. (2018) bu gruplaşmaların, sığınmacı öğrencilerin eğitim sürecine katılımlarını zorlaştırdığını ifade etmişlerdir. Ayrıca Sarıtaş ve Kamer (2021), Türk öğrencilerle sığınmacı öğrenciler arasında bu gruplaşmaların çatışmalara neden olabileceğini vurgulamışlardır. Bu durum sığınmacı öğrencilerin uyum sürecinde yaşadıkları zorlukları ve bunun eğitim ortamlarında gruplaşmalar şeklinde nasıl yansıdığını göstermektedir. Ayrıca, bu durumun sığınmacı öğrencilerin eğitim sürecine katılımını ve entegrasyonunu nasıl etkilediği de önemli bir konu olarak belirtilmiştir.

2.11.5 Davranış Sorunları

Sığınmacı öğrencilerin okul ortamında karşılaştığı davranış sorunlarının temel kaynağını dil ve kültür farklılığı ile savaş travmalarıdır. Bu çerçevede literatüre yansıyan olumsuz davranışlar arasında şiddet içeren eylemler, okul kurallarına uymama, yalnızlık, içine kapanma ve devamsızlık gibi durumlar bulunmaktadır. Altıntaş'ın (2018) ifadesine göre, sığınmacı öğrenciler travmatik durumlarını ağlama nöbetleri, içe kapanma, umutsuzluk içinde olma ve agresif davranışlarla gösterebilirler. Koşar ve Aslan'ın (2020) çalışması da savaş travması yaşayan öğrencilerin olayları şiddetle çözeceklerini düşündüklerini ve bu nedenle içine kapanmalarına sebep olduğunu dile getirmiştir. Savaş ortamını yaşamış olan sığınmacı öğrencilerin; zil sesi, yüksek ses veya acil durumlar gibi koşullara diğer akranlarına kıyasla daha tepkisel davranabilecekleri de Cavkaytar vd.'nin (2021) belirttiği önemli bir davranış farklılığıdır. Sığınmacı öğrencilerin savaş travmaları ve kültürel farklılıkların neden olduğu zorluklar sonucunda okul ortamında çeşitli davranış sorunları yaşayabileceği ve bu sorunların travmatik deneyimlerin yanı sıra günlük yaşam koşullarına karşı daha duyarlı tepkiler vermeleri gibi durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

2.11.6 Ekonomik Sorunlar

Sağlıklı bir yaşam sürdürmenin temel ihtiyaçların karşılanmasıyla yakından ilişkili olduğu bilinmektedir. Beslenme, barınma ve giyinme gibi temel ihtiyaçların

karşlanması sağlıklı bir hayatın sürdürülmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu ihtiyaçlarında karşılanabilmesi için asgari düzeyde bir ekonomik gelir gerekmektedir. Özellikle maddi durumu temel ihtiyaçlarını karşılamak için yetersiz olan sığınmacıların, eğitim-öğretim sürecini sorunsuz bir şekilde yaşamalarının beklenemeyeceği durumu ortaya çıkmaktadır. (Koşar ve Aslan, 2020). Önemli olan nokta sığınmacıların temel ihtiyaçlarını karşılamak için ekonomik güvenceye sahip olmalarının eğitim süreçlerindeki başarılarını ve sorunsuz yaşamlarını etkileyebileceğidir. Maddi durumun temel ihtiyaçların karşılanmasında kritik bir rol oynadığı ve bu durumun sığınmacıların eğitim hayatlarını etkilediği sonucu ortaya çıkmaktadır.

2.11.7 Kültürel Sorunlar

Kültür farklılığı sığınmacı öğrencilerin okul ortamına uyumunu zorlaştıran önemli bir faktördür. Sığınmacı öğrencilerin kendi kültürlerinin değerlerini, geleneklerini ve göreneklerini koruma çabaları, Türk kültürüne uyum sürecinde sorunlara neden olmaktadır. (Kılınç, 2014). Özellikle sığınmacı öğrencilerin kendi kültürel kimliklerini koruma isteklerinin, Türk kültürüne uyum sürecinde zorluklar yarattığı ve hatta kültürel çatışmalara zemin hazırladığı görülmektedir (Songür ve Olgun, 2020). Bu çatışmalar farklı kültürel değerler arasında anlayış ve uyum eksikliği nedeniyle ortaya çıkabilir ve sığınmacı öğrencilerin okul ortamındaki adaptasyon sürecini olumsuz etkileyebilir.

Tüm bu çalışmalara bakarak sığınmacı öğrencilerin kendi kültürel kimliklerini koruma isteğinin, Türk kültürüne uyum sağlama sürecinde çatışma ve sorunlara yol açabileceği ve bu durumda okul ortamında uyum sürecini zorlaştırabileceği sonucuna ulaşılabilir.

2.12 İlgili Araştırmalar

Çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim büyük önem taşımaktadır. Özellikle artan sığınmacı sayısı ile birlikte çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim kavramları hem dünyada hem de Türkiye'de daha belirgin hale gelmiştir. Bu kısımda çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim konularına ilişkin yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Bu çalışmalar; çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitimin önemini

vurgulamakta ve özellikle eğitim programlarının bu kavramlarla uyumlu hale getirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Sığınmacıların entegrasyonu ve farklı kültürel geçmişlere sahip öğrencilerin eğitimde eşitlik ve adalete ulaşmasına yardımcı olmak amacıyla çokkültürlü eğitimin, eğitim sistemlerine entegre edilmesi en önemli noktalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmalar, çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim konseptlerinin eğitim programlarına entegrasyonunun, farklı kültürel geçmişlere sahip öğrencilerin eğitim süreçlerinde daha iyi desteklenmesi ve eğitimde eşitlik ve adaletin sağlanması açısından önemli olduğunu göstermektedir.

Akınlar ve Doğan (2017)'ın çalışması, çokkültürlü eğitimin uygulanabilirliği için öğretmenlerin özel eğitim almalarının gerekliliği üzerinde durmuştur. Bu çalışmada, etkili bir çokkültürlü eğitim için öğretmenlerin farklı kültürlerden ve gruplardan örnekler kullanmasının, aynı zamanda kültürel değerlere duyarlı bir öğretim yaklaşımını benimsemelerinin önemine vurgu yapılmıştır. Araştırmacılar eğitimde fırsat eşitliği ve akademik başarının artırılması için çeşitli yöntem ve tekniklerin kullanımının önemini vurgulamışlardır. Bu yaklaşım, öğretmenlerin farklı kültürlere ve gruplara mensup öğrencilere daha etkili bir şekilde eğitim sağlaması, öğrencilerin katılımını artırması ve daha iyi bir öğrenme deneyimi sunması açısından önemlidir. Sonuç olarak çokkültürlü eğitimin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için öğretmenlerin özel eğitim almaları, kültürel çeşitlilik ve farklı öğrenci gruplarına duyarlı bir öğretim yaklaşımı benimsemeleri, çeşitli öğretim yöntemleri ve tekniklerini kullanmaları önemli bir gereklilik olarak ortaya konmuştur. Bu sayede eğitimde fırsat eşitliği ve öğrenci başarısının artırılması hedeflenmektedir.

Demir (2012) araştırmasında; Erciyes Üniversitesi öğretim elemanlarının çokkültürlü eğitimi önemsedikleri sonucuna varmıştır. Araştırma; cinsiyete göre katılımcıların görüşlerinin ölçek boyutları açısından farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca Yabancı Diller Meslek Yüksek Okulu'nda çalışan öğretim elemanlarının aldıkları puanların diğer öğretim elemanlarından anlamlı bir şekilde farklı olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular üniversite öğretim elemanlarının çokkültürlü eğitim konusundaki görüşlerinde cinsiyetin ve çalışılan bölüm veya okulun farklı etkilerinin olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar çokkültürlü eğitimin algılanmasında ve değerlendirilmesinde çeşitli faktörlerin rol oynadığını göstermektedir.

Akman (2020) çalışması, öğretmenlerin çokkültürlü eğitim ve mülteci öğrencilere karşı tutumlarını incelemiştir. Bu çalışma sonucunda öğretmenlerin çokkültürlü eğitim ve mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Araştırma, çeşitli değişkenler arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı ilişkilerin olduğunu saptamıştır. Bu ilişkilerin öğretmenlerin çokkültürlü eğitim ve mülteci öğrencilere karşı tutumlarıyla ilgili olduğu gözlemlenmiştir. Çalışma aynı zamanda çokkültürlü eğitim tutumunun en yüksek etkiyi "yeterlik" boyutu üzerinde gösterdiğini tespit etmiştir. Yani öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının özellikle yeterlik boyutuyla ilgili olduğu ve bu boyutun diğerlerinden daha belirgin bir şekilde etkili olduğu vurgulanmıştır. Bu sonuçlar öğretmenlerin çokkültürlü eğitim ve mülteci öğrencilere karşı tutumlarını anlamak ve değerlendirmek için önemli bir kaynak sağlamaktadır. Ayrıca öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının, özellikle yeterlik konusuna odaklanarak geliştirilmesinin önemli olduğunu göstermektedir.

Güngör ve Şenel (2018) araştırması; öğretmen ve öğrenci görüşlerine dayanarak öğrencilerin sosyal çevrelerini anlamadıkları, iletişime geçmedikleri ve kendilerini ifade edemedikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu durumun öğrencilerin derslere katılımında zorluklar yaşamasına neden olduğu ve buna bağlı olarak akademik başarılarının düşük olduğunu vurgulamıştır. Araştırma, öğrencilerin başarısız hissettiklerine de işaret etmiştir. Çalışmada ortaya konan eğitimsel sorunlara çözüm önerileri dört ana başlık altında toplanmış ve alt başlıklara ayrılarak detaylandırılmıştır. Bu öneriler; öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmek, sosyal etkileşimi artırmak, öğrencilerin kendilerini ifade etme yeteneklerini desteklemek ve akademik başarılarını artırmak üzerine odaklanmıştır. Bu çalışma öğrencilerin iletişim, sosyal etkileşim ve özgüven eksikliği gibi zorluklarla karşılaştıklarını ve bunun akademik performanslarını olumsuz etkilediğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda, çözüm önerilerinin öğrencilerin bu zorlukları aşmalarına ve eğitimde daha başarılı olmalarına yardımcı olabileceği belirtilmiştir. Kanık (2018); araştırmasında göçmenlerin kalıcı yerleşim süreçlerinde eğitim, istihdam olanakları ve sağlık gibi faktörlerin rol oynadığına dair benzer sonuçlar elde etmiştir. Bu çalışma, göçmenlerin kalıcı yerleşimlerinde belirtilen unsurların etkili olduğunu göstermiştir.

Boydak vd. (2017), Karakuş ve Erbaş (2018), Güngör vd. (2018) ile Arslan ve Çalmaşur'un (2018) çalışmaları, öğretmen adaylarının çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim konusundaki düşüncelerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının genellikle çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitime olumlu bakış açısına sahip olduklarını göstermektedir. Bu ifade yapılan çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Küçükali ve Çevik Özdemir (2018), Şimşek ve Kula (2018) ile Eren'in (2019) yaptığı çalışmalarda ülkemizdeki göçmen çocukların eğitim sorunlarını belirlemeyi ve çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmalarda ortaya konan bulgular, ülkemizdeki okulların çokkültürlü yapıyı desteklemesi gerektiğini ve kültürler arasındaki ortak noktalara odaklanan eğitim programlarına ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, göçmenler için eğitim programlarının yeniden gözden geçirilmesi gerektiği sonucuna benzer şekilde ulaşılmıştır. Karaman ve Bulut (2018), zorunlu göçe maruz kalan aileler ve çocuklarının yaşadığı sorunları, özellikle eğitim üzerinden ele alarak çözüm yollarını araştırmıştır. Elde edilen bulgular, çocukların yaşadıkları olaylar nedeniyle geldikleri yere uyum sağlamalarının zor olabileceğini göstermektedir. Bu sonuçlar, benzer başka çalışmalarda da ortaya konmuş ve göçün çocuklar üzerindeki uyum sürecini etkileyebileceği vurgulanmıştır.

Alismail (2016), çalışmasında öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik algılarını ve çokkültürlü müfredat yaklaşımlarını ele almıştır. Araştırma sonuçları öğretmen adaylarının farklı kültürlere mensup çocukların eğitimden eşit bir şekilde faydalanmalarını sağlamak için çokkültürlü eğitime ihtiyaç olduğunu desteklemektedir. Bu sonuçlar eğitimde çeşitliliğin önemini vurgulamakta ve çokkültürlü eğitimin gerekliliğini ortaya koymaktadır (akt. Ateş, 2017). Die Gaste dergisi, Almanya'da göçmen çocukların eğitim zorluklarına odaklanmanın yanı sıra çokkültürlülük ve anadilde eğitim konularına da yer vermiştir. Dergide sunulan araştırma sonuçları, dil sorununun göçmen çocukların eğitim yaşamlarını zorlaştırdığını göstermektedir (akt. Gholizadeh Avval, 2018). Sultana (1994) tarafından yürütülen araştırmada, üniversite öğrencilerinin çokkültürlülük konusundaki bilgi seviyeleri incelenmiş ve elde edilen bulgular, öğrencilerin bu konudaki bilgi düzeylerinin yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma sonuçları,

öğretmen adaylarının da çokkültürlülükle ilgili sınırlı ve eksik ifadeler kullandığını göstererek bu sonuçları desteklemektedir. Pickert ve Chock (1997) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda, öğretmenlerin kültürün bireylere ve gruplara nasıl yansıtılması gerektiği üzerinde odaklanılmıştır. Araştırma sonuçları, farklı kültürler arasında çatışmaların ortaya çıkabileceğini göstermiştir. Bununla birlikte, çeşitli kültürler arasındaki farklılıklar yerine ortak noktaların vurgulanarak çatışmaların azaltılabileceği sonucuna varılmıştır (akt. Gholizadeh Avval, 2018).

3. YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

Çalışma nitel türde olgubilimsel (fenomonolojik) desende yürütülen bir çalışmadır. Olgubilim; kaynağını felsefe ve psikolojiden alır. Bu kapsamda farkında olunan ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunamayan olgular hakkında bireyleri ya da grupların deneyimleri doğrultusunda tanımlanmaya çalışılır (Şimşek, Yıldırım, 2013; Merriam, 2013, Creswell, 2013; Christensen, Johnson, Turner, 2015). Bu kapsamda çalışma iki farklı bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde ilköğretim müfredat programı çokkültürlülük açısından betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. İkinci bölümde ise yarı yapılandırılmış bir form aracılığıyla birebir görüşme yapılmış, ihtiyaç duyulduğunda katılımcılara ek sorular sorulmuştur. Görüşmeler gönüllülük esasıyla gerçekleştirilmiş, katılımcıların izni ile ses kaydı alınmıştır. Daha sonra araştırmacı tarafından kayıtlar bilgisayarda yazılı hale getirilmiştir. Daha sonra ise içerik analiziyle analizler gerçekleştirilmiştir.

3.2 Çalışma Grubu ve Örneklem

Araştırma evreni Türkiye’de aktif olarak devlet okullarında görev yapan bütün sınıf öğretmenlerinden oluşurken ulaşılabilir evren olarak 2022-2023 yılında Kastamonu il sınırlarında devlet okullarında çalışan sınıf öğretmenleri olarak belirlenmiştir. Çalışmada hem amaca hem de özü itibarıyla nitel araştırmalara uygun olduğu için amaçsal örnekleme tercih edilmiştir. Araştırmaya yaşları 21 – 55 arasında değişen 18 kişi katılmıştır. Katılımcılara araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış mülakat uygulanmıştır. Mülakatların süresi 11 ile 46 dakika arasında sürmüştür. Yarı yapılandırılmış mülakatlar sonrasında alınan yanıtlar ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş ve betimsel içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Çözümleme sonrasında katılımcıların vermiş oldukları yanıtlar tematik yaklaşım ile kategorize edilmiş ve tablo haline getirilmiştir. Esasında amaçsal örneklemede örneklem belirli ölçüt ve özellikleri karşılayan tür olarak belirlenir. Çünkü birden fazla veya daha fazla özel durumlar, bilgi açısından zengin derinlemesine çalışılmaya ihtiyaç duyulan durumlarda tercih edilir. Araştırmacı, seçilen durumlar bağlamında doğa ve toplum

olaylarını ya da olgularını anlamaya ve bunlar arasındaki ilişkileri keşfetmeye ve açıklamaya çalışmaktadır (Büyüköztürk vd. 2012). Başka bir ifade ile araştırma problemleri derinlemesine incelenmesi ve açıklanmasına önemli katkı sağlayan bir yöntemdir (Tarhan, 2015).

3.3 Veri Toplama Araçları

Bu çalışma öncelikli olarak nitel bir araştırmadır. 1. Bölümde ilköğretim müfredatının çok kültürlü eğitim açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. İlkokul MEB programında yer alan bütün kazanımlar Castagno (2009)'un oluşturmuş olduğu kuramsal çerçeve kullanılarak analiz edilmiştir. Kullanılma sebebi bu alanda oluşturulmuş olan birçok kuramsal çerçeveyi kapsamasıdır. Bütün veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmış ve elde edilen sonuçlar bir uzman görüşü alınarak tekrar düzenlenmiştir. Kazanımlar değerlendirilirken o kazanımla ilgili açıklamalar özellikle dikkate alınmıştır. Araştırmanın 2. bölümünde ilköğretim düzeyinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim ile ilgili algıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde kullanılan veri toplama aracı araştırmacı tarafından geliştirilen açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Bunun için literatür taraması yapılarak araştırmaya uygun olan sorular temelde 8 soru olarak hazırlanmış ve kapsam geçerliliğinin sağlanması için Kastamonu Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nden iki uzmanın görüşü alınmıştır.

Araştırmanın ilk bölümünde İlköğretim 1-4. sınıflarda okutulan Türkçe (235 kazanım), Matematik (230 kazanım), Beden Eğitimi ve Oyun (106 kazanım), Görsel Sanatlar (65 kazanım), Müzik (85 kazanım); 1-3. sınıflarda okutulan Hayat Bilgisi (148 kazanım); 3-4. sınıflarda okutulan Fen Bilimleri (82 kazanım),; 4. Sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler (33 kazanım), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (19 kazanım), Trafik ve İlk Yardım Eğitimi (21 kazanım); 1-4. Sınıflarda okutulan Beden Eğitimi ve Oyun (106 kazanım) derslerinin kazanımları incelenmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde ise ilköğretimde görev yapan sınıf öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik algıları hazırlanan yarı yapılandırılmış mülakat ile tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.4 Verilerin Toplanması

Çalışmanın ilk bölümünde güncel müfredat programı öncelikli olarak detaylı bir şekilde incelenmiştir. Sonrasında araştırmanında bağlantısı olduğu Seban ve Uyanık (2016)'ın çalışması incelenmiştir. Yapılan inceleme sonrasında Castagno(2009) belirlemiş olduğu kuramsal çerçeve ve Seban ve Uyanık(2016)'ın çalışmasında hazırlamış oldukları sorular yardımıyla bütün müfredat programı detaylı bir şekilde incelenmiş ve kategorilere ayrılmıştır. Kategorilere ayrılan bu kazanımlar kazanım açıklamalarıyla tekrardan derinlemesine analiz edilmiş ve hatalı olduğu düşünülen gruplandırmalarda değişiklikler yapılmıştır. Son olarak bir uzman görüşü alınarak son hali verilmiştir. Ayrıca kazanımlar incelenirken kazanım kodlarıyla ilgili aşağıdaki şekil kullanılmıştır.

Şekil 3.1 Kazanım kodlarının anlamı

Araştırmanın ikinci bölümünde Kastamonu Milli Eğitim Müdürlüğünden araştırmayla ilgili gerekli izinler alınmasıyla başlamış ve 2022-2023 eğitim-öğretim yılı Kastamonu ilinin genelinde yürütülmüştür. Bu kapsamda 18 sınıf öğretmeninden görüşme tekniği ile veri toplanmıştır. Görüşme öncesi katılımcılardan randevu alınmış böylelikle görüşme yeri ve saati bir düzen içerisinde gerçekleştirilerek çalışmanın da önceden belirlenen plan çerçevesinde yürütülmesine gayret edilmiştir. Katılımcılarla ders dışı zamanlarda, öğretmenler odası veya izin alınan idari odalarda görüşülmüş, gönüllük esasına bağlı olarak yapılan görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Daha sonra katılımcıların görüşleri yazılı hale getirilip içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. İçerik analizi, sosyal gerçekleri araştırırken hem sözel hem yazılı hem de diğer farklı türdeki materyallerin taşıdığı mesajı anlam ve dilbilgisi açısından objektif ve sistematik olarak sınıflandıran, sayısallaştıran ve çıkarımlarda bulunan bir bilimsel yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s.22).

3.5 Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda dokümanlar destekleyici bir veri kaynağı olarak değıl tek başına bir araştırmanın ana veri kaynağını oluşturabilir. Dokümanların veri olarak kullanılması diğeri analiz yöntemleri olan görüşme ve gözlem yapmaktan çokta farklı bir durum değıldir (Merriam, 1998). Bu minvalde kullanılan yazılı ve basılı kaynakların tam anlamıyla bir veri analizine tabi tutulması gerekliliktir. Araştırmacılar, bu doküman ve kaynakları analiz ederken bu veriden kendilerine bir örneklem seçebilir, kategorilere ayırabilir, analiz araçlarını belirleyerek bunları sayısal olarak ifade edebilir (Bailey, 1982).

Bu çalışmada, verilerin analizi için bir kuramsal çerçeve kullanılmıştır. Castagno (2009)'nun kuramsal çerçevesi, bu alanda oluşturulmuş birçok kuramsal çerçeveyi kapsadığı için tercih edilmiştir. Kuramsal çerçeve içinde bulunan kategoriler; asimilasyon için eğitim, kaynaşma için eğitim, çoğulculuk için eğitim, kültürlerarası yeterlik için eğitim, eleştirel farkındalık için eğitim ve sosyal eylem için eğitim şeklindedir. 2. bölümünde ise literatür taranarak oluşturulan yarı yapılandırılmış mülakat soruları kullanılmıştır. Nitel araştırmaların önemli özelliklerinden biri, veri analizi ve yorumlamasında bir teori veya kuramsal çerçevenin kullanılması ve verilerin bu çerçeve içinde açıklanmaya çalışılmasıdır. Bu durum, çalışmanın bütünsel anlayışını geliştirmeye yardımcı olabilir ancak yorumlar genellikle teori, model veya kategorilerin işaret ettiği düzeyde olacaktır (Merriam,1998). Bu açıklamalardan yola çıkarak; bu çalışmanın verileri analiz edilirken öncelikle, verileri kategorileştirmek için Castagno'nun (2009) çalışmasında belirlediğı altı çokkültürlü eğitim yaklaşımı ve Seban ve Uyanık (2016)'ın sorulara dönüştürdüğü her bir başlık birer kriter olarak kullanılmıştır. Dönüştürülen sorular aşağıdaki gibidir:

Asimilasyon için eğitim:

Farklılıklar tehdit olarak algılanıyor mu?

Farklılıklar görmezden geliniyor mu?

Güç ve tarafsızlık hâkim kültür akımı tarafından mı tanımlanmaktadır ve yönetilmektedir?

Öğrenciler geçerli toplumsal rolleri kabullenmesi için mi eğitilmektedir?

Kaynaşma için eğitim:

Farklılıklara karşı tarafsızlık vurgulanıyor mu?

Birlikte yaşama ve önyargıları azaltma için insanlar ve gruplar arasındaki ortak özellikler ön plana çıkarılıyor mu?

Çoğulculuk için eğitim:

Kültürel farklılıklara saygı vurgulanıyor mu?

Kültürel farklılıklar kutlanıyor mu?

Farklılıklar değerli görülüyor mu?

Kültürel yeterlilik için eğitim:

Farklı ve çok kültürlü ortamlar için gerekli bilgi, yeterlik ve kültürlenme destekleniyor mu?

Farklı kültürlerle iletişim artırılıyor mu?

Eleştirel farkındalık için eğitim:

Statüko, güç ilişkileri ve sosyal yapı sorgulanıyor mu?

Sosyal eylem için eğitim:

Statüko ve eşitsizliğin farkında olma ve yapısal eşitsizliği değiştirme ve sosyal değişim için çalışılıyor mu? (Seban ve Uyanık, 2016)

Veriler ders bazlı olarak tek tek analiz edilmiş ve sorular üzerinden tekrar analiz yapılmıştır. Tüm bu analizler sonucunda bulgular Castagno (2009)'un belirlediği şekliyle altı kategori altında değerlendirilmiştir. Veriler, alanında uzman 1 araştırmacı tarafından analiz edilmiş ve sonuçlar karşılaştırılmıştır. Bu değerlendirmeler sonrasında kazanımların genel anlamda aynı kategoride değerlendirildiği görülmüş ve aynı kategoride değerlendirilmeyen kazanımlar tekrar analiz edilmiş ve uygun olan kategoriye dâhil edilmemiştir. Kazanımlar değerlendirilirken o kazanımla ilgili açıklamalar özellikle dikkate alınmıştır.

Araştırmanın diğer bölümünde ise araştırmacı tarafından araştırmanın amacına da uygun olan sorular literatür taranarak hazırlanmış ve uzman görüşleriyle kapsam geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Katılımcılara mülakat öncesi konuyla ilgili hiçbir

bilgi verilmemiştir. Katılımcıların konuya ilişkin yanıtları benzerlik durumuna göre ve araştırmanın konusuna göre kategorilere ayrılmış tablolar halinde değerlendirmeye alınmıştır. Her bir soru ayrı bir başlık altında sunulmuş ve dikkat çekici ya da çok fazla tekrar eden yanıtlar katılımcıların ifadeleriyle değiştirilmeden aktarılmıştır. Hazırlanan sorular ve gerektiğinde ek sorular katılımcılara sorulmuş ve alınan yanıtlar betimsel içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Çözümleme sonrasında katılımcıların vermiş oldukları yanıtlar tematik yaklaşım ile kategorize edilmiş ve tablo haline getirilmiştir. Katılımcılara yöneltilen sorular aşağıda listelenmiştir:

1. Çok kültürlülük denince aklınıza gelen üç kelime veya kavramı belirtiniz. Çok kültürlü eğitimi nasıl tanımlarsınız?

2. Okulunuzda ya da dersine girdiğiniz sınıflarda, çok kültürlü öğrenci profili olduğunu düşünüyor musunuz? Gerekçeleri nelerdir?

3. Okulunuzda ya da dersine girdiğiniz sınıflarda, öğrencilerin kültürel farklılıkları hakkında bilgi sahibi misiniz?

4. Öğrencilerin bu farklılıkları öğretmenlerin,

- Öğretmenlik becerilerini;
- Sınıf yönetimi
- Eğitim ortamının düzenlenmesi
- Sosyal ilişkilerin geliştirilmesi
- Eğitim-öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanımı açısından nasıl etkilemektedir?

5. Çok kültürlü eğitimin olumlu yönlerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?

- Topluma ne gibi avantajları olabilir?

6. Çok kültürlü eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?

- Çok kültürlülüğün toplum açısından dezavantaj olduğu durumlar var mıdır? Varsa örnek verir misiniz?

7. Çok kültürlülüğün eğitime avantaj ve dezavantaj olarak yansımaları sizce nasıldır?

8. Anadilde eğitimi çok kültürlü eğitim bağlamında nasıl değerlendiriyorsunuz?

4. BULGULAR

Bu bölümde yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılarak katılımcı öğretmenlerin cevaplarından elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1 Doküman İncelemesi Yöntemiyle Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde Castagno'nun altı basamaklı çerçevesine göre analiz edilmiş 1-4. sınıf ders programlarından elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Kazanımların incelenmesi sonucu, okutulan zorunlu dersler içerisinde fen ve teknoloji dersinde hiçbir kazanım çokkültürlü eğitim ilkeleri ile açıklanamamıştır. Diğer dersler ile ilgili bulgular Tablo 4.1'de gösterilmiş ve her bir kategori ayrıntılı olarak alt başlıklar halinde verilmiştir.

Tablo 4.1 İncelenen derslerdeki kazanımların sayısal dağılımları

	Asimilasyon	Kaynaşma	Çoğulculuk	Kültürel Yeterlilik	Eleştirel Farkındalık	Sosyal Eylem	Toplam
<i>Hayat Bilgisi</i>	-	8	3	4	-	-	15
<i>Türkçe</i>	-	1	1	-	-	-	2
<i>Matematik</i>	-	-	1	1	-	-	2
<i>Sosyal Bilgiler</i>	-	1	2	4	4	-	11
<i>Fen ve Teknoloji</i>	-	-	-	-	-	-	0
<i>Görsel Sanatlar</i>	-	-	4	7	1	-	12
<i>Beden Eğitimi ve Oyun</i>	-	-	7	1	3	-	11
<i>Müzik</i>	-	6	3	3	-	-	12
<i>Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi</i>	-	1	1	-	-	-	2
<i>Trafik ve İlk Yardım</i>	-	-	-	1	-	-	1
<i>İnsan Hakları ve Vatandaşlık</i>	-	4	-	2	6	4	16
<i>Toplam</i>	0	21	22	23	14	4	84

4.1.1 Asimilasyon İçin Eğitim

Programda yer alan kazanımlar incelendiğinde asimilasyon için eğitim kategorisinde değerlendirilebilecek bir kazanıma rastlanmamıştır.

4.1.2 Kaynaşma İçin Eğitim

Farklılıklara Karşı Tarafsızlığı Vurgulama ile İlgili Kazanımlar:

Birlikte yaşama ve önyargıları azaltma için insanlar ve gruplar arasındaki ortak özelliklerin ön plana çıkarılması ile ilgili kazanımlar:

- HB.1.5.6. Millî gün, bayram, tören ve kutlamalara katılmaya istekli olur.
29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı, 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü, 30 Ağustos Zafer Bayramı ve bu günler için yapılan hazırlıklar ile çocuklar için anlamı üzerinde durulur. (Hayat Bilgisi 1-3. Sınıflar)
- HB.1.5.7. Dinî gün ve bayram kutlamalarına istekle katılır.
Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı'nda evde ve çevresinde yapılan hazırlıklar, bayramlaşma, ikramlar ve çocuklar için bayramın anlamı gibi konular üzerinde durulur. Ayrıca diğer dinî günlere de değinilir. (Hayat Bilgisi 1-3. Sınıflar)
- HB.2.5.4. Millî gün ve bayramların önemini kavrar.
Millî gün ve bayramların millî birlik ve beraberliği sağlamadaki rolü vurgulanır. (Hayat Bilgisi 1-3. Sınıflar)
- HB.2.5.5. Dinî gün ve bayramların önemini kavrar.
Dinî gün ve bayramların paylaşma ve dayanışmaya etkisi ele alınır. (Hayat Bilgisi 1-3. Sınıflar)
- HB.3.5.6. Millî birlik ve beraberliğin toplum hayatına katkılarını araştırır.
15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü'nün bireysel özgürlüğü ve ülkesinin bağımsızlığına katkısı ile millî birlik ve beraberliğin toplumumuza katkıları üzerinde durulur. (Hayat Bilgisi 1-3. Sınıflar)
- HB.3.5.7. Ülkemizde yaşayan farklı kültürdeki insanların sorunlarına yönelik sosyal sorumluluk projelerine katılır.
Ülkelerinden zorunlu veya isteğe bağlı göç etmiş kişilerden hareketle konu açıklanır. (Hayat Bilgisi 1-3. Sınıflar)
- HB.3.5.8. Atatürk'ün kişilik özelliklerini araştırır.
Atatürk'ün arkadaşlarıyla iş birliği içerisinde çalışması; başkalarının görüşlerine değer vermesi, kararlılık akıl yürütme, inandırıclık, insan, vatan ve millet sevgisi gibi özellikleri üzerinde durulur. (Hayat Bilgisi 1-3. Sınıflar)
- HB.3.5.9. Yaptığı çalışmalarla ülkemize katkıda bulunmuş kişileri araştırır.

Engin Arık, Jale İnan, Mehmet Âkif Ersoy, Mehmet Ali Kâğıtçı, Naim Süleymanoğlu, Nene Hatun, Nuri Demirağ, Vecihi Hürkuş, Zihni Derin gibi bireylerin kişisel özelliklerinin başarılı olmalarına etkisi üzerinde durulur. (Hayat Bilgisi 1-3. Sınıflar)

- SB.4.4.3. Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır. (Sosyal Bilgiler 4. Sınıflar)
- T.2.3.19. Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını kavrar.
Geri dönüşüm işaretleri ve özel gereksinimli bireylere yönelik semboller üzerinde durulur. (Türkçe 1-4. Sınıflar)
- T.4.3.2. İnsani ilişkilerin gelişmesinde sevgi ve saygının önemini ve gerekliliğini savunur.
Anne baba, kardeşler, akraba, komşu, arkadaş ve öğretmenlerle ilişkiler ayet ve hadislerle açıklanır. Güzel ahlaklı olmanın birey ve toplum hayatındaki önemine vurgu yapılır. (Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4. Sınıflar)
- BO.1.2.3.2. Kültürümüze ait basit ritimli halk dansları adımlarını yapar. (Beden Eğitimi ve Oyun, 1-4. Sınıflar)
- BO.1.2.3.3. Geleneksel çocuk oyunlarını oynar. (Beden Eğitimi ve Oyun, 1-4. Sınıflar)
- BO.2.2.3.1. Bayram, kutlama ve törenlere istekle katılır. (Beden Eğitimi ve Oyun, 1-4. Sınıflar)
- BO.2.2.3.2. Kültürümüze ait basit ritimli dans adımlarını yapar. (Beden Eğitimi ve Oyun, 1-4. Sınıflar)
- BO.3.2.3.1. Bayram, kutlama ve törenler için hazırlık yapar. (Beden Eğitimi ve Oyun, 1-4. Sınıflar)
- BO.4.2.3.4. Uluslararası müsabakalarda başarılı olmuş Türk sporcularını araştırır. (Beden Eğitimi ve Oyun, 1-4. Sınıflar)
- BO.3.2.3.3. Seçtiği geleneksel çocuk oyunlarını arkadaşlarına oynatır. (Beden Eğitimi ve Oyun, 1-4. Sınıflar)
- Mü.2.A.5. İstiklâl Marşı'nı anlamına uygun söyler.
b) İstiklâl Marşı'mızın millî birlik ve beraberliğimizi güçlendirici yönü ve önemi vurgulanır. İstiklâl Marşı'mız, içerdiği anlamsal bütünlüğe dikkat çekilerek dinletilir. (Müzik, 1-4. Sınıflar)
- Mü.2.A.6. Millî, dinî ve manevi günler ile ilgili müzikler dinler.
Millî, dinî ve manevi günlerde bu kazanıma yer verilmelidir. (Müzik, 1-4. Sınıflar)
- Mü.2.D.2. Farklı türlerdeki müzikleri dinleyerek müzik beğeni ve kültürünü geliştirir.
Geleneksel müzik kültürümüzü yansıtan örneklere yer verilmelidir. (Müzik, 1-4. Sınıflar)
- Mü.3.D.4. Millî, dinî ve manevi değerler ile ilgili müzik dağarcığına sahip olur.
a) Dağarcık oluşturulurken millî, dinî ve manevi değerlerimizi konu alan örneklere yer verilmelidir.

b) Önde gelen değerlerimize ve müzik şahsiyetlerimize (örneğin Dede Efendi, Muharrem Ertaş) dair biyografiler, ilgi çekici anekdotlar ile ele alınır. (Müzik, 1-4. Sınıflar)

- Mü.4.D.3. Farklı türlerdeki müzikleri dinleyerek müzik kültürünü geliştirir.
Geleneksel müzik kültürümüzden örneklerle yer verilmelidir. (Müzik, 1-4. Sınıflar)
- Mü.4.D.4. Öğrenilen müzikler aracılığıyla millî ve manevi bilinç kazanır.
Vatanseverlik değeri ile ilgili bilinç kazandırılır. (Müzik, 1-4. Sınıflar)
- Y.4.2.7. Hak ve özgürlüklerin kullanılmasının birlikte yaşama kültürüne etkisini değerlendirir.
Hak ve özgürlüklerin özenle kullanıldığı veya kısıtlandığı, ihlal edildiği durumların olası sonuçlarına yer verilir. Cumhuriyet'in ve değerlerinin birlikte yaşama kültürüne katkısı vurgulanır. (İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 4. Sınıflar)
- Y.4.4.4. Anlaşmazlık ve uzlaşma durumlarının sonuçlarını örneklerle karşılaştırır.
Sonuçların karşılaştırılmasında birlikte yaşama kültürü dikkate alınır. (İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 4. Sınıflar)
- Y.4.6.2. Birlikte yaşayabilmek için düzenleyici bir kuruma ihtiyaç olduğunu kavrar.
Kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile bunların işlevlerine değinilir. (İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 4. Sınıflar)
- Y.4.6.5. Birlikte yaşama kültürünün günlük hayattaki yansımalarına örnekler verir.
Verilen örneklerin saygı, sorumluluk alma, iş birliği ve paylaşım, kararlara katılma, kurallara uyma, diyalog ve iletişimi içermesi sağlanır. (İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 4. Sınıflar)

4.1.3 Çoğulculuk İçin Eğitim

Kültürel Farklılıklara Saygının Vurgulanması ile İlgili Kazanımlar:

- HB.2.1.2. Bireysel farklılıklara saygı duyar. (Hayat Bilgisi 1-3. Sınıflar)
- HB.2.2.7. Yakın çevresindeki yardıma ihtiyaç duyan insanlara karşı duyarlı olur.
Aile bireylerine, akrabalara, komşulara, hasta, hamile, yaşlı ve özel gereksinimli kişilere yardımcı olma üzerinde durulur. (Hayat Bilgisi 1-3. Sınıflar)
- HB.2.5.7. Ülkemizde yaşayan farklı kültürdeki insanların yaşam şekillerine ve alışkanlıklarına saygı duyar.
Ülkelerinden zorunlu veya isteğe bağlı göç etmiş kişilerden hareketle konu açıklanır. (Hayat Bilgisi 1-3. Sınıflar)
- SB.4.7.1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.
Araştırdığı bir ülkenin önemli özelliklerini görsel materyaller kullanarak sınıfta tanıtmayı sağlar. (Sosyal Bilgiler 4. Sınıflar)

- SB.4.7.2. Türkiye'nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar. (Sosyal Bilgiler 4. Sınıflar)
- T4.2.5. Sınıf içindeki tartışma ve konuşmalara katılır.
  - a) Öğrenciler konuşma/tartışma sırasında kendi düşüncelerini uygun şekilde ifade etmeleri için teşvik edilir.
  - b) Farklı bakış açılarına anlayışla yaklaşmanın önemi vurgulanır.
  - d) Bir konuşmadaki/tartışmadaki bakış açılarını ayırt etmeleri sağlanır. (Türkçe 1-4. Sınıflar)
- G.1.2.1. Sanatın, kültürün bir parçası olduğunu fark eder.

Farklı sanat örneklerinden hareketle, sanatın bir milleti, toplumu veya medeniyeti oluşturan yerel ve evrensel değerler içeren kültür ürünleri olduğu üzerinde durulur. (Görsel Sanatlar 1-4. Sınıflar)
- G.2.2.1. Türk kültürüne ait mimari elemanları açıklar.

Cumba, kerpiç, dikdörtgen pencere, avlu, çatı, tavan, kapı gibi mimari elemanlar örnekler üzerinden gösterilir. (Görsel Sanatlar 1-4. Sınıflar)
- G.2.2.3. Geleneksel Türk sanatlarından örnekler verir.

Geleneksel Türk sanatları üzerinde durulur. Ebru, minyatür, çini vb. örnekler gösterilir. Aralarındaki farklar açıklanır. Kazanım ile ilgili değerler üzerinde durulmalıdır. (Görsel Sanatlar 1-4. Sınıflar)
- G.3.3.1. Yerel kültüre ait motifleri fark eder. (Görsel Sanatlar 1-4. Sınıflar)
- BO.2.2.2.8. Oyun ve fiziki etkinliklerde bireysel farklılıklara karşı duyarlılık gösterir. (Beden Eğitimi ve Oyun, 1-4. Sınıflar)

Kültürel farklılıkların kutlanması ile ilgili kazanımlar:

- M.3.1.1.10. 20'ye kadar olan Romen rakamlarını okur ve yazar.

Romen rakamları yanında eski uygarlıkların kullandıkları sayı sembolleri, öğrencilerin matematiğe ilgi duymalarını sağlamak amacıyla düzeylerine uygun biçimde matematik tarihinden örneklerle tanıtılır. (Matematik 1-4. Sınıflar)
- 4.1.3. Dilek ve dualarda kullanılan dinî ifadelerle örnekler verir.

"Allah razı olsun, Allah'a emanet ol, Allah şifa versin, inşallah, maşallah" gibi günlük hayatta kullandığımız dilek ve dualara yer verilir. (Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4. Sınıflar)
- Mü.1.A.10. Belirli gün ve haftalarla ilgili müzik etkinliklerine katılır.

a) Milli ve manevi değerlerimizi ve kültürümüzü yansıtan şarkı, türkü, marş, ilahi vb. örnekleri seslendirir veya örnekler katılımlı dinletilir. (Müzik, 1-4. Sınıflar)
- Mü.2.A.4. Belirli gün ve haftalarla ilgili müzik etkinliklerine katılır.

a) Öğrencilerin belirli gün ve haftalarla ilgili müzik etkinliklerine katılmaları (söyleme, dinleme, izleme vb.) için gerekli yönlendirmeler yapılır. Öğrencilerin görevli veya izleyici olarak katıldıkları bu etkinlikler hakkında hissettikleri duygu ve düşüncelerini, arkadaşlarıyla paylaşmaları sağlanır.

Öğrencilerin bu etkinlik dışında hangi etkinliklere katılmak istedikleri ve etkinlikler ile ilgili önerileri ifade etmesi sağlanır. Ayrıca öğrencilere farklı bir müzik etkinliği hazırlatılarak bu etkinliği sınıfta sergilemeleri istenir.

b) Öğrencilerin önemli gün ve haftalar dolayısıyla düzenlenecek Atatürk ile ilgili müzik etkinliklerine katılmaları için gerekli yönlendirmeler yapılır. Bu etkinliklerde öğrenciler, oluşturdukları özgün çalışmaları da sergileyebilirler. (Müzik, 1-4. Sınıflar)

Mü.3.A.3. Belirli gün ve haftalarla ilgili müzikleri anlamına uygun söyler.

a) Öğrencilerden belirli gün ve haftalar konusu hakkında düşüncelerini ifade etmeleri istenir. Bugünlerde söylenen şarkıların konu özelliklerine dikkat çekilir.

b) Öğrencilerin önemli gün ve haftalar dolayısıyla düzenlenecek Atatürk ile ilgili müzik etkinliklerine katılmaları için gerekli yönlendirmeler yapılır. Bu etkinliklerde öğrenciler, oluşturdukları özgün çalışmaları da sergileyebilirler. (Müzik, 1-4. Sınıflar)

Farklılıklar değerli görülmesi ile ilgili kazanımlar:

4.1.4 Kültürel Yeterlilik İçin Eğitim

Farklı ve çokkültürlü ortamlar için gerekli bilgi, yeterlik ve kültürlenmenin desteklenmesi ile ilgili kazanımlar:

- HB.1.1.2. Kendisiyle akranları arasındaki benzer ve farklı yönleri ayırt eder.

Öğrencilerin fiziksel özellikleri üzerinde durularak özel gereksinimli bireylerin farkına varma, onların kullandığı cihaz ve protezlere dikkat etme gibi unsurlar da vurgulanır. (Hayat Bilgisi 1-3. Sınıflar)

- HB.1.5.3. Ülkemizin genel özelliklerini tanır.

Ülkemizin adı, başkenti, İstiklâl Marşı ve Türk bayrağı tanıtılır. Bayrağımızın şekli ile ay ve yıldız vurgu yapılarak rengi belirtilir. (Hayat Bilgisi 1-3. Sınıflar)

- HB.1.5.4. Ülkemizde, farklı kültürlerden insanlarla bir arada yaşadığını fark eder.

Ülkelerinden zorunlu veya isteğe bağlı göç etmiş kişilerden hareketle konu açıklanır. (Hayat Bilgisi 1-3. Sınıflar)

- HB.2.1.7. Sınıfta ve okulda yapılan etkinliklerde grupta çalışma kurallarına uyar.

Grupla çalışmanın temel kuralları ve iş birliğinin gerekliliği vurgulanarak okul etkinliklerinde arkadaşlarıyla adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerleri çerçevesinde konu ele alınır. (Hayat Bilgisi 1-3. Sınıflar)

- SB.4.1.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar.

Farklı yeteneklere, beğenilere ve kişilik özelliklerine sahip bireylerin yanı sıra dezavantajlı (engelli, yoksul, devlet bakımına muhtaç veya kronik sağlık sorunları yaşayan) bireylerin durumlarına da değinilir. (Sosyal Bilgiler 4. Sınıflar)

- SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar. (Sosyal Bilgiler 4. Sınıflar)
- SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir. *Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır. (Sosyal Bilgiler 4. Sınıflar)*
- SB.4.7.3. Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır. *Görsel ve yazılı iletişim araçları ile kültürel unsurlardan kıyafet, yemek, oyun, aile ilişkileri gibi konular üzerinde durulur. (Sosyal Bilgiler 4. Sınıflar)*
- G.2.2.2. Sanat eserlerindeki farklı kültürlere ait motifleri inceler. *Özellikle sembolik anlamlar taşıyan yerel ve evrensel motifler üzerinde durulur. Yaratıcı drama yönteminden yararlanılarak grup çalışması ile incelenen motifler canlandırılabilir. Kazanımla ilgili değerler üzerinde durulmalıdır. (Görsel Sanatlar 1-4. Sınıflar)*
- G.2.2.5. Diğer kültürlere ait mimari elemanları açıklar. *Geleneksel Japon evleri, Eskimo evleri vb. yaşam mekânları örnek gösterilir. (Görsel Sanatlar 1-4. Sınıflar)*
- G.3.2.2. Kendi (Millî) kültürüne ve diğer kültürlere ait sanat eserlerini karşılaştırır. *Müze, sanat galerisi, sanatçı atölyesi, ören yeri vb. yerlere planlı ve programlı ziyaretler yapılır. Bu imkânların bulunmadığı yerlerde tıpkıbasımlardan, belgesellerden vb. öğretim materyallerinden yararlanılır. (Görsel Sanatlar 1-4. Sınıflar)*
- G.3.3.6. Sanat eserinin bir değere sahip olduğunu fark eder/kavrar. *Bir sanat eserinin duyuşsal, ekonomik, politik, tarihî ve bunun gibi unsurlar açısından değerlendirilmesinin gerekçeleri üzerinde öğrenci seviyesi dikkate alınarak durulur. (Görsel Sanatlar 1-4. Sınıflar)*
- G.4.2.2. Türk kültürüne ve diğer kültürlere ait mimari yapıların belirgin özelliklerini karşılaştırır. *Özellikle bu kazanımda tarihî yapılar tercih edilir. En az iki kültüre ait tarihî yapılardaki kubbe, kemer, pencere, kapı, mekân içi süsleme vb. yapı unsurları arasındaki farklılıklara dikkat çekilir. (Görsel Sanatlar 1-4. Sınıflar)*
- G.4.2.3. Farklı kültürlerde yapılmış sanat eserlerinin genel özelliklerini karşılaştırır. *Türk kültürü başta olmak üzere Avrupa, Asya, Afrika vb. gibi en az iki kültüre ait sanat eserlerinin form, konu, malzeme, teknik özellikleri vb. bakımından karşılaştırılması sağlanır. (Görsel Sanatlar 1-4. Sınıflar)*
- G.4.2.4. Müzedeki farklı kültürlere ait sanat eserlerindeki ortak özellikleri söyler.

Müze, sanat galerisi, sanatçı atölyesi, öğren yeri vb. yerlere planlı ziyaretler yapılır. Bu imkânların bulunmadığı yerlerde tıpkıbasımlardan, belgesellerden vb. materyallerden yararlanılır. Arslan, boğa, kartal, hayat ağacı motifi gibi örnekler üzerinde durulabilir. (Görsel Sanatlar 1-4. Sınıflar)

- M.2.2.1.2. Şekil modelleri kullanarak yapılar oluşturur, oluşturduğu yapıları çizer.
c) Öğrencilerin farklı medeniyetlere ait sanat eserlerindeki süslemeleri fark etmeleri sağlanır. (Matematik 1-4. Sınıflar)

- BO.2.2.2.7. Oyun ve fiziki etkinliklerde kendisi ve başkaları arasındaki benzerlik ve farklılıkları açıklar. (Beden Eğitimi ve Oyun, 1-4. Sınıflar)
- TG.4.1.11. Taşıtlara binerken, taşıtlardan inerken ve taşıtlarda yolculuk ederken kurallara uyar.

Okul servisi, otomobil, otobüs, traktör, gemi, tren, tramvay, metro, uçak ve motosiklet gibi araçlara binerken ve araçlardan inerken uyulması gereken kurallar üzerinde durulur. Yolculuk sırasında yaşlılara, hamilelere, engellilere ve hastalara yer verilmesi gibi adabımuâşeret kuralları vurgulanır. Ayrıca yolculuk sırasında toplu taşıma araçları ve diğer araçları korumanın önemi açıklanır. (Trafik ve İlk Yardım Eğitimi, 4. Sınıflar)

- Mü.3.D.2. Çevresindeki halk danslarını müzikleri ile tanıır.
a) Çevrelerinde yerel halk dansları örnekleri bilişim teknolojisi araçlarından yararlanılarak öğrencilere izlettirilir, dinlettirilir. Halk danslarının müziklerini, dinledikleri diğer müzik türlerinden ayırt edebilmelerine yönelik etkinlik ve dinletiler düzenlenir.
b) Düzeylerine uygun olarak düzenlenmiş (uyarlanmış) halk danslarını oynamaları sağlanır. (Müzik, 1-4. Sınıflar)

- Mü.3.D.3. Farklı türlerdeki müzikleri dinleyerek müzik kültürünü geliştirir.
Geleneksel müzik kültürümüzü yansıtan örneklerle yer verilmelidir. (Müzik, 1-4. Sınıflar)

- Mü.3.A.6. Kendi kültüründen oyunlar oynayarak şarkı ve türküler söyler.
Öğrenciler, yaşadıkları bölgeyi referans alarak kendi kültürlerinden düzeylerine uygun dans figürleri sergilemelidir. (Müzik, 1-4. Sınıflar)

- Y.4.2.3. Hak ve özgürlüklerini kullanabilen ve kullanamayan çocukların yaşantılarını karşılaştırır.

Örneklerin hem yakın hem de uzak çevreyi kapsamasına özen gösterilir. (İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 4. Sınıflar)

- Y.4.6.1. Birlikte yaşamak için bir yurda ihtiyaç olduğunu bilir.
Yurdun sadece bir mekân olmadığına; yaşayış biçimi, ortak değerler ve kültür ile anlam bulduğuna vurgu yapılır. (İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 4. Sınıflar)

Farklı kültürlerle iletişimin artırılması ile ilgili kazanımlar:

- BO.4.2.3.2. Kültürümüze ve diğer kültürlere ait halk danslarını yapar. (Beden Eğitimi ve Oyun, 1-4. Sınıflar)
- BO.4.2.3.3. Kültürümüze ve diğer kültürlere ait çocuk oyunlarını oynar. (Beden Eğitimi ve Oyun, 1-4. Sınıflar)

4.1.5 Eleştirel Farkındalık İçin Eğitim

- SB.4.6.1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir.
Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'deki maddeler ele alınır. (Sosyal Bilgiler 4. Sınıflar)
- SB.4.6.2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır. (Sosyal Bilgiler 4. Sınıflar)
- SB.4.6.3. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir. (Sosyal Bilgiler 4. Sınıflar)

- SB.4.7.4. Farklı kültürlere saygı gösterir. (Sosyal Bilgiler 4. Sınıflar)
- G.3.2.1. Sanat eserleri ile geleneksel sanatların farklı kültürleri ve dönemleri nasıl yansıttığını açıklar.

Sınıfa İstiklâl Savaşı ile ilgili yağlı boya tablo ve Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'ni yansıtan minyatür çalışması örneği getirilebilir. Bunların teknik, tür ve kullanılan malzemeye göre farklı oldukları ancak her ikisinin de kendi yapıldıkları dönemin kültürleri ve sosyal olaylarını yansıttıkları üzerinde durulabilir. Ayrıca bu süreçte Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşlarından, şehit olan askerlerden bahsedilebilir. (Görsel Sanatlar 1-4. Sınıflar)

- Y.4.2.6. Hak ve özgürlüklere saygı gösterir.
Kendi hak ve özgürlüklerine gösterilmesini beklediği saygıyı, kendisinin de başkalarının hak ve özgürlüklerine göstermesi gerektiği vurgulanır. (İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 4. Sınıflar)

- Y.4.3.1. İnsanların farklılıklarına saygı gösterir.
İnsanlar arasındaki farklılıkların doğal olduğu ve bunun ayrımcılığa neden olmaması gerektiği vurgulanır. Farklılıkların arkadaşlığa, dostluğa ve diğer insanlarla ilişkiye engel olmayacağı vurgulanır. Farklılıkların kimi zaman farklı haklara (çocuk hakları, kadın hakları, engelli hakları vb.) sahip olmayı gerektirdiğine değinilir. (İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 4. Sınıflar)

Statüko, güç ilişkileri ve sosyal yapıların sorgulanması ile ilgili kazanımlar:

- Y.4.3.2. Adalet ve eşitlik kavramlarını birbiriyle ilişkili olarak açıklar.

Adalet ve eşitlik kavramlarının farklarına değinilir. Adalet ve eşitlik bağlamında cinsiyet eşitliği, pozitif ayrımcılık konuları (dezavantajlılar, engelliler, çocuklar ile ilgili örnekler gibi) ele alınır. (İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 4. Sınıflar)

- Y.4.3.3. İnsanların hak ve özgürlükler bakımından eşit olduğunu bilir.

Eşitliğin kurallar ve yasalar ile güvence altına alındığına değinilir. (İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 4. Sınıflar)

- Y.4.3.4. Adaletin veya eşitliğin sağlandığı ve sağlanamadığı durumları karşılaştırır.

Karşılaştırmalar; demokrasi kültürü, birlikte yaşama, uzlaş, çatışma bağlamlarında örneklerle ele alınır. (İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 4. Sınıflar)

- Y.4.3.5. Adil veya eşit davranılmadığında insanlarda oluşabilecek duyguları açıklar.

Öğrencilerin empati kurmalarını sağlayabilecek örneklere yer verilir. (İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 4. Sınıflar)

4.1.6 Sosyal Eylem İçin Eğitim

- Y.4.2.4. Hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği veya kısıtlandığı durumlarda hissettiklerini ifade eder.

Kişilerin görüş, düşünce ve hislerine duyarlı olunmadığında neden olabilecek sorunlara değinilir. (İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 4. Sınıflar)

- Y.4.2.5. Hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği veya kısıtlandığı durumların çözümünde ne tür sorumluluklar üstlenebileceğine ilişkin örnekler verir. (İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 4. Sınıflar)

Çözüm önerilerinin uzlaşya dönük, şiddetten uzak ve demokratik olması sağlanır. Sorunların çözümü için izlenecek yollar ile başvurulacak kurum ve kuruluşlara [okul meclisleri, il ve ilçe insan hakları kurulları, Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık) vb.] değinilir. (İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 4. Sınıflar)

- Y.4.4.1. İnsanlar arasındaki anlaşmazlıkların nedenlerini açıklar.

Anlaşmazlıkların yaşamın bir parçası ve doğal olduğu vurgulanır. Anlaşmazlık durumlarında bütün tarafların aynı anda haklı olup olamayacağı sorgulanır. (İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 4. Sınıflar)

- Y.4.5.3. Kurallara uymanın toplumsal ahenge ve birlikte yaşamaya olan katkısını değerlendirir. (İnsan Hakları ve Vatandaşlık, 4. Sınıflar)

4.2 Yarı Yapılandırılmış Mülakat ile Elde Edilen Bulgular

Katılımcılara mülakat öncesi konuyla ilgili hiçbir bilgi verilmemiştir. Öğretmenlerin konuya ilişkin yanıtları benzerlik durumuna göre ve araştırmanın konusuna göre

kategorilere ayrılmış tablolar halinde değerlendirmeye alınmıştır. Her bir soru ayrı bir başlık altında sunulmuş ve dikkat çekici ya da çok fazla tekrar eden yanıtlar katılımcı öğretmenlerin ifadeleriyle değiştirilmeden aktarılmıştır.

4.2.1 Çokkültürlülük Denince Aklınıza Gelen Üç Kelime veya Kavramı Belirtiniz. Çokkültürlü Eğitimi Nasıl Tanımlarsınız?

“Çokkültürlülük denince aklınıza gelen üç kelime veya kavramı belirtiniz. Çokkültürlü eğitimi nasıl tanımlarsınız?” sorusuna ilişkin katılımcıların vermiş oldukları cevaplar Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.2 Kelime ve kavramlar açısından hazırbulunuşluk seviyelerine göre cevaplar

Kategoriler	Ö	f
Yeterli	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17	16
Yetersiz	Ö1, Ö18	2

Katılımcıların verdikleri yanıtlara bakıldığında en çok tekrar edilen ve ilk akla gelen kelimeler “çeşitlilik ve sığınmacılar” olmuştur. Soruya verilen cevaplar katılımcıların 16’sının çokkültürlülük tanımında yer alan ya da çokkültürlülüğü destekleyen cevaplar verdiği görülmektedir. Buna istinaden de konuya ilişkin hazırbulunuşluk seviyelerinin yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Sınıf yapılarına ya da daha önceden görev yapmış oldukları bölge ve okullara bakıldığında çokkültürlü bir sınıf ortamlarının olduğu ve farklı kültürlerin bir arada bulunmuş olduğu sınıflarda çalıştıkları ve durumun farkında oldukları anlaşılmaktadır.

En dikkat çekici cevap ise Ö1 kodlu katılımcı tarafından “Gezmek- Tatil- Müze” olarak cevaplanmıştır. Bu cevap üzerinden bakıldığında Ö1 kodlu katılımcının çokkültürlülük tanımından uzak bir yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Bu sebeple cevabı yetersiz kategorisinde yer almıştır.

Konuyla ilişkili ve dikkat çekici cevaplara bakıldığında Ö11 kodlu katılımcı “Kozmopolit- Medeniyet- Vatan” şeklinde soruya yanıt vermiştir ve kozmopolit

kelimesi bir tek Ö11 kodlu katılımcı tarafından kullanılmıştır. Bir diğer konuyla ilişkili örnek ise Ö12 kodlu katılımcı tarafından verilmiştir. Katılımcı “*Farklı milletler-Kültür alışverişi- Gelişime açık olmak*” olarak soruyu yanıtlamış ve çokkültürlülük ile doğrudan bağdaşan kelimeleri kullanmıştır. Ö14 kodlu katılımcı ise “*Suriyeliler-Mevsimlik İşçiler- Büyük Şehirlerden gelen Öğrenciler*” şeklinde cevap vermiş hem günümüz güncel durumuyla ilgili hem de sınıfında ya da daha önceden görev yaptığı yerlerde karşılaştığı durumları gösterecek şekilde bir yanıt vermiştir. Mevsimlik işçiler durumu göz önüne aldığında çok farklı kültürden öğrencilerin sınıflarda bulunduğu da ülkemizde yaşanan bir diğer durumdur. Şu an bölgemize ve katılımcı öğretmenimizin görev yaptığı okuldaki duruma bakacak olursak da özellikle pandemi ve 6 Şubat depremleri sonrası farklı bölgelerden öğrenciler bölgemize gelmeye ve sınıflarımızda eğitim öğretimlerine devam ettikleri görülmüştür.

Tablo 4.3 Tanımların Çokkültürlülük ile ilişkisine göre cevaplar

Kategoriler	Ö	f
Tanıma Oldukça Yakın	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17	16
Tanıma Yakın	Ö17	1
Tanımdan Uzak	Ö1	1

Katılımcılardan Ö5 kodlu katılımcı “*Kişiyi, topluma uygun; töre, örf, din, kültür kavramlarının diğer başka kültürlerle de harmanlanarak bir mozaik ortaya çıkarılması.*” şeklinde bir tanım yapmıştır. Katılımcıların 16 tanesi birbirine çok benzer bir tanımlama yapmıştır. Genel itibarıyla kullanılan ifade “Birçok farklı kültürden çocukların bir araya gelip eğitim almaları.” şeklinde olmuştur.

4.2.2 Okulunuzda ya da Dersine Girdiğiniz Sınıflarda, Çokkültürlü Öğrenci Profili Olduğunu Düşünüyor Musunuz? Gerekçeleri Nelerdir?

“Okulunuzda ya da dersine girdiğiniz sınıflarda, çokkültürlü öğrenci profili olduğunu düşünüyor musunuz? Gerekçeleri nelerdir?” sorusuna ilişkin katılımcı öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplar Tablo 4.4’de sunulmuştur.

Tablo 4.4 Okulunuzda ya da dersine girdiğiniz sınıflarda, çokkültürlü öğrenci profili olduğunu düşünüyor musunuz? Sorusuna verilen cevaplar

Kategori	Ö	f
Düşünüyorum	Ö2, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12, Ö14, Ö16, Ö18	11
Düşünmüyorum	Ö1, Ö3, Ö6, Ö10, Ö13, Ö15, Ö16	7

Katılımcıların cevapları incelendiğinde sınıflarında çokkültürlü bir öğrenci profili olduğunu düşünen katılımcıların sayısının 11 olduğu ve düşünmeyen öğretmenlerin sayısının 7 olduğu görülmektedir. Sorunun devamında böyle düşünmelerine sebep olan nedenler sorulmuştur ve bazı katılımcıların cevapları paylaşılmıştır. Ö3 kodlu katılımcı “İlçemizde dışarıdan veya farklı kültürlerden çocuk olmadığı için düşünmüyorum. Sığınmacılar ile ilgili olarak onların kültürleri bizim kültürümüzden çok farklı olmadığı için yine çokkültürlü bir eğitim ortamı olduğunu düşünmüyorum.” Şeklinde ifade etmiştir. Ö10 kodlu katılımcı ise “Şu an için sınıfımın çokkültürlü bir ortamı olduğunu fazla düşünmüyorum ama daha önceden okuttuğum sınıflarda çokkültürlü bir sınıf ortamının daha fazla olduğu dönemlerim olmuştur. Farklı kültürlerden gelen öğrencilerim ve aynı zamanda etnik olarak daha farklı kültürden olan öğrencilerimin bulunmuş olduğu sınıflar vardı.” Şeklinde gerekçesiyle birlikte cevaplamıştır. Ö13 kodlu katılımcı “Hayır düşünmüyorum. Genellikle farklı yerlerden gelen öğrenciler sınıfımda bulunmuyor. Öğrencilerimin kendilerini geliştirebilecekleri, daha fazla yaşantı ve uyarılarla karşılaşabilecekleri ekstra faaliyetleri yapabilecekleri ve doğal olarak da birbirlerine yaşantı olarak farklılık oluşturabilecekleri bir durumları yok. O yüzden birbirlerine kültürel anlamda çok yakınlar.” Şeklinde ifade etmiştir. Ö15 kodlu katılımcı “Düşünmüyorum. Yaşadığımız

bölgeye baktığımızda bölgede çok farklı kültürlerden insanlar yok.” Şeklinde düşüncesini belirtmiş okulun bulunmuş olduğu çevrede farklı kültür yapılarından öğrencinin bulunmadığını anlatmaya çalışmıştır. Ö16 kodlu katılımcı ise “Evet düşünüyorum. Sadece sığınmacılar ve göçmenler özelinde değil zaten hali hazırda ki yapımız çokkültürlü bir yapı. İlla farklı bölgelerden gelmelerine gerek yok aynı bölgede bulunan farklı köylerin bile kültür yapıları değişiklik gösterebiliyor. O sebeple çok fazla çeşitli kültür ve gelenek yapımız olduğunu düşünüyorum.” Şeklinde açıklama yaparak çokkültürlü bir sınıf ortamının olduğunu ifade etmiştir. Diğer katılımcıların cevapları incelendiğinde sınıflarında çokkültürlü bir yapı olduğunu düşünen katılımcıların yanıtları Ö4 kodlu katılımcının yanıtlarıyla benzer doğrultuda olmuştur. Ö4 kodlu katılımcı “Düşünüyorum. Yurtdışından göç sebebiyle ülkemizin zaten halihazırda çokkültürlü bir yapısı vardı birde sayıları çok fazla olan sığınmacılar eklendiğinde bu durum ekstra olarak çokkültürlü yapıyı dahada arttırmış oldu.” Şeklinde ifade etmiştir. Bu açıklamaya benzer açıklamalar katılımcılardan sınıflarının çokkültürlü yapıya sahip olduğunu söyleyenlerin açıklamalarına çok benzer olup aynı çerçevede olmuştur.

4.2.3 Okulunuzda ya da Dersine Girdiğiniz Sınıflarda, Öğrencilerin Kültürel Farklılıkları Hakkında Bilgi Sahibi Misiniz?

“Okulunuzda ya da dersine girdiğiniz sınıflarda, öğrencilerin kültürel farklılıkları hakkında bilgi sahibi misiniz?” sorusuna ilişkin katılımcı öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplar Tablo 4.5’de sunulmuştur.

Tablo 4.5 Öğretmenlerin okulda ya da derslere girilen sınıflarda öğrencilerinin kültürel farklılıkları hakkında bilgi sahibi olma durumları

Kategori	Ö	f
Bilgi Sahibiyim	Ö2, Ö6, Ö7, Ö10, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17	9
Yeterince Bilgi Sahibi Değilim	Ö3, Ö4, Ö5, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12, Ö18	8
Bilgi Sahibi Değilim	Ö1	1

Ö1 kodlu katılımcı *“Hayır değilim. Öğrencileri bu noktada fazla tanımıyorum.”* Şeklinde görüşünü belirtmiştir. Ö3 kodlu katılımcıysa *“Yeterli düzeyde bilgi sahibi değilim. Çokta ihtiyaç duymadım farklı kültürlerden olmadıkları için.”* Şeklinde açıklama yapmıştır. Ö4 kodlu katılımcı ise *“Kültürel farklılıkları 1. sınıfta iken fazla anlayamıyoruz. Sınıfımdaki Suriyeli öğrenci uyumlu bir öğrenci olduğu için sorun yaşamadım. İhtiyaçta duymadım.”* Şeklinde ifade etmiş ve sınıfında yabancı uyruklu öğrenci sayısı az olduğu ve aynı zamanda da çokkültürlü yapıya sahip bir sınıf olmadığı içinde düşüncesini bu şekilde desteklemiştir. Ö14 kodlu katılımcı *“Bilgi sahibi oluyorum. Fakat herhangi bir eğitim almadım bu konuda. Suriyeliler için zamanla bilgi sahibi olduğumu söyleyebilirim. Fakat farklı şehirlerden gelen öğrencilerimle ilgili bilgi sahibi oluyordum. Öğrenmek adına öğretmen bilgi sahibi olabilir araştırabilir, onların kültürlerini aktarmak içinse eğitimler verilebilir.”* Şeklinde ifade etmiştir. Olaya farklı bir noktadan bakarak kültürleri farklılık gösteren öğrencilerin sınıflarında bulunma ihtimaline karşı eğitim verilmesi üzerinde durmuştur. Ö2 kodlu katılımcı ise *“Bilgi sahibiyim. Araştırma da yapıyorum. Farklı ülkeden gelen öğrencilerim olduğu için daha fazla araştırma yapmam gerekli sınıfımda Afgan ve Suriyeli öğrencilerim var aynı zamanda şehir dışından da gelen öğrencilerim var ve birde buna bölgenin öğrencileri de eklenince benimde bu konuda bilgi sahibi olmam gerekliydi.”* Şeklinde ifade etmiştir. Ö2 kodlu katılımcının düşüncelerine bakıldığında sınıfının çokkültürlü bir yapıya sahip olduğu ve gerçekten farklı kültürler hakkında bilgi sahibi olması gerektiği anlaşılmaktadır. Ö12 kodlu katılımcı *“Çocuklarla konuşuyoruz. Özellikle 4. sınıfta milli kültürümüz konusunda onlarla güzel sohbetlerimiz var. Kültürlerine çok yabancı olmadığımız için sorun yaşamıyoruz. Bilgi sahibi bu şekilde oluyoruz.”* Şeklinde ifade etmiştir. İfadelerine bakıldığında sınıf içerisindeki sohbetler ve kazanımların getirdiği sınıf ortamını beraber kullanarak bilgi sahibi olduğu görülmektedir.

4.2.4 Öğrencilerin Bu Farklılıkları Öğretmenlerin; Öğretmenlik Becerileri, Sınıf Yönetimi, Eğitim Ortamının Düzenlenmesi, Sosyal İlişkilerin Geliştirilmesi, Eğitim-Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin Kullanımı Açısından Nasıl Etkilemektedir?

“Öğrencilerin bu farklılıkları öğretmenlerin; öğretmenlik becerileri, sınıf yönetimi, eğitim ortamının düzenlenmesi, sosyal ilişkilerin geliştirilmesi, eğitim-öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanımı açısından nasıl etkilemektedir? soruları sorulmuştur. Sorunun her bir maddesi ayrı ayrı değerlendirilmiş olup alt başlıklar halinde sunulmuştur. Buna ilişkin katılımcı öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplarda yine farklı maddelerde tablo haline getirilip sunulmuştur.

4.2.4.1 Öğrencilerin bu farklılıkları öğretmenlerin; öğretmenlik becerilerinin kullanımı açısından nasıl etkilemektedir?

Bu başlıkta a maddesi değerlendirilmiş olup öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar kategorize edilip Tablo 4.6’da sunulmuştur.

Tablo 4.6 Öğrencilerin farklılıklarının öğretmenlerin öğretmenlik beceriline ilişkin görüşleri

Kategori	Ö	f
Olumlu	Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö15, Ö16, Ö17	13
Olumsuz	Ö1, Ö5, Ö9, Ö14, Ö18	5

Katılımcıların öğrencilerin farklılıklarının öğretmenlerin becerilerine ilişkin görüşlerine bakıldığında 13 katılımcı öğrencilerin farklılıklarının olumlu etki ettiğine ilişkin görüşlerini belirtmiş, 5 katılımcıysa bu durumun olumsuz olacağını söylemiştir. Bazı katılımcıların olumlu ve olumsuz görüşlerine dair ifadeleri paylaşılmıştır.

Ö2 kodlu katılımcı “Aldığımız eğitim kendi kültürümüzle bağdaşmış bir eğitim. Fakat bu konuda kendimizi geliştirmemiz gerekiyor çalışma ve araştırma yapmamız

gerekiyor. Bu konuda biraz eksik olduğumuzu düşünüyorum. Kendimizi geliştirmeye fazla zaman ayırmıyoruz ya da benzer şekilde eğitimler olduğunda genelde pek istekli davranmıyoruz. Bu durum aslında eğitimler alınmış olsa ve kendimizi geliştirmeye daha çok çabalasak olumlu etki ederdi.” Şeklinde ifade etmiştir. Ö4 kodlu katılımcı ise görüşünü “Olumlu tarafı daha çok olmakla birlikte nasıl davranacağını tespit edene kadar ve ortak noktada öğrencileri buluşturana kadar öğretmen ve çocuklar zorlanıyor. Öğretmen bazen öğrencilerin davranışlarından dolayı problem yaşayabiliyor. Aynı zamanda kendi tutum ve davranışlarından dolayı da bazen dönüt olarak problem yaşayabiliyor. Bunu hallettiği zamanda zaten öğretmen için olumlu etki yapmış oluyor. Öğretmen bu durumu hallettiği zamanda çocuklar farklı kültürleri daha istekli, heyecanlı, saygılı ve hoşgörülü olarak tanıyor. Aynı zamanda öğretmeninde farklı kültürleri tanımasına olumlu katkı yapıyor.” Olarak belirtmiştir.

Ö8 kodlu katılımcı “Farklı çocuklara da hitap etmeyi öğreniyoruz. Onlarda bizi yönlendiriyor bizde onları yönlendiriyoruz bir süre sonra harmanlanıyoruz ve ortak bir noktada buluşuyoruz. Yani olumlu etkilenmiş oluyoruz.” Ö12 kodlu katılımcı “Farklı kültürden öğrencilerim var ve bu dönemki öğrencilerimle ciddi problemler yaşadığımı söyleyebilirim. Özellikle iletişim ve davranış olarak ama bunun sonucunda kendimdeki gelişmeyi fark etmiş oluyorum. Olumlu olarak anlatabilirim.” Ö16 kodlu katılımcı “Olumlu yönde etkileyeceklerini düşünsem de bizlere fazlasıyla yük bindiren bir durum ortaya çıkarıyor. Ama bu uğraş ve çaba da bizleri çok fazla geliştiriyor.” Ö18 kodlu katılımcı “Kendini geliştirmesi için sebep oluyor. Öğretmen ön yargılı davranır ve bu duruma tepki geliştirirse de olumsuz sonuçlanır.”

Ö5 kodlu katılımcı “Olumsuz etkiler. Farklı kültürler hakkında bilgisi yoksa ya da araştırma yapmıyorsa öğretmen öğrencisinin seviyesine inemediği için sorun yaşayacaktır. Olumlu olarak hoşgörüyü ön plana çıkardığımız için öğretmenin bu beceriyi geliştirmesine yardımcı olur.” Ö9 kodlu katılımcı “Öğretmenlerin alışlagelmiş davranışlarından farklı hareket etmelerini gerektirir. Derste sadece Türk öğrenciler içinde dahi farklı kültürden öğrencilerimiz varken yabancı uyruklu öğrencilerimizde artık var ve buna göre ders işlenmesi gerekiyor. Öğretmenlik becerilerini olumsuz etkiler. Geçmiş tecrübelerini değiştirmek zorunda kalacağı için olumsuz etki yapar.” Ö14 kodlu katılımcı “Genelinde olumsuz etkilediğini

düşünüyorum. İletişim problemlerini yaşadım. Kendini ifade edemiyorsan aktaramıyorsun.”

Katılımcıların cevaplarına bakıldığında sınıflarında çokkültürlü bir ortamın oluyor oluşu genel anlamda öğretmenlik becerilerinin olumlu etkileneceğini hatta etkilendiğini ifade etmiştir. Bunda özellikle farklı kültürden öğrencilerin öğretmenlere farklı bakış açıları kazandırdığı düşüncesi ağır basmaktadır. Bu durumu olumsuz olarak gören katılımcılar ise genel olarak dil problemlerinden kaynaklı olarak öğrencilerin seviyelerine inemediklerini ya da iletişim sorunları yaşadıkları için bu şekilde görüş belirttikleri görülmektedir.

4.2.4.2 Öğrencilerin bu farklılıkları öğretmenlerin; sınıf yönetimi becerileri nasıl etkilemektedir?

Bu başlıkta b maddesi değerlendirilmiş olup öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar kategorize edilip Tablo 4.7’de sunulmuştur.

Tablo 4.7 Öğrencilerin farklılıklarının öğretmenlerin sınıf yönetimi beceriline ilişkin görüşleri

Kategori	Ö	f
Olumlu	Ö1, Ö2, Ö3, Ö8, Ö10, Ö12, Ö13	7
Olumsuz	Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö13, Ö15, Ö17	7
Kararsız	Ö4, Ö11, Ö16, Ö18	4

Öğrencilerin farklılıklarının öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin görüşleriyle ilgili tabloya bakıldığında 7 katılımcının bu durumu olumlu bulduğu 4 katılımcının olumsuz yada kararsız bir düşünceye sahip olduğu ve 7 katılımcının olumsuz görüş belirttiği görülmüştür. Kararsız olarak görüş belirten katılımcıların bazılarının şartlı olarak bu cevabı verdiği görülse de kararsız kategorisinde değerlendirilmiştir. Bazı katılımcıların görüşleri sıralanmıştır.

Ö2 kodlu katılımcı *“Ailelerinde gördükleri eğitimden sonra farklı kültüre sahip öğrenciler daha otoriter bir öğretmen bekliyorlar. Ben bu durumu değiştirmek ve bu konuda öğrencilerime daha yumuşak bir geçişe hazırlamak adına çalışmalar yapıyorum. Bu durumu olumlu değerlendiriyorum.”* Şeklinde açıklama yapmıştır. Ö12 kodlu katılımcı *“Sınıf yönetimi açısından sorun yaşamadım. Ama sınıf içerisinde problem yaşadığım durumlar gelişti. 2 tane Suriyeli öğrencim vardı ve ciddi anlamda davranış problemleri bulunuyordu. Aynı kültürden geldikleri için ve benzer davranış sergiledikleri için sınıf yönetimimi ciddi anlamda etkiliyorlardı. Ancak karşılaştığım bu durum sınıf yönetimi becerimin gelişmesine ciddi anlamda katkı yaptı.”* Şeklinde sınıfında yaşadığı bir durumu anlatarak soruyu cevaplandırmıştır. Ö13 kodlu katılımcı *“Çok büyük etkileri olduğunu düşünmüyorum. Şehir dışından gelen öğrencilerin durumlarında yaşadım buna benzer durumları fakat bunu olumluya çevirip sınıf ortamında kullanıyordum.”* Şeklinde açıklama yapmıştır.

Ö4 kodlu katılımcı *“Kültür farklılığı olan öğrenciler kendi kültürlerini ön plana çıkarmak konusunda çok ısrarcı değilse sınıf yönetimini olumsuz etkilemez. Öğretmene bu noktada çok fazla iş düşer. Bu durumu olumluya çeviremezse o zaman sorun yaşar. Öğrencilerinde mutlaka konuyla ilgili bilgilerinin aileleri tarafından bilgilendirilmeleri gerekiyor.”* Şeklinde açıklama yapmış ve durumu kararsız olarak kategorize edilmiştir. Ö16 kodlu katılımcı *“Sınıf yönetimi konusunda dil becerilerinde çok ciddi bir problem yoksa nötr bir etki bırakacağını düşünüyorum.”* Şeklinde açıklamış ve yine şarta bağladığı aynı zamanda da dil becerilerini dikkate alarak cevapladığı için kararsız kategorisinde değerlendirilmiştir.

Ö5 kodlu katılımcı *“Dil açısından değerlendirildiğinde eğer kültürleri ve dili hakkında öğretmenin bilgisi varsa kolaylaştırır bile bu zor bir ihtimal. Eğer bilmiyorsa ya da hâkim değilse ciddi anlamda sınıf yönetimi zorlaştırıyor.”* Şeklinde cevaplamış ve cevabı olumsuz kategorisinde yer almıştır. Ö9 kodlu katılımcı *“Sınıf yönetimini etkilemez. Sınıf yönetimi becerilerinin geliştirilmesini olumsuz etkiler.”* Şeklinde detaya girmeden cevaplamıştır. Ö15 kodlu katılımcı *“Olumsuz etkiler. Davranışsal farklılıklar ya da davranış farklılıkları sınıf ortamında sıkça görülür ve bu yaşanan durumda olumsuz bir etki bırakır.”* Şeklinde olumsuz olarak değerlendirmiştir.

4.2.4.3 Öğrencilerin bu farklılıkları; eğitim ortamının düzenlenmesi açısından nasıl bir etki bırakır?

Bu başlıkta c maddesi değerlendirilmiş olup öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar ihtiyaç duyulup duyulmamasına göre kategorize edilip Tablo 4.8’de sunulmuştur.

Tablo 4.8 Öğrencilerin farklılıklarının eğitim ortamının düzenlenmesine ilişkin görüşleri

Kategori	Ö	f
İhtiyaç Duyulur	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17	14
İhtiyaç Duyulmaz	Ö5, Ö11, Ö13, Ö18	4

Ö1 kodlu katılımcı “Riskler barındırır. Yerel halkla ters düşmemesi gerekir. İdarecilerinde bu noktada ufkunun açık olması gerekir. Farklı bir şeyler yapılmak istendiğinde müsaade etmiyorlar. Aynı şey eğitim ortamına da uygulanmalı o yüzden eğitim ortamının da mutlaka düzenlenmesi gerektiğini ve farklı tarzların uygulanması gerektiğini düşünüyorum.” Şeklinde görüşünü belirtmiştir. Ö2 kodlu katılımcı “Başkalarında sınıftan dışlama gibi tasvip etmediğim örnekler gördüm. Farklı şekillerde öğrencileri oturtulması veya sınıftan soyutlanması durumuna karşıyım. Eğitim ortamının düzenlenmesi gerekiyordan kastımız ayırtırmak ya da farklılıklarını görmezden gelmek olmamalı. Bütün ortam, materyal ve düzen bu duruma göre düzenlenmeli.” Şeklinde görüşünü belirtmiştir. Ö4 kodlu katılımcı “Ekstra iş düşer. Ona göre eğitim ortamı düzenlenmesi gerekiyor. Örneğin öğrenciler dili bilmiyorsa ya da yeteri kadar hâkim değilse kullanılan araç gereçlerin altına isimleri yazılabilir. Kavram kartları kullanılabilir.” Şeklinde düşüncelerini aktarmıştır. Ö7 kodlu katılımcı “Farklı bir eğitim ortamı düzenlemeye çalışırım. Kültürel farklılıkları çocukların kabul edebileceği etkinlikler materyaller ile desteklemeye çalışırım. Her bir öğrencime ne kadar çok faydalı olabilirsem o kadar mutlu oluyorum.” Şeklinde açıklama yapmıştır. Ö8 kodlu katılımcı “Farklı kültürlerden öğrencilerim var ve ortamın değiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum hatta öğrencilerim ortamın düzenlenmesinde bana yardımcı oluyorlar. Farklı çocuklara hitap etmek beni mutlu

ediyor. Fakat bazen onlara yetemediğimi fark ettiğimde kendimi kötü hissediyorum. Dil olarak bazen onlara yetişemediğimi fark ettiğimde bu beni üzüyor çünkü aktarmak istediklerimi aktaramıyorum. Üstesinden gelmeye çalışsam da bazen yetersizlik hissiyatı oluşuyor.” Diyerek sorulan soruya yanıt vermiştir. Ö10 kodlu katılımcı “Farklı kültürlerden gelen öğrencilerim olduğunda şu an ki sınıfımda da var ve o öğrencilerin oturduğu yer, sıra önemli oluyor. Bazı öğrencilerimiz daha farkında oluyor daha hızlı kaynaşma şansı oluyor. Farklı kültürden olan öğrencilere daha fazla yardımcı olacağını düşündüğüm öğrencilerin yanlarına oturtmayı tercih ediyorum. Daha verimli geliyor bana.” Şeklinde açıklama yapmıştır. Ö15 kodlu katılımcı “Dil bilme üzerinden konuşacak olursak anlaşmazlık olduğunda materyallerden faydalanmak durumunda kalıyoruz. Kavram öğretimi için ona göre materyaller kullanıyorsunuz. Önce dil sorunlarının önüne geçmek durumunda kalıyoruz.” Şeklinde sorulan soruya cevap vermiştir. Ö16 kodlu katılımcı “Dil problemi varsa mutlaka eğitim ortamı değiştirmek zorunda kalıyoruz. Kavram öğretimi ve dil öğretimini ön plana almak zorunda kalıyoruz. Kazanımların birçoğunu ertelemek zorunda kaldığım dönemler oldu.” Şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Ö5 kodlu katılımcı “O yönden çok farklılık olmuyor. Çünkü sınıf içerisinde çokkültürlü bir ortamım şu an için fazla olmadığından çok değiştirmiyorum. Sayıları ciddi anlamda fazla olursa o zaman gerekli olabilirdi.” Şeklinde açıklama yapmıştır. Fakat bu cevabı ihtiyaç duyulmuyor kategorisinde yer almıştır. Ö11 kodlu katılımcı “Mevcut durumumda öğrencilerin farklı kültürden gelmesinin bir önemi olmuyor. Mevcut düzenimiz devam ediyor.” Şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Ö13 kodlu katılımcı “Bir fark olmuyor. Olacağını da düşünmüyorum.” Şeklinde açıklama yapmıştır. Ö18 kodlu katılımcı ise “Genelde sınıf ortamında değişiklik yapmıyorum. Bazı durumlarda ihtiyaç olduğunu düşünsem bile değiştirmeden devam edebiliyorum.” Şeklinde ihtiyaç duymadığını belirtmiştir.

4.2.4.4 Öğrencilerin bu farklılıkları; sosyal ilişkilerin geliştirilmesi açısından nasıl bir etki bırakır?

Bu başlıkta d maddesi değerlendirilmiş olup katılımcıların vermiş olduğu cevaplar olumlu ve olumsuz olarak kategorize edilip Tablo 4.9’da sunulmuştur.

Tablo 4.9 Öğrencilerin farklılıklarının sosyal ilişkilerin geliştirilmesine ilişkin görüşleri

Kategori	Ö	f
Olumlu	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö12, Ö13, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18	16
Olumsuz	Ö9, Ö11, Ö14	3

Ö2 kodlu katılımcı “*Olumsuz olsa bile olumluya çevirmemiz gerekiyor. OLUMLU etkiliyor. Normal yaşantımda diyalogum veya yaşantım olmayan kültürleri tanıma fırsatım oluyor. Kendimi geliştiriyorum. Onlarda kültürlerini yansıtıyor sınıflarda.*” Şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Katılımcının vermiş olduğu cevap olumlu kategorisinde değerlendirilmiştir. Ö3 Kodlu katılımcı “*Çocuklar açısından bakacak olursak harika bir durum ortaya çıkarır. DÜNYA VATANDAŞI olur çocuklar diğer insanlara çok daha saygılı bireyler yetiştirmiş oluruz. Bu öğretmen olarak bize de yansır.*” Şeklinde ifade etmiştir. Ö4 kodlu katılımcı “*Diğer kültürden olan öğrencilere farklı davranmak yerine ayrıcalıklı davranmak yerine diğer herkese davranıldığı gibi davranılırsa sorun olmuyor. İlk etapta belki her 2 tarafta çekingenlik gösterse de sonradan bu sorunda ortadan kalkıyor.*” Şeklinde soruya yanıt vermiştir. Ö5 kodlu katılımcı “*Örf, kültür ve gelenekleri farklı olduğu için önce anlamak gerekiyor. Anladığında zaten her şey çok kolay çözülüyor ve yoluna devam ediyorsun. Önemli olan anlamak ve kendini düzgün anlatmak.*” Şeklinde ifade etmiştir. Ö6 kodlu katılımcı “*Farklı kültürden gelen öğrenciler mutlaka kendilerini geliştirmek zorundalar. Farklı insanlar ile iletişimi nasıl kuracağını öğreniyorlar. Farklı insanları tanıyacağı için buna hazırlık olur.*” Şeklinde ifade etmiştir. Ö8 kodlu katılımcı “*Öğretmene bağlı olduğunu düşünüyorum. Ben nasıl davranırsam öğrencilerimde farklı kültüre sahip olan öğrencilere o şekilde davranıyor. Benim taktığım gözlük çok önemli. Ben sevgi gözlükleriyle bakarsam onlarda aynı şekilde yaklaşıyorlar.*” şeklinde ifade etmiştir. Ö12 kodlu katılımcı “*Sınıfım içerisinde dışlanma, küçümseme gibi durumlarla karşılaşmadım. Hatta sınıfım onları düşündüğümünden daha iyi benimsedi. Farklı kültürden olmaları diğer öğrencilerimin o öğrencilerime karşı davranışları etkilemedi hatta beni dahi şaşırtmıştı. Yani aslında bu durumun olumlu etkisini görmüştüm. Tabi yine farklı kültürden başka bir öğrencim daha vardı ama*

ona davranışları o şekilde olmadı. Burada farklı kültürden olmasının herhangi bir önemi yoktu zaten daha öncede bahsetmiş olduğum öğrencimin davranış problemleri vardı. Bu problemler onu arkadaşlarından uzaklaştırdı. Ama dediğim gibi burada farklı kültürden olmasının herhangi bir sebebi olduğunu düşünmüyorum.” Diyerek sınıfında yaşadığı sorunu belirtmiş ama soruna rağmen yaşadığı durumun olumlu olduğunu ifade etmiştir. Ö15 kodlu katılımcı “Dille alakalı bir durum oluyor. Dilde anlaşılma sağlanamadığı zaman karşılıklı yanlış anlaşılmalara oluyor bunu düzeltmek içinde ortak bir yol bulmak gerekiyor. Zorluyor bazı durumlar öğretmeni. Fakat bunun olumsuz bir duruma sebep olduğunu düşünmüyorum sosyal ilişkiler gelişmesi açısından ve saygılı bireyler yetiştirmemiz açısından önemli bir nokta.” Ö16 kodlu katılımcı “Sosyal ilişkilerin geliştirilmesi açısından olumlu etki yapacağını düşünüyorum. Tabi burada en önemli unsurun öğretmenin tutumu olduğunu düşünüyorum. Öğretmenin pozitif tutumu öğrencilerine sirayet edecektir. Buda olumlu etki yapacaktır. Ancak bu durumun kontrol altında tutulması gerektiği gerçeğini değiştirmeyecektir öğretmen tarafından sürekli kontrol ve etkinlikler ile bu durum pekiştirilmek zorundadır.” Ö17 kodlu katılımcı “Farklı kültürden gelen öğrenciler mutlaka kendilerini geliştirmek zorundalar. Farklı insanlar ile iletişimi nasıl kuracağını öğreniyorlar. Farklı insanları tanıyacağı için buna hazırlık olur.” Şeklinde ifade etmiştir. Olumlu kategorisinde yer alan katılımcıların görüşleri paylaşılmıştır. Sonrasında ise olumsuz yorumlar ile devam edilmiştir.

Ö9 kodlu katılımcı “Olumsuz etkisinin olacağını düşünüyorum. Tüm öğrenciler aynı seviyede olmadığı için özellikle yabancı öğrencilerin olduğu sınıflarda öğrenciler öğretmenin anlatmak istediğini anlayamayabilirler hatta anlamıyorlar diyebilirim bununla ilgili çalıştığım bazı bölgelerde yaşadığım sıkıntılar olmuştu. Öğretmen kelimelerini seçerken daha dikkatli olmalıdır. Eski kelimeleri kullanması gerekir.” Şeklinde ifadesi olmuştur. İfadede geçen eski kelimeleri kullanması gerekir söylemi dikkat çekicidir. Bunun gerekçesi sorulduğunda ise “Eski kelimelerin bilinirliğinin daha fazla olduğunu düşünüyorum.” Şeklinde cevap vermiştir. Ö10 kodlu katılımcı “Hepsi çocuk olduğu için çocuk denince de akla oyun geliyor. Ve bütün dünyanın ortak dillerinden birisi de oyundur. En kolay sosyal ilişkiler kullandığım teknik oyundur. Bizde bu noktada en çok oyunu kullanıyoruz.” Şeklinde soruyu yanıtlamıştır. Ö11 kodlu katılımcı “Dil farkı varsa birbirleriyle iletişime geçmek konusunda sıkıntı

yaşıyorlar. Bu birçok noktada bizleri zorlayan bir duruma sebebiyet veriyor. Jest mimiklerini kullandıkları durumlarda oluyor. Ama hiç dil bilmemeleri bizi çok zorunda bırakıyor.” Soruyu yanıtlamıştır. Ö14 kodlu katılımcı *“Olumsuz olacağını düşünüyorum.”* Kısa ve öz bir şekilde ifade etmiştir.

Katılımcıların görüşleri incelendiğinde; sınıflarındaki çokkültürlü ortamın sosyal ilişkilerin geliştirilmesi açısından değerlendirilmesi sonucunda 15 katılımcı olumlu 3 katılımcı olumsuz görüş belirtmiştir. Olumlu görüş belirten katılımcıların ortak en önemli noktası aslında başta bir sorun olabileceksen bunu olumluya çevirmeye çabalamak ve sonrasında etkileşimin artmasını sağlamak olduğu görülmüştür. Olumsuz görüş belirtenler ise zorlukların işlerini ve sosyal ilişkileri zorlaştırdığını düşünmektedir.

4.2.4.5 Öğrencilerin bu farklılıkları; öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanımı açısından nasıl bir etki bırakır?

Bu başlıkta C maddesi değerlendirilmiş olup öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar ihtiyaç duyuyorum, ihtiyaç duymuyorum ve kararsız olarak kategorize edilip Tablo 4.10’da sunulmuştur.

Tablo 4.10 Öğrencilerin farklılıklarının öğretim yöntem ve teknikleri açısından değerlendirilmesi

Kategori	Ö	f
İhtiyaç Duyuyorum	Ö1, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö17, Ö18	11
İhtiyaç Duymuyorum	Ö2, Ö3, Ö5, Ö13, Ö15, Ö16	6
Kararsızım	Ö14	1

Ö1 kodlu katılımcı *“Sınıf ortamlarında çokkültürlü ortamın oluyor oluşu öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanımı açısından bizleri ve sınıf ortamımıza olumlu bir şekilde etki etmektedir. Bu noktada bu çok kültürel farklılıklar bizlere farklı yöntem ve teknikler uygulamaya sevk ediyor ve farklı yöntem ve tekniklerin kullanımını zorunlu kılıyor. Bu durum da beraberinde çeşitliliği getirmektedir. Çeşitlilikte zenginlik*

demektir. Bazı durumlarda yetemediğimiz ve yetersiz kaldığımız noktalar olmaktadır. Yetemediğimiz durumlarda kendimizi geliştirmek gerekiyor. Öğretmen araştırmacı ruha sahip olmalı okumalı ve kendini geliştirmelidir.” Şeklinde düşüncelerini ifade etmiş ve cevabı ihtiyaç duyuyorum kategorisinde yer almıştır. Ö4 kodlu katılımcı “Mutlaka etkiliyor. En basitinden dil açısından düşündüğümüzde bizi anlamayan bir öğrenci grubuyla çalıştığımızda çokkültürlü olmayan ve dil problemi yaşamayan sınıflarda kullandığımız yöntem ve tekniklerin aynıları kullandığımız takdirde bir sonuç elde edebileceğimizi düşünmüyorum. Öncelikle çözülmesi gereken sorun dil sorunu oluyor çünkü ya da anlatım tekniği kullanmak imkânsızlaşıyor. Anlamamak ya da anlaşılamamak çok ciddi problem olabiliyor.” Şeklinde düşüncelerini ifade etmiş ve cevabı ihtiyaç duyuyorum kategorisinde yer almıştır. Ö8 kodlu katılımcı “Çokkültürlü sınıf ortamlarında en azından benim çalıştığım sınıflara baktığımda dil bilmediklerinde kavramları da bilmedikleri için farklı renklerde kartlar kullanıyordum. Çocuklar çok hızlı öğreniyorlar ve adapte oluyorlardı. Bunu dil bilmeyen bir ortamda kullanma ihtiyacı hissetmedim. O yüzden farklı yöntem ve teknikler kullanıyordum ve kullanılması gerektiğini düşünüyorum.” Diyerek düşüncesini belirtmiş ve cevabı ihtiyaç duyuyorum kategorisinde yer almıştır. Ö9 kodlu katılımcı “Öğretmenin yöntem ve teknikleri sınıfının bulunmuş olduğu duruma göre farklılaştırması gerekir. Anlama durumlarına göre anlatım tekniği kullanılabilir belki ama mutlaka drama yönteminin eklenmesi gerektiğini düşünüyorum. Drama yöntemi herkese hitap edilebilen bir sınıf ortamı ve yöntem teknik olarak kullanılabilir.” Şeklinde cevap vermiş ve cevabı ihtiyaç duyuyorum kategorisinde yer almıştır. Ö10 kodlu katılımcı “Çokkültürlü bir sınıf ortamında en azından şuana kadar görev yaptığım sınıflarda dil problemleriyle karşılaştım. Dil problemleriyle karşılaştığım içinde farklı yöntem ve teknikler kullanmak zorunda kaldım. Bunlardan en önemlisi görsel destekli devam etmektir. kullanıyoruz özellikle dil konusunda sıkıntı yaşayan öğrenciler için. Zamanla ve ekstra destekler ile bu sorunun üstesinden geliyoruz.” Şeklinde düşüncesini açıklamış ve ihtiyaç duyuyorum kategorisinde yer almıştır. Ö12 kodlu katılımcı “Görseller kullanıyorum. Okuduklarını anlayamadıkları için buna ihtiyaç duyuyorum. Yani böyle bir sınıf ortamında mutlaka ihtiyaç duyuluyor.” Şeklinde soruya yanıt vermiş ve cevabı ihtiyaç duyuluyor kategorisinde yer almıştır. Ö17 kodlu katılımcı “Farklı Öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasını zorunlu

kılar. Sınıfa hakim olabilmek içinde gereklidir. Zorunlu kılar.” şeklinde cevap vermiş ve ihtiyaç duyuyorum kategorisinde yer almıştır.

Ö2 kodlu katılımcı *“Dil konusunda sıkıntısı yoksa öğretim yöntem tekniklerde farklılaşmaya gerek olduğunu düşünmüyorum. Dil bu noktada çok önemli bir kıstas dil sorunu olmayan farklı kültürlerden olan öğrencilerim olduğunda farklı yöntem ve tekniklere ihtiyaç duymadım fakat aksi durum varsa biraz daha bireyselleşmiş yöntem ve tekniklere ihtiyaç duyulabilir.”* Şeklinde düşüncelerini dile getirmiş ve cevabı şartlı olmasına rağmen ihtiyaç duymuyorum kategorisinde yer almıştır. Ö5 kodlu katılımcı *“Çocuklar genel itibariyle aynı gelişim döneminde oldukları için çok fazla yöntem ve teknik farklılığına gerek duymuyorum. Sadece belki nüans farklılıkları olabilir. Yöntemler her dil ve gelenek için aynıdır.”* Şeklinde yanıtlamış ve yanıtı ihtiyaç duymuyorum kategorisinde yer almıştır. Ö13 kodlu katılımcı *“Açıkçası çok farkı olduğunu ve ihtiyaç durumu ortaya çıkardığını düşünüyorum. Çok farklı yöntem ve tekniklere de ihtiyacım olmadı. Hepsini içine alan öğretim yöntem ve teknikleri kullanılabilir.”* Şeklinde düşüncesini dile getirmiş ve yanıtı ihtiyaç duymuyorum kategorisinde yer almıştır. Ö15 kodlu katılımcı *“Çok bir değişiklik olacağını sanmıyorum. Öğrencilerimizin gelişim düzeyleri yaş grupları farklılık göstermiyor. Önemli olan dil sorununu ortadan kaldırmak o kalktığı zaman problem olmuyor.”* Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve ihtiyaç duymuyorum kategorisinde yer almıştır. Ö14 kodlu katılımcı *“Materyal açısından düşündüğümüzde farklı kültürler olacağı için farklı ürün ve süreçler gelişebilir. Materyal olarak farklı materyaller kullanılması daha ihtiyaç duyulan bir durum ortaya çıkarabilir ama o duruma da ihtiyaç kalmayabilir. Yöntem ve teknikler içinde kararsız kaldım.”* Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı kararsız kategorisinde yer almıştır. Ö16 kodlu katılımcı *“Öğretim yöntem ve teknikleri açısından çok büyük farklılıklara sebep olmaz. Daha önceki sorularda da belirtmiştim önce dil sorunu ortadan kalkmalı o zaman bu sorunun hükmü kalmıyor. Dil içinde şuana kadar gördüğüm ve yaşadıklarımın yola çıkarsam genelde hiç bilmez bir noktada öğrencim olmadı o yüzden böyle düşünüyorum.”* Diyerek soruyu yanıtlamış ve cevabı ihtiyaç duymuyorum kategorisinde yer almıştır.

Verilen yanıtlara bakıldığında 11 katılımcı farklı öğretim yöntem ve tekniklerine ihtiyaç duyduğunu, 6 katılımcı ihtiyaç duymadığını ve 1 katılımcı ise kararsız

olduğunu belirtmiştir. Genel itibariyle verilen yanıtlarda dil sorunun üzerinde durulmuş ve dil sorunu çok ciddi bir problem oluşturmayacak seviyede olduğunda farklı öğretim yöntem ve tekniklerine ihtiyaç gereksiniminin ortadan kalkabileceğini söylemişlerdir. Yani şartlı olarak ihtiyaç durumunun ortaya çıkabileceğini söylemişlerdir. Bazı katılımcılar özellikle kavram kartları ve görseller ile etkinlikleri desteklediklerini vurgulamışlar ve yine dil sorununa değinmişlerdir. Bazı katılımcılar ise benzer yaş gruplarında yer aldıklarından ve benzer gelişim döneminde olduklarından dolayı ihtiyaç duyulmadığını net olarak belirtmiştir. 1 katılımcı ise materyal durumunu düşünerek kararsız kaldığını ifade etmiştir.

4.2.5 Çokkültürlü Eğitimin Olumlu Yönlerine İlişkin Görüşleriniz Nelerdir?

Bu başlıkta 5. Soru değerlendirilmiş olup öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar dikkate alındığında en çok tekrar edilen veya değinilen kelimelerin analizi yapılmış ve saygı, farkındalık, zenginlik ve diğer olarak gruplandırılmış Tablo 4.2.9'da sunulmuştur.

Tablo 4.11 Katılımcıların çokkültürlü eğitimin olumlu yönlerine ilişkin algıları

Kategori	Ö	f
Saygı	Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö9, Ö11, Ö12, Ö13, Ö16	9
Farkındalık	Ö4, Ö10, Ö18	3
Zenginlik	Ö7, Ö8, Ö14	3
Diğer	Ö2, Ö15, Ö17	3

Ö3 kodlu katılımcı “Çokkültürlü eğitim olmak zorunda olmalı da. İnsanın gelişmesi farklı kültürleri öğrenmesi ve onlara saygı duymayı öğrenmesi gerekiyor. Bunun içinde tek bir toplumda kalmaması gerekiyor. Mutlaka çokkültürlü ortamlara ihtiyaç var. Gelişim açısından bakıldığında da öğretmenler için çok faydalı bir durum ortaya çıkıyor.” Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı saygı kategorisinde yer almıştır. Ö5

kodlu katılımcı “Öğrencilerim çokkültürlü bir sınıf ortamındalar buda onlarda hoşgörü, alçak gönüllük, saygı yardımseverlik gibi bazı değerlerin daha çok ön planda olmasına olumlu katkı sağladı. Daha hümanist bir yapı ortaya çıkmaya başladı. Öğrencilerim genel itibariyle sığınmacılar ile empati yapıyorlar. Eski tecrübelerimi gözden geçirdiğimde dikkat çekici olarak kibir, kendini beğenmişlik gibi öğrenci profilinden öğrencilerim oluyordu. Ama şimdi bakıyorum çok çok az görülüyor. Bunda da çokkültürlü sınıf ortamın getirmiş olduğu en başta saygılı olmak değerinden kaynaklandığını düşünüyorum. Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı saygı kategorisinde yer almıştır. Ö6 kodlu katılımcı “Kişisel olarak öğrencilerin ileride karşılaşacağı profildeki insanları erken tanıma imkânı bulur ve onlara karşı nasıl davranacağını öğrenir. Empati yapmayı öğrenir. Kısacası hem tecrübe kazanır hem de saygı göstermeyi öğrenir.” Şeklinde ifade etmiştir. Bu yanıt hem farkındalık hem de saygıyı içinde barındıran bir yanıt olmuştur. Söyleminde daha fazla saygı içeren veya sonucu saygıya çıkaran kelime ve cümleler yer aldığı için saygı kategorisinde yer almıştır. Ö9 kodlu katılımcı “İnsanların başka kültürlere saygı göstermesini sağlayabilir. Zaman gerekir. Türk Milleti bu konuda örneği tek olan bir millettir. Başka kültürlere saygı gösterir. Ama kendi kültürünü yaşamaya devam eder. Bu noktada değişime çok açık değildir.” Şeklinde düşüncesini belirtmiş ve yanıtı saygı kategorisinde yer almıştır. Ö11 kodlu katılımcı “Öğrencilerin farklı kültürleri tanıması açısından çok önemli bir unsurdur. Öğrenciler farklı kültürleri tanır o kültürden arkadaşlarına saygı duymayı çok erken yaşta öğrenirler. Öğretmen açısından bakılırsa öğretmende kendini geliştirmek durumunda kalır ve herkes için olumlu bir durum ortaya çıkar.” şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı saygı kategorisinde yer almıştır. Ö13 kodlu katılımcı “Gelişimlerini olumlu etkiliyor. Gelecekleri açısından başka şehirlere gittiklerinde adaptasyon sorunu yaşamazlar. Saygıyı öğrenirler. Hepsinin en kolay öğrenileceği yaşta bu yüzden önemli görüyorum.” Şeklinde soruyu yanıtlamıştır ve yanıtı saygı kategorisinde yer almıştır. Ö16 kodlu katılımcı “Toplum olarak fazlasıyla ihtiyacımız olan şey saygı ve bunu eğitim ortamında sağlayabildiğimiz zaman öğrencilerimiz saygılı olmayı, kabullenmeyi ve kendinden farklı olan her şeye hoşgörüyle yaklaşmayı öğrenecektir. Öğrencilerimizi değişen dünya koşullarına göre yetiştirmek zorundayız. Dünya vatandaşı olarak yetiştirmek zorundayız.” Şeklinde düşüncesini dile getirmiş verdiği yanıt saygı kategorisinde yer almıştır.

Ö4 kodlu katılımcı “*Dünya üzerinde hatta ülkemizde farklı farklı kültürleri olduğunu anlıyorlar. Önemli olanın kültürdeki farklılık değil de ortak noktada buluşmanın önemli olduğunu önemli olanın insan olmak olduğunu anlıyorlar. Bu noktada çokkültürlü eğitimin önemi ortaya çıkıyor.*” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı farkındalık kategorisinde yer almıştır. Ö10 kodlu katılımcı “*Sınıflarımızdaki eğitim ortamımız daha eğlenceli olur. Çocuklar birbirlerinden daha fazla şey öğrenir. Farklı kültürler ile daha erken tanışırlar. Başka kültürlerinde var olduğunu öğrenirler ve etkileşime girme noktasında açık hale gelirler. Etkileşim her zaman iyidir. Çocuklarda bu durum daha masum oldukları ve herhangi bir önyargıları olmadığı için çok işe yarıyor.*” Şeklinde yanıtlamış ve yanıtı farkındalık kategorisinde yer almıştır.

Ö8 kodlu katılımcı “*Bir arada yaşamak güzel bir şey. Bizimde onlardan öğrendiğimiz çok şey oluyor. Farklı yemekleri var deyimleri var kültürel olarak yeni şeyler öğreniyoruz. Onlarsa bizim onlardan öğrettiğimiz şeylerden çok daha fazlasını öğreniyorlar. Bunların hepsi bir araya geldiğinde ise zenginlik ortaya çıkıyor. Kültür alışverişi ortaya çıkıyor.*” Şeklinde ifade etmiştir. Ve bu yanıt ise zenginlik kategorisinde yer almıştır.

Ö2 kodlu katılımcı “*Artık alışmamız ve kabullenmemiz gereken bir durum ve kendimizi geliştirmemiz gerekiyor. Hizmetiçi eğitimler düzenlenmeli ve öğretmenler bu konuda eğitim almalı.*” Şekline düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı diğer kategorisinde yer almıştır.

4.2.5.1 Çokkültürlü eğitimin topluma ne gibi avantajları olabilir?

Bu başlıkta 5. Sorunun a maddesi değerlendirilmiş olup katılımcıların vermiş olduğu cevaplar dikkate alındığında en çok tekrar edilen veya değinilen kelimelerin analizi yapılmış ve saygı – hoşgörü, etkileşim – kaynaşma ve diğer olarak gruplandırılmış Tablo 4.12’de sunulmuştur.

Tablo 4.12 Katılımcıların çokkültürlü eğitimin topluma olan avantajlarına ilişkin algıları

Kategori	Ö	f
Saygı- Hoşgörü	Ö1, Ö5, Ö6, Ö7, Ö16, Ö17	6
Etkileşim- Kaynaşma	Ö2, Ö3, Ö4, Ö10, Ö11, Ö14, Ö15	7
Diğer	Ö4, Ö9, Ö12, Ö13, Ö18	5

Ö2 kodlu katılımcı “*Toplum ilk başta kabul etmese bile bir noktadan sonra kaynaşabiliyoruz. Uyum sağladıkları takdirde problem yaşamıyoruz.*” Şeklinde düşüncesini ifade etmiştir ve yanıtı etkileşim- kaynaşma kategorisinde yer almıştır. Ö3 kodlu katılımcı “*Çocukların birbirilerine alışması ve kaynaşması açısından bir zorluk olsa da zamanla bu sorun olmaktan çıkardı. Gereken yöntem ve teknikler kullanılarak bunların üstesinden gelinirdi.*” Şeklinde soruyu yanıtlamış ve cevabı etkileşim- kaynaşma kategorisinde yer almıştır. Ö8 kodlu katılımcı “*Sadece sığınmacılar özelinde düşünmeden cevaplarsak çokkültürlü olmak çok güzel. Ülkemizin her bir yanı buna çok müsait ve etkileşim bu noktada çok güzel. Önemli olan olumluyu bulmak.*” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve cevabı etkileşim- kaynaşma kategorisinde yer almıştır. Ö10 kodlu katılımcı “*Topluma kazandırmış oluyoruz. Eğitimle topluma kazandırıyoruz. Asimile etmek değil ama topluma kazandırmak açısından çok önemli.*” Şeklinde soruyu yanıtlamış ve cevabı etkileşim- kaynaşma kategorisinde yer almıştır. Ö11 kodlu katılımcı “*Önyargı beslemeyip kenetlenmeyi sağlayabiliyorsak çeşitlilik oluyor. Çeşitlilikte zenginliği getiriyor. Toplum bu açıdan bakar mı orası muamma.*” Şeklinde cevap vermiş ve kenetlenmeye değindiği için etkileşim- kaynaşma kategorisinde yer almıştır.

Ö6 kodlu katılımcı “*Toplum açısından hoşgörüye ihtiyacımız var. Buda eğitimin daha başındayken gerçekleştirirse gelecek açısından çok büyük avantaj ve hazırlık imkânı sağlar.*” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve cevabı saygı- hoşgörü kategorisinde yer almıştır. Ö16 kodlu katılımcı “*Yine daha önceki soruda yanıtladığım gibi benzer şeyler söylerim. Bu saygı ve hoşgörü toplumsal olarak bize mutlaka sınıf atlatacaktır. Atatürk'ün hedeflediği muasır medeniyetler seviyesine işte o zaman gerçekten*

çıkabiliriz.” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı saygı- hoşgörü kategorisinde yer almıştır.

Ö12 kodlu katılımcı *“Bizim toplumumuz açısından bir avantajını görmedim. Onlar için bir avantaj olabilir.”* Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve cevabı diğer kategorisinde yer almıştır.

4.2.6 Çokkültürlü Eğitimin Olumsuz Yönlerine İlişkin Görüşleriniz Nelerdir?

Bu başlıkta 6. Soru değerlendirilmiş olup katılımcıların vermiş olduğu cevaplar dikkate alındığında en çok tekrar edilen veya değinilen kelimelerin analizi yapılmış ve saygı – hoşgörü, etkileşim – kaynaşma ve diğer olarak gruplandırılmış Tablo 4.2.11’de sunulmuştur.

Tablo 4.13 Katılımcıların çokkültürlü eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin algıları

Kategori	Ö	f
Akran Zorbalığı	Ö3, Ö7, Ö17	3
İletişim ve Adaptasyon Problemleri	Ö2, Ö4, Ö6, Ö8, Ö10, Ö15	6
Zaman	Ö1, Ö9, Ö12, Ö18	4
Diğer	Ö5, Ö11, Ö13, Ö14, Ö16	5

Ö1 kodlu katılımcı *“Kazanımları gerçekleştirme süreci çok vakit alabilir. Öğretmenin çok fazla çaba göstermesi gerekebilir. Toplum olarak olumlu karşılanmayabilir. Süreç olarak çok uzun bir zaman alabilir.”* Şeklinde cevaplamış ve cevabı zaman kategorisinde yer almıştır. Ö9 kodlu katılımcı *“Öğretmeni zorlar. Kazandırılması hedeflenene davranışın süresinin uzamasına sebep olur. Ekstra tekrarlara sebep olabilir.”* Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı zaman kategorisinde yer almıştır. Ö12 kodlu katılımcı *“Farklı kültürden çocuklarla eğitim öğretim zor. Yaşantım ve gözlemlerim bu yönde. Sınıfın gerisinde kalan bir yabancı öğrenci olduğunda 2 kat*

çaba sarf etmek gerekiyor.” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve cevabı zaman kategorisinde yer almıştır.

Ö2 kodlu katılımcı *“Dil anlamında problem varsa iletişimde sorun yaşıyorum ve öğrencinin adaptasyon süreci ile de ilgili sorunlar ortaya çıkıyor. Aynı zamanda çocukların kendi aralarındaki iletişim anlamında da sorunlar ortaya çıkabiliyor.”* Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve cevabı iletişim ve adaptasyon problemleri kategorisinde yer almıştır. Ö4 kodlu katılımcı *“Öğretmen açısından farklı olan kültürü tanıyamazsa ona göre eğitim faaliyetini yürütemeyebilir. Ortak noktada buluşturmazsa çocuk açısından dışlanma olabilir. asimilasyon durumu ortaya çıkabilir.”* Şeklinde cevap vermiş ve yanıtı iletişim ve adaptasyon problemleri kategorisinde yer almıştır. Ö6 kodlu katılımcı *“Sınıf yönetiminde zorlanabiliyor. Kültürler ilk karşılaştıkları anda çatışma ortamı doğabilir Öğretmenin bunu iyi yönetmesi gerekir. Yoksa gelecek açısından problem durumu ortaya çıkar.”* Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı iletişim ve adaptasyon problemleri kategorisinde yer almıştır. Ö8 kodlu katılımcı *“Dil en büyük sıkıntı diyebilirim. Dil açısından bakıldığında dil yetersiz olunca öğrencilerimizden maximum verim alamıyoruz. Okuma ve anlamada bizim çocuklarımız kadar iyi noktaya gelemedikleri için hep bu durumda hep bir kırmızıçizgi olarak kalıyor.”* Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı iletişim ve adaptasyon sorunları kategorisinde yer almıştır. Ö10 kodlu katılımcı *“Sonradan geldikleri için ve yaş olarak büyük geldikleri için hem eğitim ortamına hem de topluma kaynaşma açısından ciddi sorun oldu. İletişim problemleri yaşandı yaşanıyor.”* Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı iletişim ve adaptasyon problemleri kategorisinde yer almıştır. Ö15 kodlu katılımcı *“Uyum problemleri en önemli konu. Farklı şehirlere göç ya da ülkemize gelen insanlar için değil hepimiz için adaptasyon sorunu oluyor.”* Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı iletişim problemleri ve adaptasyon kategorisinde yer almıştır.

Ö3 kodlu katılımcı *“Öğrencilerimiz Suriyelilere karşı önyargılı oldukları için biraz problem yaşıyoruz. Oyunlarına dahil etmiyorlar ve arkadaş olmak istemiyorlar. Sınıf ortamında oturmak istemiyorlar. Bu durum biraz bizi de zorluyor.”* Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı akran zorbalığı kategorisinde yer almıştır. Ö7 kodlu katılımcı *“Çocuklara çokkültürlülüğü ve bu durumu iyi anlatamadığımızda birbirlerine zarar*

verebilirler. Akran zorbalığı durumu ortaya çıkabilir.” Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı akran zorbalığı kategorisinde yer almıştır.

Ö13 kodlu katılımcı “*Bir olumsuzluk görmüyorum aslında ama. Çocuklarda bireysel olarak olumsuz özellikler varsa o zaman etkileri olabilir.*” Şeklinde düşüncesini dile getirmiş ve yanıtı diğer kategorisinde yer almıştır.

4.2.6.1 Çokkültürlülüğün toplum açısından dezavantaj olduğu durumlar var mıdır? Varsa örnek verir misiniz?

Bu başlıkta 6. Sorunun a maddesi değerlendirilmiş olup katılımcıların vermiş olduğu cevaplar dikkate alındığında en çok tekrar edilen veya değinilen kelimelerin analizi yapılmış ve önyargı, kargaşa ve diğer olarak gruplandırılmış Tablo 4.14’de sunulmuştur.

Tablo 4.14 Katılımcıların çokkültürlülüğün toplum açısından dezavantaj olduğu durumlara ilişkin algıları

Kategori	Ö	f
Önyargı	Ö3, Ö17, Ö18	3
Kargaşa	Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö11, Ö16	8
Diğer	Ö1, Ö9, Ö10, Ö13, Ö14, Ö15	7

Ö2 kodlu katılımcı “*Toplumda iletişim problemleri ortaya çıkar ve ister istemez sayıları çok fazla olduğu için toplumda kargaşa ortamı doğruyor.*” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı kargaşa kategorisinde yer almıştır. Ö4 kodlu katılımcı “*Bir kültür diğer kültürü baskılamaya çalışabilir. Kültür farklılığına farklı gözle bakıp saygı göstermeme durumu olursa çatışma durumu ortaya çıkabilir.*” Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı kargaşa kategorisinde yer almıştır. Ö5 kodlu katılımcı “*Sığınmacılar eğer problem çıkarmaya başlarsa o zaman toplumda ciddi antipati oluşturmaya başlıyor. Bu antipati toplumda sinirlerin gerilmesine sebep oluyor ve haberlerde çok fazla gördüğümüz sıkıntılar ortaya çıkabiliyor. Bizimde vatandaşlarımız yurtdışında benzer davranışlar sergilerlerse aynısı bizimde başımıza*

geliyor. Yani sorun çıkarmadıklarında problem olmuyor.” Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı kargaşa kategorisinde yer almıştır. Ö6 kodlu katılımcı *“Tamamen kontrolsüz bir duru var ne yazık ki bu bizim toplumumuz açısından hem maddi hem de ülke geleceğimizi tehdit ediyor. Kargaşa çatışma durumu ortaya çıkmasına sebebiyet verebiliyor.”* Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı kargaşa kategorisinde yer almıştır. Ö7 kodlu katılımcı *“İki kültür bazı noktalarda çatışma durumuna girebiliyor. Onlar sonuçta ülkemizde sığınmacı onlarca olay görüyoruz haberlerde izliyoruz. Ne yazık ki toplumumuzun geleceğini riske atıyor.”* Şeklinde düşüncesini dile getirmiş ve yanıtı kargaşa kategorisinde yer almıştır. Ö8 kodlu katılımcı *“Kısa bir süreyle güzel. Ama bizim ülkemizdeki gibi uzun süreler olarak kalıyorlarsa problem oluşuyor. Çünkü çocuklar evde ayrı bir dil kültür varken dışarda da ayrı bir kültür ve dil varken ciddi problemler olabiliyor. Bu problem okulda ya da toplumsal yaşantının herhangi bir anında sınırların gerilmesine, anlaşılama duruma sebep olabiliyor. Aslında bakıldığında öğrenciler farklı bir kültürde ve toplumda yaşamlarına devam ediyor ama kalıcı olduklarını düşünürsek ciddi sorun teşkil ediyor.”* Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı yine kargaşa kategorisinde yer almıştır. Ö11 kodlu katılımcı *“Toplumlar birbirlerini tanımadıkları için savaşa kadar giden durumlar tarihte de ortaya çıkmıştır. Bu durum savaşa yol açacak diye kesin bir kaide yok ama böyle bir riskin olduğu unutulmamalıdır çünkü sayıları azımsanmayacak kadar çoktur.”* Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı kargaşa kategorisinde yer almıştır. Ö16 kodlu katılımcı *“Şu an yaşanan durum bizim için tamamen olumsuz bir durum. Okullarda olmasa da toplumda kültürel çatışma durumu ortaya çıkıyor. Sadece bizim onlara karşı tutumumuz değil onların bize karşı tutumları hoşgörülü olmalı.”* Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı kargaşa kategorisinde yer almıştır.

Ö3 kodlu katılımcı *“İster istemez hepimiz önyargılıyız. Ve bu şekilde davranıyoruz. Bu da bana kalırsa gayet normal.”* Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı önyargı kategorisinde yer almıştır. Ö12 kodlu katılımcı *“Toplum bazı noktalarda olumsuz yaklaşıyor. Suriyeliler yapmıştır algısı ortaya çıkıyor. Buda önyargılı olduğumuz noktasında bazen probleme sebep olabiliyor.”* Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı önyargı kategorisinde yer almıştır. Ö17 kodlu katılımcı *“Ön yargılıyız. Ama bunun için kimse bizi eleştiremez. Çünkü millet olarak cefasını çeken bizleriz.”* Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı ön yargı kategorisinde yer almıştır.

Ö10 kodlu katılımcı “*Kültürlerimiz ve yaşayışlarımız farklı olduğu için kabullenmemiz kabul etmemiz uzun sürüyor. Onlarda bu noktada kendilerini bazı noktalarda dışlanmış hissedebilir.*” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve diğer kategorisinde yer almıştır. Ö14 kodlu katılımcı “*Yabancı kültürler açısından bir dezavantaj. Ortama alışması açısından, fırsat eşitliği açısından iletişim açısından çok ciddi sorun.*” Şeklinde düşüncesini ifade ederken iletişim noktasına vurgu yapmış ve buna rağmen yanıtı diğer kategorisinde yer almıştır. Ö15 kodlu katılımcı ise farklı bir noktaya değinerek toplumsal adalet ile ilgili cümlelerini “*Onlara sağlanan haklar bizde yok biraz adaletsiz bir durum oluyor. Toplumumuz açısından bu konularda hassas davranmak gerekiyor. Kendim gidiyor olsam ezilmek bende istemezdim fakat kesinlikle kendi ülkesinin vatandaşının üzerine çıkarılmamalı.*” Şeklinde ifade etmiş ve bu noktaya değinen tek katılımcı olması sebebiyle yanıtı diğer kategorisinde yer almıştır.

Katılımcıların yanıtları incelendiğinde özellikle diğer kategorisinde yer alan yanıtların fazla oluşu dikkat çekicidir. Farklı kategoriler eklenmeyişinin sebebi ise ikiden çok aynı ya da benzer cevabın verilmiyor oluşudur. Yanıtlar hep farklı açılardan bakılarak verilen cevaplardır. O sebeple farklı bir kategori yapılmamış ve yanıtlar diğer kategorisinde yer almıştır.

4.2.6.2 Çokkültürlülüğün eğitime avantaj olarak yansımaları sizce nasıldır?

Bu başlıkta 7. Sorunun a maddesi değerlendirilmiş olup katılımcıların vermiş olduğu cevaplar dikkate alındığında en çok tekrar edilen veya değinilen kelimelerin analizi yapılmış ve kabullenme- saygı, farkındalık, etkileşim ve diğer olarak gruplandırılmış Tablo 4.15’te sunulmuştur.

Tablo 4.15 Katılımcıların çokkültürlülüğün eğitime avantaj olduğu durumlara ilişkin algıları

Kategori	Ö	f
Kabullenme - Saygı	Ö2, Ö5, Ö6, Ö11	4
Farkındalık	Ö3, Ö4, Ö14, Ö17	4
Etkileşim	Ö7, Ö10, Ö13, Ö18	4
Diğer	Ö1, Ö8, Ö9, Ö12, Ö15, Ö16	6

Ö2 kodlu katılımcı “Çocuklar birbirlerini anlayabiliyorlar. Ayırıştırarak bakmıyorlar birbirlerine. Farklı gözle bakmıyorlar ve kabulleniyorlar.” Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı kabullenme- saygı kategorisinde yer almıştır. Ö5 kodlu katılımcı “Öğrencilerde bulunan benlik, kibir, gurur gibi duygular empati yaptıklarından dolayı bu olumsuz duygular azaldı. Saygı duyma, kabullenme ve yardımseverlik gibi duygular daha çok ön plana çıkmaya başladı.” Şeklinde düşüncesini dile getirmiş ve yanıtı kabullenme- saygı kategorisinde yer almıştır. Ö6 kodlu katılımcı “Farklı kültürlerden gelen bireyleri tanıdığına nasıl davranması gerektiğini tecrübe etmiş oluyor. Bu tecrübe de ona başka kültürlerle karşı saygı duyması gerektiği fikrini aşılarmış oluyor.” Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı kabullenme- saygı kategorisinde yer almıştır. Ö11 kodlu katılımcı “Farklı kültürleri erken yaşta tanıyan çocuklar gelecekte rahat ederler. Saygı gelişir.” Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı kabullenme- saygı kategorisinde yer almıştır.

Ö3 kodlu katılımcı “Çokkültürlülük insanı dünya vatandaşı yapar. Özellikle yurtdışına çıkılırsa bunu çok daha iyi kavrarlar. İnsanlara saygılı olmayı öğrenirler. Farklı kültürleri tanımak görmek öğrenmek kendilerinden başka kültürlerin olduğunu görmek çok büyük avantaj sağlardı.” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı farkındalık kategorisinde yer almıştır. Ö4 kodlu katılımcı “Öğrencilerin farklı kültürlerin varlığından haberdar olmaları en önemli nokta. Farklı kültürden de olsa yaşayabiliyoruz anlaşılabiliyoruz durumu önemlidir.” Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı farkındalık kategorisinde yer almıştır.

Ö7 kodlu katılımcı “Çocuklar birbirlerinden etkileşim sayesinde bir şeyler öğrenmiş oluyorlar ve bu etkileşim onların karşılıklı kültür alışverişi yapabilmelerinin önünü açıyor.” Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı etkileşim kategorisinde yer almıştır. Ö10 kodlu katılımcı “Zenginlik katıyor farklı kültürlerin bir arada olması. Karşılıklı etkileşim ile birlikte çokkültürlülük bir zenginlik katıyor.” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı etkileşim kategorisinde yer almıştır. Ö13 kodlu katılımcı “Avantajları olduğunu düşünüyorum. Kültür açısından gelişmişliği sağlar. Etrafındakileri çevresindekileri geliştirir.” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı etkileşim kategorisinde yer almıştır.

Ö15 kodlu katılımcı “Yok sayılmayacak bir kapasiteleri var bunu değerlendirmek gerekiyor. Sahip çıkmak gerekiyor. Bu kapasiteyi değerlendirmek ve başarıya ulaştırmak gerekiyor. Başarılılar diyebilirim.” Şeklinde düşüncesini başarı durumlarına bakarak yanıtlamış ve yanıtı bu bakış açısından değerlendiren tek katılımcı olduğu için diğer kategorisinde yer almıştır. Ö16 kodlu katılımcı ise “Sığınmacılar üzerinden değerlendirmedeğimizde ülke vizyonumuz ve misyonumuz açısından çok fazla avantaja sahip olacağını düşünüyorum. Ya da göç durumu bu kadar yoğun olmasaydı bizde diğer ülkeler gibi seçerek kontrol ederek ülkemize almış olsaydık işte o zaman çokkültürlülüğü bu kapsamda değerlendirebilirdik. Bence şu an için değerlendirme dışı kalıyor.” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı diğer kategorisinde yer almıştır.

4.2.6.3 Çokkültürlülüğün eğitime dezavantaj olarak yansımaları sizce nasıldır?

Bu başlıkta 7. Sorunun b maddesi değerlendirilmiş olup katılımcıların vermiş olduğu cevaplar dikkate alındığında en çok tekrar edilen veya değinilen kelimelerin analizi yapılmış ve akran zorbalığı, dışlanma, dil- iletişim problemleri ve diğer olarak gruplandırılmış Tablo 4.16’da sunulmuştur. Diğer olarak kategorize edilen grupta çok farklı düşünceler yer aldığı ve bu düşünceler tekrar edilmediği için diğer kategorisinin frekansı yüksek olmuştur. Kültür karmaşası, zaman ve ülke açısından ekonomik olarak yük getireceği katılımcıların düşünceleri arasında yer almaktadır.

Tablo 4.16 Katılımcıların çokkültürlülüğün eğitime dezavantaj olduğu durumlara ilişkin algıları

Kategori	Ö	f
Akran Zorbalığı	Ö2, Ö13, Ö17, Ö18	4
Dışlanma	Ö4, Ö5, Ö14	3
Dil ve İletişim Problemleri	Ö3, Ö6, Ö7, Ö10, Ö15	5
Diğer	Ö1, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12, Ö16	6

Ö2 kodlu katılımcı “*Birbirlerine kaynaşma noktasında belki olumlu görünen tarafları olsa da ailede yer alan durumlardan dolayı okulda akran zorbalığı ile karşılaşabiliyoruz.*” Şeklinde yanıtlamış ve yanıtı akran zorbalığı kategorisinde yer almıştır. Ö13 kodlu katılımcı “*Kişisel olarak olumsuz yönleri varsa o zaman dezavantajlı durumları olabilir. Bu dezavantajlı durumda karşılıklı olarak akran zorbalığına sebebiyet verebiliyor.*” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı akran zorbalığı kategorisinde yer almıştır.

Ö4 kodlu katılımcı “*Kabullenmeme durumu varsa çatışma ortamı olur. Kabul etmeme, dışlama, ezme, uzaklaştırma ve asimile olma gibi farklı tipte sorunlar ortaya çıkabilir.*” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı dışlanma kategorisinde yer almıştır. Ö5 kodlu katılımcı “*Uyumsuz karakterler varsa onlarda hoşgörü, sevgi ve anlayış yerine daha çok tepki çekmeye başlıyor. Toplum tarafında dışlanma durumu ortaya çıkıyor.*” Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı dışlanma kategorisinde yer almıştır.

Ö10 kodlu katılımcı “*Dil bilmedikleri için diğer çocuklarımızdan bir adım geride kalıyorlar her zaman. Dil bu noktada en büyük problemimiz olabiliyor. Çokkültürlü eğitim açısından bakılacak olursa da en olumsuz tarafı bu olabilir.*” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı dil ve iletişim problemleri kategorisinde yer almıştır. Ö15 kodlu katılımcı “*Başarıyı düşürüyor. Bu sadece göçmenler değil dil ile ilgili sorun*

devam ettiği sürece başarı düşürüyor.” Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı dil ve iletişim problemleri kategorisinde yer almıştır.

Ö8 kodlu katılımcı “*Kısa bir süreyle güzel. Ama bizim ülkemizdeki gibi uzun süreler olarak kalıyorlarsa problem oluşuyor. Çünkü çocuklar evde ayrı bir dil kültür varken dışarda da ayrı bir kültür ve dil varken ciddi problemler olabiliyor. Aslında bakıldığında öğrenciler bir kılıf giyiyorlar üzerlerine. Çünkü okuldaki öğretmen ve arkadaşlarını mutlu etmek istiyorlar ama evlerine döndüklerinde başka bir kapıyla çarpıştıkları için onlara da zor oluyor. En güzeli daha avantajlı hala getirmek adına daha az kültürle yaşamak.*” Şeklinde farklı bir açıdan bakarak soruyu yanıtlamış ama benzer doğrultuda başka bir katılımcının yanıtı olmadığı için diğer kategorisinde yer almıştır. Ö16 kodlu katılımcı “*Eğitime maddi olarak ciddi bir yük ve emek durumu ortaya çıkarıyor. Bu durumda bizim asıl olan kendi vatandaş ve öğrencilerimize ayıracağımız kaynakların bir kısmının bu tip durumlara ayrılmasına sebep oluyor.*” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı diğer kategorisinde yer almıştır.

4.2.7 Anadilde Eğitimi Çokkültürlü Eğitim Bağlamında Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

Bu başlıkta 8. Soru değerlendirilmiş olup katılımcıların vermiş olduğu cevaplar dikkate alındığında en çok tekrar edilen veya değinilen kelimelerin analizi yapılmış ve kesinlikle olmalı, olmalı, kesinlikle olmamalı, olmamalı olarak gruplandırılmış Tablo 4.17’de sunulmuştur.

Tablo 4.17 Katılımcıların anadilde eğitimin çokkültürlü eğitim bağlamındaki durumlara ilişkin algıları

Kategori	Ö	f
Olmalı	Ö1, Ö4, Ö7, Ö9, Ö10, Ö16	4
Kesinlikle Olmalı	Ö3, Ö5, Ö8, Ö18	3
Olmamalı	Ö2, Ö11, Ö14, Ö15	5
Kesinlikle Olmamalı	Ö12, Ö13, Ö17	6

Ö1 kodlu katılımcı *“Problem oluşturabilecek bir durum fakat devletinde standart resmi bir dili mutlaka olmalı. Devletin kendi vatandaşlarını kesinlikle asimile duruma düşürmemesi gerekiyor. Anadilde eğitimin olması da fena olmaz.”* Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı olmalı kategorisinde yer almıştır. Ö4 kodlu katılımcı *“Anadilde eğitim olmalı. Amaç farklı kültürlerin yaşamasına ortam hazırlamak olduğu için olmalı. Ayrıştırıcı değil birleştirici olduğu sürece sorun yok.”* Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı olmalı kategorisinde yer almıştır.

Ö3 kodlu katılımcı *“Anadilde eğitimin olması gerekiyor. Ama mutlaka üst kültürün ortak paydada buluşması için ortak dilin kullanımı ve öğrenilmesi gerekli. Ana dilde eğitim verilirse orta seviyenin üstüne çıkılmaması gerekiyor.”* Şeklinde düşüncesini dile getirmiş ve yanıtı kesinlikle olmalı kategorisinde yer almıştır. Ö5 kodlu katılımcı *“Mecburi olduğunu düşünüyorum. Ortak bir dil mutlaka olmalı. Uyum için gerekli. Farklı kültürler ile karşılaşacak mutlaka ihtiyaç duyacak. Ana dillerinde de eğitim olmalı istediği yerde dilini konuşabilmeli. Temel eğitimde ortak bir dil kullanılması gerekir. Ama ilerleyen süreçte tercihlerine saygı duyulmalı.”* Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı kesinlikle olmalı kategorisinde yer almıştır. Ö8 kodlu katılımcı *“Anadilde eğitim her zaman olmasını savunduğum bir şey. Benim annem Laz. Hem Lazca konuşuyordu. Hem de harika bir Türkçesi vardı. Gökyüzünde dalgalanan bayrağa gerektiği kadar dil ile de hizmet etmemiz gerekiyor. Önce anadilimiz önce kendi dilimiz önce kendi kültürümüz önce bununla harmanlanmalıyız. Sonrasında her zamana açığız yeni diller öğrenmeye yeni kültürler keşfetmeye. Bizim sokağımızda yaşayacaksa insanlar önce dilimizi öğrenmeleri gerekiyor.”* Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı kesinlikle olmalı kategorisinde yer almıştır.

Ö2 kodlu katılımcı *“Öncelikle sığınmacılar için bizim dilimizi mutlaka öğrenmeleri gerekiyor. Bizim dilimiz için çok iyi eğitim almalılar. Onların ana dilde eğitiminin doğru olduğunu düşünmüyorum. Çok fazla etnik unsurumuz olduğu için doğru gelmiyor.”* Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı olmamalı kategorisinde yer almıştır. Ö11 kodlu katılımcı *“Anadil eğitiminin gerekli olduğunu düşünüyorum. Zorunlu eğitim kapsamında gerekli olduğunu düşünmüyorum. Ama sığınmacılar ya da diğer kim varsa bu ülkede yaşadıkları için dilimizi yani ana dili mutlaka öğrenmeliler.”* Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı olmamalı kategorisinde yer

almıştır. Ö14 kodlu katılımcı “*Anadilde eğitimi desteklemiyorum. Fakat seçmeli ders olarak verilmesine de karşı çıkmam. Destekleyici nitelikte olmalı. Toplumun bir üst seviyeye taşınmak adına buna imkân verilebilir.*” Şeklinde soruyu yanıtlamış ve yanıtı olmamalı kategorisinde yer almıştır. Ö15 kodlu katılımcı “*Ana dilde eğitim olmamalı. Belki yanlış olabilir ama bunun üstesinden gelemiyorum kendi adıma. Dil problemi yaşayıp başarısız olan öğrenciler oluyor desem de kapasite varsa bunu aşabilirler.*” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı olmamalı kategorisinde yer almıştır.

Ö12 kodlu katılımcı “*Ana dilde eğitime kesinlikle sıcak bakmıyorum. Tek bir dil olması en önemli zaruriyet diye düşünüyorum. Başka dilleri ders olarak vermemize gerek olduğunu düşünmüyorum.*” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı kesinlikle olmamalı kategorisinde yer almıştır. Ö13 kodlu katılımcı “*Toplumun tek bir ana dili olmalıdır. Yoksa kültürümüz bundan çok olumsuz etkilenir. Doğu illerinde ana dilde eğitim konusunda zorlanıyoruz. Özümüzü korumak açısından devam etmeliyiz. Yani ben kesinlikle olmaması gerektiğini düşünüyorum.*” Şeklinde düşüncesini ifade etmiş ve yanıtı kesinlikle olmamalı kategorisinde yer almıştır.

5. TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada ilkokul kademesindeki öğretim programlarda yer alan kazanımların çokkültürlü eğitim ilkeleriyle ne kadar uyumlu olduğu ve çokkültürlü eğitim programı yaklaşımlarının hangi boyutlarıyla ele alındığı durumu araştırılmıştır. Öğretim programında yer alan kazanımların incelenmesi sonucunda devlet ilkokullarında okutulan zorunlu dersler her birinde çokkültürlü eğitim ilkeleriyle azda olsa bağlantı kurulduğu görülmektedir. Türkçe dersinde toplam 235 kazanımdan 2 kazanım (%1.17); Hayat Bilgisi dersinden toplam 148 kazanımdan 15 kazanım (%10.13); Sosyal Bilgiler dersinden toplam 33 kazanımdan 11 kazanım (%33.33); Matematik dersinden toplam 230 kazanımdan 2 kazanım (%0.86); Görsel Sanatlar dersinden toplam 65 kazanımdan 12 kazanım (%18.46); Beden Eğitimi ve Oyun dersinden 106 kazanımdan 11 kazanım(10,37); Müzik dersinden 85 kazanımdan 12 kazanım(14,11); Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 19 kazanımdan 2 kazanım(10,52); Trafik ve İlk Yardım Eğitimi 21 kazanımdan 1 kazanım(4,76) çokkültürlü eğitim ilkeleriyle ilişkili bulunmuştur. Fen Bilimleri dersinde toplam 82 kazanım incelenmiş fakat herhangi bir ilişki kurulamamıştır. Ayrıca asimilasyon için eğitim ile ilgili herhangi bir kazanıma rastlanmamıştır.

Bu araştırmanın bulgularına göre programda konu ile bağlantı kurulan kazanım sayısı oldukça az bulunmuştur. Seban ve Uyanık (2016)'ın 1-5. Sınıf Öğretim programları ile ilgili yaptığı araştırma da müzik ve beden eğitimi ve oyun derslerinde çokkültürlü eğitim ile ilgili kazanımlara yer verilmediği sonucuna ulaşıldığı görülmüştür. Değişen öğretim programlarına bakıldığında bu iki ders için de çokkültürlü eğitim ilkelerine göre bazı kazanımların eklendiği görülmektedir. Yine de bu sonuçlardan yola çıkarak çokkültürlü eğitime yeterince yer verilmediği bu ilkelerin yeterince benimsenmediği görülmektedir. Bu derslerde de çokkültürlülük ilkelerine dair kazanımlara yer verme oranları oldukça düşük kalmıştır. Ayrıca Beden Eğitimi ve Oyun, Müzik ve İnsan Hakları ve Demokrasi derslerinde de Seban ve Uyanık (2016)'ın yaptığı araştırma sonuçlarına göre değişiklikler meydana gelmiş ve çokkültürlü eğitim ilkelere dair kazanımlar yer verildiği ve yer verilme oranının arttığı gözlemlenmiştir. Her ne kadar bazı derslerde verilen önem biraz olsun artmış olsa da çokkültürlü eğitim yaklaşımı

merkeze alınarak bu programların hazırlanmış olduğunu söylemek zordur. İlişkilendirilen kazanımlar açısından bakılacak olursa da her ne kadar çokkültürlü eğitim temel olarak alınmasa bile programlar hazırlanırken gözetilen bazı ilkeler ile çokkültürlü eğitim ilkeleri arasında bazı benzerlikler bulunmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliği bu ilkelerden bir tanesidir. Her türlü ayrımın engellenmesi, eğitimin devlet eliyle gerçekleştirilmesi, maddi, fiziksel ve zihinsel olarak yetersizliği bulunan bireyler için devletin bütün imkânlarının seferber edilmesi ile açıklanabilir.

Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 4. maddesine göre “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.” ve 8. maddesine göre “Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır. Maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır. Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır” ifadesi yer almaktadır. Bu maddeler göz önüne alarak bakılacak olursa eşitlik ve genellik ilkeleriyle, eğitimde fırsat eşitliği bentlerinin çokkültürlü eğitime destek olduğu sonucuna ulaşılabilir. Hazırlanan programlarda çokkültürlü eğitimi merkeze alınarak hazırlanmamış olsa da devletin politikalarında çokkültürlü eğitime dair izler görülmektedir. Ancak tüm bunlara rağmen bu çalışmaların yeterli olmadığı, çokkültürlü eğitime daha fazla yer verilmesi gerektiği öğretmen, yönetici ve akademisyenler ile yapılan çalışma sonuçlarından elde edilen bilgiler arasındadır (Arslan, 2009; Esen, 2009; Damgacı ve Aydın, 2013).

Türkiye gibi farklı kültürlerin buluşma noktası olan bir ülke için çokkültürlü eğitime verilen önemin bu denli az olması olumsuz bir durumdur. Özellikle bölgede yaşanan son gelişmeler dikkate alındığında çokkültürlü eğitimin fazlasıyla önem kazandığı anlaşılmaktadır.

Yine çokkültürlü eğitim ile ilgili Seban ve Uyanık (2016)’ın yaptığı araştırma da elde edilen bulgular ile yapılan bu araştırmanın bulguları karşılaştırıldığında çokkültürlü eğitime verilen önemin daha da arttığı görülmektedir. Yapılan araştırma toplamda 55 kazanım çokkültürlü eğitim ile ilişkilendirilmiş ve o araştırmada kullanılan öğretim

programlarının 5 yılı kapsadığı düşünüldüğünde bu araştırma bulgularına göre çokkültürlü eğitime verilen önemin arttığı ve toplamda 84 kazanımın çokkültürlü eğitim ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Seban ve Uyanık (2016)'ın elde ettiği bulgulara göre Sosyal Eylem için eğitim ile ilgili herhangi bir ilişkilendirme bulunamazken bu araştırma bulgularında Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersinde 4 kazanıma yer verildiği görülmektedir. Eleştirel farkındalık açısından iki çalışma incelendiğinde eleştirel farkındalık için eğitim kategorisinde ki kazanımlarda da artış olduğu gözlenmektedir.

Genel olarak bakıldığında eski öğretim programına göre çokkültürlü eğitim ile ilgili ilişkilendirilebilecek kazanımlarda gözle görülür bir artış gerçekleştiği görülmektedir. Ancak bazı derslerde bu kazanımlara hiç yer verilmeyişi ya da diğer dersler için hala daha az yer verildiği sonucuna ulaşılması halen daha yeterli önemin verilmediğini bize göstermektedir. Ayrıca öğretim programları hazırlanırken hali hazırda çokkültürlü eğitime ilke olarak değinilmemesi bu durumu pekiştirmektedir.

Şimşek vd. (2019)'nin yapmış olduğu çalışma da bu çalışma ile benzerlik göstermektedir. Yaptıkları çalışma incelendiğinde İnsan Hakları ve Yurttaşlık programında 6 kazanım, Sosyal Bilgiler 4. Sınıf programında 4 kazanım, Oyun ve Fiziki Etkinlikler programında 9 kazanım, Hayat Bilgisi programında 9 kazanım, Müzik programında 4 kazanımın çokkültürlülükle ilişkilendirildiği görülmektedir. Fen Bilimleri ve Matematik programında ise çokkültürlülükle ilişkilendirilen kazanıma rastlanmadığı yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgular arasındadır. Bu açıdan bakıldığında araştırma bulguları arasında farklılıkların olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Fen Bilimleri dersi için benzer sonucun ortaya çıktığı görülmektedir.

Öteleş (2020)'in yaptığı çalışmada sosyal bilgiler öğretim programının tamamı incelenmiş ve 4. Sınıflar sosyal bilgiler dersinde çokkültürlü eğitim ile ilişkilendirilebilecek kazanım sayısı 7 olarak bulunmuştur. Bu yapılan çalışmadan farklılık gösteren bir sonuç elde edilmiş ve sosyal bilgiler dersinde ilişkilendirilebilecek kazanım sayısı 11 olarak bulunmuştur.

Tüm bu araştırma ve karşılaştırmalar sonucunda bazı önerilerde bulunulması gerektiği kanaatine varılmıştır.

- Ülkemizdeki çokkültürlü yapı derinlemesine analiz edilmeli ve çokkültürlü eğitim öğretim programlarının hazırlanması aşamasında temel ilkelerden biri olarak yerini almalıdır.
- Çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim ile ilgili aile, toplum, öğretmenler ve eğitim yöneticileri doğru şekilde bilinçlendirilmeli ve bu eğitim üzerinde durulmalıdır.
- Ayrışmalardan çok birleştirici unsurlar üzerinde durulmalı, farklı kültürlere olan ön yargı yıkılmalı ve yine farklı kültürlere olan saygının artması için gereken tüm çalışmalar yapılmalıdır.
- Özellikle ülkemizi derinden etkilemiş olan göç dalgasının ileride vahim sonuçlar doğurmasının önüne geçmek için tüm bu öneriler üzerinde fazlasıyla durulması ve çalışılması önem arz etmektedir.

Araştırmanın 2. Bölümünde ise yarı yapılandırılmış mülakat ile katılımcılara çokkültürlülük ile ilgili bazı sorular yöneltilmiş ve elde edilen sonuçlar aşağıda paylaşılmıştır.

- Sorulardan ilkinde katılımcılara çokkültürlülüğün tanımı sorulmuş ve 16 katılımcının yeterli tanımlamalar yaptıkları görülmüştür. Daha sonra yöneltilen çokkültürlülük denilince aklınıza gelen 3 kelime nedir sorusuna ise yine 16 katılımcı tanıma çok yakın kelimeler seçmiş ve düşüncelerini ifade etmiştir. Bu sonuçlardan yola çıkarak katılımcıların çokkültürlülük ile ilgili hazırbulunuşluk seviyelerinin oldukça iyi olduğu anlaşılmaktadır. Bu hazırbulunuşluk seviyesinin ise katılımcıların görev yaptığı okul ve sınıflardaki öğrenme ortamlarının çokkültürlü yapıya uygun olduğu, görev yaptıkları süre boyunca çeşitli yerlerde görev yapan katılımcıların mutlaka bu tip sınıf ortamlarıyla karşılaştıkları düşünülmektedir. Bu çıkarımlar, çokkültürlü eğitimin öğrenciler ve eğitimciler için önemli bir katkı sağladığına dair genel bir fikir birliği olduğunu göstermektedir. Katılımcılar, çokkültürlü ortamların

öğrencilerin gelişimine olumlu katkılar sağladığına inanmaktadır ve bu tür eğitim ortamlarının teşvik edilmesi gerektiği konusunda hemfikirdir.

- Diğer soruda katılımcılara sınıflarında çokkültürlü eğitim ortamı olup olmadığı sorulmuş ve 11 katılımcının buna katıldığını 7 katılımcının ise bu duruma katılmadığını sonucu ortaya çıkmıştır. Çokkültürlü bir sınıf ortamı olmadığı düşünen 7 katılımcının görev yaptıkları sınıflarında göçmen ya da farklı etnik kültürlerden öğrencilerin bulunmadığı katılımcıların ifadelerinde yer almaktadır. Özellikle göçmenlerin sınıflar bazında heterojen olarak dağıldığı görülmüş ve cevapların bundan kaynaklı değişkenlik gösterdiği düşünülmüştür. Katılımcıların bu farklı düşünceleri, çokkültürlü yapıyı tanımlamanın ölçütlerinin farklı yorumlandığını ve bu durumun öğrenci profillerinin, yaşadıkları coğrafyanın ve deneyimlerin bir sonucu olduğunu göstermektedir. Özellikle göç ve sığınmacı olayları, sınıflarda farklı kültürleri bir araya getirerek çokkültürlü bir yapı oluşumuna katkıda bulunmaktadır. Ancak, bazı bölgelerde bu çeşitliliğin sınırlı olduğunu düşünen katılımcılar da bulunmaktadır.
- Diğer soruda katılımcılara öğrencilerin kültürel farklılıklarıyla ilgili bilgi sahibi misiniz sorusu yöneltilmiş ve katılımcılardan sadece 1 tanesi bilgi sahibi olmadığını, 8 katılımcı ise yeterince bilgi sahibi olmadığını, 9 katılımcı ise bilgi sahibi olduğunu ifade etmiştir. Bu cevaplardan yola çıkarak genel olarak katılımcıların bilgi sahibi olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Yeterince bilgi sahibi olmayan katılımcıların bir kısmının ifadesinde aile ile yaşadıkları iletişim problemlerinin olması sebebiyle bilgi sahibi olmakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak katılımcıların farklı kültürlerden olan öğrencilerin kültürleri ile ilgili çeşitli yöntemler kullanarak bilgi sahibi olmaya çalıştıkları ortaya çıkmaktadır. Başka bir durum ise iletişim problemi yaşanan öğrenciler ve ailelerin özellikle 1 ve 2. Sınıflarda oluşudur. Üst sınıflarda yer alan öğrenciler bu noktada aile kendinin ifade edemiyor olsa bile öğrenciler kendini ifade ettiği için öğrencinin kültürü ile ilgili bilgi sahibi olunabilmektedir. Öğretmenlerin farklı deneyimleri ve sınıflarındaki kültürel yapılarla ilgili farklı fikirleri ortaya koymaktadır. Bazı öğretmenler, kültürel çeşitliliğin az olduğunu veya bu konuda bilgi sahibi olmanın gerekli olmadığını düşünürken, diğerleri bu

çeşitliliği bir fırsat olarak görüp öğrencilerle iletişim kurarak ve araştırma yaparak bu farklılıkları anlamaya çalışmaktadır. Öğretmenlerin, kendi öğrenci profilleri ve sınıf yapılarına göre farklı yaklaşımlar benimsemesi ve kültürel farklılıkları anlama çabası, öğrencilerin bu konuda daha bilinçli ve anlayışlı olmalarını sağlayabilir.

- Diğer soruda katılımcılara çokkültürlü sınıf ortamları ile ilgili başlıkta farklı açılardan sorular sorulmuştur. Öğrencilerin farklılıklarının öğretmenlerin öğretmenlik beceriline ilişkin görüşleri ile ilgili maddeye 13 katılımcı olumlu görüş belirtmiş, 5 katılımcı ise olumsuz görüş belirtmiştir. Olumsuz görüş belirten katılımcıların yine en çok ifade ettikleri durum ise iletişim problemleri ve öğrencilerin kendilerini yeterince iyi ifade edemiyor oluşlarıdır. Diğer bir nokta ise katılımcıların bu alan ile ilgili herhangi bir eğitim almadıkları durumudur. Bu noktada bazen zorlandıklarını ifade eden katılımcılar vardır. Genel olarak bakıldığında ise katılımcıların büyük bir kısmının konuyla ilgili olumlu görüş belirtmesidir. Bu da katılımcıların çokkültürlülük algılarında olumlu yönde bir algının varlığını düşündürmektedir.
- Diğer maddelere de katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde katılımcıların ağırlıklı olarak çokkültürlü sınıf ortamlarının sınıf içerisindeki birçok değişkeni olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır. Katılımcıların bu yöndeki algılarında ise en önemli etkenin öğretmenlerin kendilerini geliştirmeye açık hale gelmesi durumu olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılar bu noktada bir eksiklik hissettiklerini ve bu hislerinde bu eksikliği kapatmak adına kendilerini harekete geçirdiğini ifade etmişlerdir.
- Bazı katılımcılar, farklı kültürden gelen öğrencilerin sınıfa getirdiği zorlukların öğretmenlerin alıştıkları öğretim yöntemlerini değiştirmesini gerektirdiğini ve bu durumun öğretmenlik becerilerini olumsuz etkileyebileceğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin, öğrencilerin seviyelerine inebilmekte zorlandıkları veya iletişim problemleri yaşadıkları durumlar olumsuz bir etki yaratmıştır.
- Farklı kültürlerden gelen öğrencilerin öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerini nasıl etkilediği konusunda katılımcıların farklı fikirleri bulunmaktadır. Bu durumun

olumlu, olumsuz veya kararsız olarak değerlendirilmesinde dil becerileri, kültürel anlayış ve öğrenci-öğretmen dinamiği gibi faktörler önemli bir rol oynamaktadır.

- Ayrıca, dil sorunları nedeniyle iletişimde zorluk yaşanması veya öğrencilerin kendilerini ifade edememeleri, öğretmenlerin bu durumu olumsuz bir şekilde değerlendirmelerine neden olmuştur. Öğrencilerle iletişimde yaşanan sıkıntılar, öğretmenlerin kendilerini ifade edememesine veya öğrencilere etkili bir şekilde bilgi aktaramamasına yol açmıştır.
- Katılımcılar farklı kültürden gelen öğrencilerin eğitim ortamına etkisini değerlendirirken, dil sorunları, oturma düzeni, materyal kullanımı ve öğrencilerin bir araya getirilmesi gibi faktörleri göz önünde bulundurmuşlardır. Bu bağlamda, bazıları değişikliklerin gerekliliğine vurgu yaparken, diğerleri mevcut düzenin devam etmesi gerektiğini düşünmektedir.
- Genel olarak, farklı kültürlerden gelen öğrencilerin sınıflara getirdiği çeşitlilik öğretmenlerin kendilerini geliştirmelerine, hoşgörüyü arttırmalarına ve iletişim becerilerini genişletmelerine olanak tanımıştır. Ancak dil sorunları, iletişim eksiklikleri veya alışlagelmiş öğretim yöntemlerine uyum sağlamakta yaşanan zorluklar öğretmenlerin olumsuz deneyimler yaşamasına neden olmuştur. Bu durumlar, öğretmenlerin farklı kültürlerle daha iyi adapte olmaları için ek destek veya eğitim gerektirebilir.
- Katılımcılar farklı kültürlerin öğrencilerin sosyal becerilerini ve farkındalıklarını artırabileceğine vurgu yapmışlardır. Öte yandan, olumsuz görüş belirten katılımcılar dil ve iletişim zorluklarının işleri ve sosyal ilişkileri zorlaştırdığını ifade etmişlerdir. Bu çeşitlilik, farklı kültürlerin eğitim ortamındaki etkilerini değerlendirirken önemli bir gözlem olarak ortaya çıkmaktadır.
- Katılımcılara yöneltilen diğer soruda ise çokkültürlü eğitim olumlu yönlerine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Alınan cevaplara bakıldığında katılımcının saygı, farkındalık ve zenginlik kelimelerini sıklıkla kullandıkları görülmüştür. Buradan hareketle katılımcıların çokkültürlü eğitim ile ilgili algılarının yine pozitif yönde

olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Özellikle dikkat çekilen nokta ise saygı ile ilgili durum olmuştur. Katılımcıların toplumda farklı kültürlerle sahip bireylere saygı çerçevesinde yaklaşması gelecek adına çok önemli bir durum olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Özellikle toplumumuzu bir üst seviyeye çıkarma noktasında bunun çok önemli bir eksiklik ve geliştirilmesi gereken bir konu olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

- Katılımcılar çokkültürlü eğitimin öğrencilerin sosyal, kültürel ve bireysel gelişimine olumlu katkılar sağladığı konusunda olumlu bir bakış açısına sahiptir. Bu ortam, saygı, farkındalık, hoşgörü, empati gibi değerleri artırırken, öğrencilere farklı bakış açıları ve yaşantılar sunarak zengin bir öğrenme deneyimi sunmaktadır.
- Genel olarak, katılımcılar farklı kültürlerin bir araya gelmesinin toplumsal açıdan bazı zorlukları beraberinde getirebileceğini kabul etmektedirler. Ancak doğru yöntemlerle bu zorlukların üstesinden gelinerek, bu çeşitliliğin topluma kazandırılmasının ve hoşgörünün artırılmasının önemli olduğunu vurgulamaktadırlar.
- Diğer soruda çokkültürlü eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin düşünceler sorulmuş ve katılımcıların verdiği cevaplar dikkate alındığında iletişim ve adaptasyon problemleri, harcanan zaman ve akran zorbalığı gibi cevaplar elde edilmiştir. Buradaki en büyük sorun yine çok defa tekrar edilen dil ve iletişim problemleri olmuştur. Göçmenler Türkçeyi yeterince bilmedikleri için hem sınıf içerisinde hem de sınıf dışında aileleri de düşündüğümüzde ciddi problemlere sebep olmaktadır. Katılımcılar aktarmak istediklerini aktarmada ciddi anlamda sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Tabi zaman geçtikçe bu sorun yavaş yavaş azalmaktadır. Ancak tam anlamıyla bir çözüme kavuşmadığı katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Toplum açısından değerlendirildiğinde ise özellikle kargaşaya sebep olmaktadırlar cevabı sıklıkla ifade edilmiştir. Bu da gündelik hayatımızda sıklıkla karşılaştığımız bir durumdur. Katılımcılar bu noktada rahatsızlıklarını ifade etmişlerdir.

- Farklı kültürlerden gelen öğrencilerin eğitim ortamında karşılaştıkları zorluklar arasında zaman, iletişim sorunları, adaptasyon ve akran ilişkilerinde zorluklar öne çıkmaktadır. Bu zorluklar, öğretmenlerin çaba göstermesini, yönetim ve iletişim becerilerini artırmasını ve toplumsal farkındalık oluşturmayı gerektirebilir.
- Eğitime avantaj olarak yansımaları nasıldır diye yöneltilen soruya 12 katılımcı kabullenme, saygı ve farkındalık cevaplarını vermişlerdir. Bu noktadan değerlendirildiğinde çokkültürlü eğitim ile ilgili çok yakından bağdaşan cevaplar verdikleri görülmektedir. Bu durumsa yine katılımcıların çokkültürlü eğitim ile ilgili yeterliliklerinin ve çokkültürlü eğitime ilişkin algılarının pozitif yönde olduğu noktasında önemli bir adımdır.
- Katılımcılara yöneltilen son soruda ise anadil eğitimi ile ilgili olmuş ve katılımcıların 11'i bu soruya olumsuz yanıt vermiştir. Olumlu yanıt verenlerin sayısı 7 ile sınırlı kalmıştır. Söylemleri incelendiğinde ülkemizin birlik ve bütünlüğünün en önemli sınır olduğunu böyle bir eğitim verilecekse bile giriş seviyesinde olması gerektiği vurgulanmıştır.
- Bazı katılımcılar, anadilde eğitimin olmasının önemli olduğunu ve farklı kültürlerin varlığının korunması için gerekliliğini vurgulamıştır. Devletin kesinlikle asimile edici bir politika izlememesi gerektiğini ve anadilde eğitimin bu açıdan önemli olduğunu ifade etmişlerdir.
- Özellikle anadilde eğitimin toplumsal birleştirici bir etkisi olduğunu ve ayrıştırıcı olmadığı sürece olumlu sonuçlar doğurabileceğini belirtmişlerdir.
- Diğer bir grup katılımcı, anadilde eğitimin olmaması gerektiğini düşünmüş ve tek bir resmi dilin olması gerektiğini vurgulamışlardır. Bazıları, anadilde eğitimin toplumun homojenliğini korumak adına olmaması gerektiğini savunmuşlardır. Ayrıca, dilin öğrenilmesi gerektiğini ancak zorunlu olmaması gerektiğini ifade etmişlerdir.

- Katılımcılar, farklı bakış açılarından anadilde eğitim konusunu ele almışlardır. Bazıları, bu durumun toplumsal bir birleştirici unsur olduğunu ve farklı kültürlerin korunması adına önemli olduğunu düşünürken, diğerleri toplumun tek dil üzerinden birliğini korumanın daha önemli olduğunu savunmuşlardır. Bu farklı görüşler, farklı kültürel yaklaşımların ve dil politikalarının tartışmalarını yansıtmaktadır.
- Katılımcıların algılarına bakıldığında birçok noktada çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim ile ilgili yeterince bilgiye sahip oldukları, olumlu algı ve tutum geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Bu eğitim sistemimiz ve öğretmenlerimiz açısından çok önemli bir noktadır.
- Özellikle öğretmen yetiştirme konusunda artık kültürlü eğitim ile ilgili de eğitimlerin eğitim sistemlerine entegre edilmesi artık zaruri bir ihtiyaç halini almıştır.
- Hali hazırdaki öğretmenler içinse çeşitli Hizmet içi eğitimler veya gelişim seminerleri düzenlenmeli ve bu noktada olumsuz algı ve tutuma sahip eğitimcilerimizin algılarının veya önyargılarının değiştirilmesi gerekmektedir.
- Göçmen aileler ile ilgili en büyük problemin dil ve iletişim eksikliklerinden kaynaklandığı apaçık ortadır. Bu noktada aile eğitimlerine önem verilmeli ve aile içinde Türkçe konuşulmasının desteklenmesi gerekmektedir. İletişim eksiklerinin birçok genç ve gelecek vaat eden beyinlerin gözden kaçmasına ya da yok olup gitmesine sebep olduğu ise en çok üzerinde durulması gereken konulardan biridir.

Alanyazı incelendiğinde (Sevinç, vd., 2009; Çoban, vd., 2010; Başarır, 2012; Tortop, 2014; Bulut ve Başbay, 2015; Aslan ve Kozikoğlu, 2017) öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının incelendiği bu araştırmalarda öğretmenlerin olumlu bir tutuma sahip oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca Aslan ve Kozikoğlu (2017)'nin yapmış oldukları araştırmada da benzer sonuca ulaşıldığı görülmektedir. Bu çalışmaların her birinde katılımcıların genel olarak kültürel farklılıklara ve çokkültürlü eğitime yönelik olumlu tutuma sahip oldukları ve eğitim ortamında farklı kültürlere yer verilmesi gerektiği inancını taşıdıkları görülmüştür. Bu kısmıyla bakıldığında bu

çalışmada da benzer sonuca ulaşıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, Yazıcı, vd. (2009) öğretmenlerin çokkültürlü eğitim ile ilgili olumlu tutumları ve farkındalıkları olmasına rağmen bazı sınıf öğretmenlerinin bu konuda yeterli bilinçte olmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu açıdan bakıldığında ise yapılan çalışmada katılımcıların büyük bir kısmının konuyla ilgili farkındalıklarının ve fikirlerinin olduğu görülmektedir. Bu noktada Yazıcı vd. (2009)'ın yaptıkları çalışmadan ayrılmaktadır. Kozikoğlu ve Cavak (2023)'ın yaptığı çalışmada katılımcıların, çokkültürlü eğitimi öğrenciler açısından faydalı bulduklarını, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu da sınıf ortamında farklı kültürlerin varlığını tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler çokkültürlü bir eğitimin öğrencilerin empati yeteneğini geliştireceğini, farklı bakış açıları kazandıracağını, karşılıklı saygı ve hoşgörüyü arttıracığını ve birbirlerinden öğrenecekleri çok şey olduğunu düşünmektedirler. Kültürel farklılıklara duyarlı bir eğitim ve eğitim ortamının bireyi çok yönlü olarak geliştireceğini ifade etmişlerdir. Bu tür bir eğitimin toplumdaki şiddeti azaltmak için bir çözüm yolu olabileceğinden toplumun adalet ve eşitlik hislerini geliştirmeye kadar faydaları olacağını düşünmektedirler. Benzer olarak; Başarır, Sarı ve Çetin'in (2014) çalışmasında öğretmenler çokkültürlü eğitimin faydalarını; hoşgörü gelişimi, farklı kültürleri tanıma, farklı bakış açıları edinme, empati, uyum kabiliyeti ve yansıtıcı düşünme yeteneğinde gelişme ve güdülenmeyi artırma şeklinde belirtmişlerdir. Taştekin vd. (2016) çalışmalarında öğretmenlerin; çokkültürlü eğitimin avantajları olarak saygı, sevgi, birey olma, uyum sağlama ve farklı kültürleri bilme kabul etmeyi gördükleri belirtilmiştir. Aydın'a göre (2013) ise çokkültürlü eğitim önyargıları, ırkçılığı engellemede, farklı yapıdaki toplulukların bir arada yaşamasında ve etkileşim kurabilmelerinde, kültürler arası karşılıklı hoşgörüyü sağlamada faydalıdır. Bu durumda öğretmenlerin çokkültürlü eğitime ilişkin olumlu ve yapıcı bir algıya sahip oldukları düşünülebilir sonuçlarına ulaşılmıştır. Bütün bu araştırmalardan elde edilen sonuçların yapılan bu çalışma ile uyumlu olduğu ve benzer ifadelerin sıkça katılımcılar tarafından kullanıldığı görülmektedir.

Kozikoğlu ve Cavak (2023)'ın yaptığı çalışmada çalışmaya katılan öğretmenlerin neredeyse tamamı mevcut eğitim sisteminin kültürel farklılıklara sahip öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamada yeterli olmadığını düşünmektedirler. Mevcut sistemin yetersiz ve eksik yanlarının giderilebilmesi için önerilerde bulunan öğretmenler en çok

eğitimin tekçi anlayış ve bakış açısından uzaklaşması, tüm öğrencileri ve ihtiyaçlarını kapsayacak yönde geliştirilmesi gerektiğinden bahsetmişlerdir. Öğretmenler eğitim programlarının, ders kitaplarının kültürel farklılıklara sahip öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı, hâkim kültürün ağırlıkta olduğu, farklılıkların ihmal edildiği bir eğitim sisteminin yeterli olmayacağı yönünde görüş belirtmişlerdir. Yine elde edilen sonuca bakıldığında yapılan bu araştırmada da benzer sonuçların görüldüğü katılımcıların benzer ifadeler kullandığı görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar Çiftçi, Y. ve Aydın, H. (2014). Türkiye'de çokkültürlü eğitimin gerekliliği üzerine bir çalışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (33), 197-218.
- Açıkalın, A., Şişman, M. & Turan, S. (2007). *Bir insan olarak okul müdürü*. Pegem A Yayıncılık.
- Agostino, P. (2011). Intercultural and Multicultural Education Epistemological and Semantic Aspects. C. A. Grantve A. Portera içinde, *Intercultural and Multicultural Education* (s. 12-29). Oxon: Poutledge.
- Akhan, O. ve Yalçın, A. (2016). Sosyal bilgiler öğretim programlarında çok kültürlü eğitimin yeri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 23-46.
- Akınlar, A. (2018). *Türkiye'de azınlık ve devlet liselerinde çokkültürlü eğitim anlayışının araştırılması: Çoklu durum çalışması* [Doktora Tezi]. Yıldız Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akkaya, N., Susar Kırmızı, F. ve İşçi, C. (2018). Öğretmen adaylarının çok kültürlülüğe ilişkin algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29, 308-335.
- Akman, Y. (2020). Öğretmenlerin mülteci öğrencilere yönelik tutumları ile çokkültürlü eğitim algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 247-262.
- Akpınar, M. ve Genç, İ. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramına ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(1), 249-268.
- Aldridge, J. Calhoun, C. ve Aman, R. (2000). Misconceptions About Multicultural Education. *Focus on Elementary*, 12(3), 1-4.
- Aldridge, J., Calhoun, C., & Aman, R. (2000). 15 misconceptions about multicultural education. *Focus on Elementary*, 12(3).
- Altaş, N. (2003). *Çokkültürlülük ve din eğitimi*. Nobel Yayınları.
- Altıntaş, M. E. (2018). DKAB Öğretmenlerine göre Suriyeli çocukların devlet okullarında karşılaştıkları sorunlar (nitel bir araştırma). *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 18(2), 469-499.

- Altıntaş, S. (2018). İç ve dış göç bağlamında Türkiye’de iskân politikaları. *Disiplinler arası Karşılaşmalar Dergisi*, 8, 216-222.
- Ameny-Dixon, G. M. (2004). Why Multicultural Education is More Important in Higher Education Now Than Ever: A Global Perspective. *International Journal of Scholarly Academic Intellectual Diversity*, 8(1), 1-9.
- Arabacıoğlu, B. (2018). Göç eden kültür. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 83-91.
- Arslan, A. ve Çalmaşur, H. (2018). Okul yöneticilerinin çok kültürlü eğitim tutumlarına ve demokratik tutumlarına ilişkin görüşleri: bir karma yöntem çalışması. *Journal of Computer and Education Research*, 6(12), 163-194.
- Ateş, S. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmenleri ve ortaokul öğrencilerinin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitime yönelik algı ve farkındalıkları (Kocaeli örneği)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Aydın, H. (2013). *Dünyada ve Türkiye’de çokkültürlü eğitim tartışmaları ve uygulamaları*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aydın, M. (2000b). *Eğitim yönetimi*. (6. Baskı). Hatiboğlu Yayıncılık.
- Aydoğan, İ. (2017). Sekülerizm, kültür ve eğitim. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 1-8.
- Bailey, K. D. (1982). *Methods of social research* (4. Baskı). New York: The Free Press.
- Banks, J. (1995). Multicultural education and curriculum transformation. *Journal of Negro Education*.
- Banks, J. A. (2013). The Nature of Multicultural Education. *Multicultural Education: Issues and Perspectives*, 3-24.
- Banks, J. A. Cookson, P. Gay, G. Hawley, W. D. Irvine, J. J. Nieto, S. ... ve Stephan, W. G. (2001). Diversity Within Unity: Essential Principles For Teaching and Learning in a Multicultural Society. *Phi Delta Kappan*, 83(3), 196-203.
- Banting, K. ve Kymlicka, W. (2006). *Multiculturalism and the Welfare State: Recognition and Redistribution in Contemporary Democracies*. doi:10.1093/acprof:oso/9780199289172.001.0001

- Barrett, M. (2013). Interculturalism and multiculturalism concepts and controversies, M. Barret içinde, *Interculturalism and multiculturalism: Similarities and differences* (s. 15-43). Strasbourg: Council of Europe Publishing
- Başar, H. (1994). *Sınıf yönetimi*. Şafak Matbaacılık.
- Başar, H. (1999). *Sınıf yönetimi*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3390. Milli Eğitim Basımevi.
- Başaran, İ. E. (1993). *Eğitim yönetimi*. Kadioğlu Matbaası.
- Başaran, İ. E. (2000). *Eğitim yönetimi, nitelikli okul*. Feryal Matbaası.
- Bazerman, M. H. (1990). *Judgment managerial decision Making: The anatomy of a decision*. Canada: John Wiley&Sons, Inc.
- Bennett, C. (2001). Genres of Research in Multicultural Education. *Review of Educational Research*, 71(2), 171-217.
- Bilge Zafer, A. (2016). Göç çalışmaları için bir anahtar olarak “kültürleşme” kavramı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(3), 75- 92.
- Bilgin, A. ve Oksal, A. (2018). *Kültürel kimlik ve eğitim*. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, 2(1), 82-90.
- Binbaşıoğlu, C. (1994). *Genel öğretim bilgisi: İlk ve orta dereceli okul öğretmenleri için öğretimde ilke, yöntem ve teknikler*. Binbaşıoğlu Yayınları
- Birinci Gemici, N. (2017). Çalışma hayatında dezavantajlı bir grup: göçmenler. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 2 (4), 239-261.
- Bohn, A.P. ve Sleeter, C. E. (2000). Multicultural Education and The Standards Movement: A Report From The Field. *Phi Delta Kappan*, 82(2), 156-159.
- Boydak Özcan, M. ve Şengür, D. (2017). Öğretmenlerin çok kültürlü eğitim ve anadilde eğitim hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 113-122
- Börü, N. (2018). Öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime yönelik kişilik özelliklerini gösterme düzeyi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (14), 19-30.
- Bulut, C. ve Başbay, A. (2014). Öğretmenlerin çok kültürlü yeterlilik algılarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(3), 957-978.

- Bulut, S. Soysal, Ö. K. ve Gülçiçek, D. (2018). Suriyeli Öğrencilerin Türkçe Öğretmeni Olmak: Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(2), 1210-1238.
- Bursalıoğlu, Z. (1987). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Ankara.
- Bursalıoğlu, Z. (1994). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranışlar*. Pegem A, Yayın no: 9. Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:154.
- Bursalıoğlu, Z. (1997). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. PegemA Yayıncılık
- Bush, T. (2003). *Theories of educational leadership and management*. (3rd Edition). SAGE Publications.
- Can, N. ve Çelikten, M. (2000). Türkiye’de eğitim yöneticilerinin yetiştirilme süreci, *Millî Eğitim Dergisi*, (Ekim-Kasım-Aralık 2000) 148, 43-50
- Castagno, A. E. (2009). Making sense of multicultural education: A synthesis of the various typologies found in the literature. *Multicultural Perspectives*, 11 (1), 43-48.
- Cavkaytar, A. Bal, A. Artar, T.M. ve Uluyol, M. (2021). Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim yaşantılarının incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 50(1), 195-219.
- Ceyhan, A. (2003). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin algı ve beklentileri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 51-68
- Cırık, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 27-40.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2nd ed.). Sage Publications, Inc.
- Çelik, V. (2003). *Sınıf yönetimi*. Nobel Yayınları.
- Çoban, A., Karaman, N. ve Doğan, T. (2010). Öğretmen adaylarının kültürel farklılıklara yönelik bakış açılarının çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10(1), 126-131.
- Demir, S. (2012). Çok kültürlü eğitimin Erciyes üniversitesi öğretim elemanları için önem derecesi. *Electronic Turkish Studies*, 7(4).
- Demirdağ, S. (2019). Öğrenci çeşitliliğine ilişkin öğretmen görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 52(1), 1-28.

- Demirtaş H., ve Güneş. H. (2002). *Eğitim yönetimi ve denetimi sözlüğü*. Anı Yayıncılık
- Deniz, T. (2014). Uluslararası göç sorunu perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181 (181), 175-204
- Doytcheva, M. (2009). *Çokkültürlülük*. (T. Akıncılar-Onmuş, Çev.) İletişim Yayınları.
- Dunn, R. (1997). The Goals and Track Record of Multicultural Education. *Educational Leadership*, 54(7), 74-77.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Erdoğan, İ. (2006). *Eğitim ve okul yönetimi*. Alfa Yayıncılık.
- Eren, Z. (2019). Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre göçmen çocukların eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 213-234.
- Ergil, D. (2010). Barışı aramak: Dilde, hayatta kültürde. Timaş Yayıncılık.
- Fantini, A. E., Arias-Galicia, F., & Guay, D. (2001). *Globalization and 21st century competencies: Challenges for North American Higher Education*. Boulder, CO:Western Interstate Commission for Higher Education.
- Gay, G. (1994). *A Synthesis of Scholarship in Multicultural Education*.
- Gay, G. (1994). *A Synthesis of Scholarship in Multicultural Education*. Urban Monograph Series. North Central Regional Educational Lab., Oak Brook, IL.
- Gay, G. (2002). Preparing for culturally responsive teaching. *Journal of Teacher Education*, 53(2), 106-116.
- Gay, G. ve Howard, T. C. (2000). Multicultural teacher education for the 21st century.
- Geyik Yıldırım, G. (2016). Küreselleşme ve kültür. *ÇKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 281-289.
- Gholizadeh Avval, T. (2018). *Sosyal bilgiler eğitimcilerinin ve sosyal bilimcilerin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitime bakış açıları*. [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Gorski, P. C. (2006). Complicity with conservatism: the de-politicizing of multicultural and intercultural education. *Intercultural Education*, 17, 163-177.

Gorski, P. C. (2010). The Challenge of Defining Multicultural Education. Retrieved on January, 9, 2014. <http://www.edchange.org/multicultural/initial.html> Erişim Tarihi 26.10.2022.

Göç Tarihi, https://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380 adresinden 22.12.2023 tarihinde edinilmiştir.

Güngör, F. ve Şenel, E. A. (2018). Yabancı uyruklu ilkokul öğrencilerinin eğitim-öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(2), 124- 173.

Güngör, H. ve Soysal, T. (2021). Türk Yükseköğretiminde Suriyeli Mülteciler. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 1245-1264.

Güngör, S., Buyruk, H. ve Özdemir, Y. (2018). Öğretmen adaylarının çok kültürlülüğe ilişkin tutumları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 816-837.

Gürel, D. ve Çetin, T. (2018). Sosyal bilgiler dersi ve kültür aktarımında edindiği rol üzerine bir inceleme. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 6(2), 22-40.

Haigh, G. (1990). *Managing Classroom Problems in the Primary Schools*. London: Paul Chapman Pub. Ltd.

Hohensee, J. B. ve Derman, Sparks, L. (1992). *Implementing an Anti-Bias Curriculum in Early Childhood Classrooms*. *ERIC Digest*. ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education Urbana IL.

<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 25.11.2022 11:50

Jay, G. ve Jones, S. E. (2005). Whiteness Studies and The Multicultural Literature Classroom. *Melus*, 30(2), 99-121.

Journet, N. (2009). “Çokkültürlülük”, *Evrenselden özele kültür*. (Y. Sezen, Çev.) İz Yayıncılık.

Kanık, C. (2018). Türk kökenli göçmenlerin kimlik yönelimi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 227-246.

Karaağaç, F. C. ve Güvenç, H. (2019). Resmi ilkokullara devam eden Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim sorunları. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 530-568.

- Karakaş, H. ve Erbaş, Y. (2018). Öğretmen adaylarının çok kültürlü deneyimleri ve (Türkiye'deki) kültürel ve sosyal gruplara yönelik düşünceleri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 59-81.
- Karaman, H. ve Bulut, S. (2018). Göçmen çocuk ve ergenlerin eğitim engelleri, psikolojik sorunları ve çözüm önerileri üzerine bir araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2), 393-412.
- Kaya, İ. ve Aydın, H. (2014). *Çoğulculuk çokkültürlü ve çokdilli eğitim*. Anı Yayınları
- Kaya, Y. (2014). Öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitim hakkındaki bilgi, farkındalık ve yeterliliklerinin belirlenmesi. *Asya Öğretim Dergisi*, 2(1), 102-115.
- Kaya, Y. K. (1993). *Eğitim yönetimi: Kuram ve Türkiye'deki uygulama* (5. Baskı), Bilim Yayınları.
- Kaya, Y. K. (1999). *Eğitim yönetimi: Kuram ve Türkiye'deki uygulama*. Bilim Yayıncılık.
- Kılınç, E. (2014). *Antalya'da yaşayan yabancı uyruklu aile çocuklarının karşılaştığı eğitim sorunları (Uluslararası Özel Antalya Rus Okulu örneği)*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Akdeniz Üniversitesi.
- Koçak, S. ve Özdemir, M. (2015). Öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime yönelik tutumlarında kültürel zekânın rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Elektronik Eğitim Dergisi*, 14(4), 1352-1369.
- Korkmaz, N. ve Öztürk, A. (2017). Bulgaristan Türklerinin göç süreci ve göçmenlerin Türkiye'deki iskân ve iş gücüne dayalı entegrasyonu. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 1(3), 268-289.
- Koşar, S. ve Aslan, F. (2020). İlkokul ve ortaokula devam eden göçmen çocukların eğitim sorunlarına yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(4), 1799-1831.
- Kozikoğlu, İ., & Dilek, G. (2023). Öğretmenlerin çokkültürlü eğitime ilişkin görüş, deneyim ve uygulamaları. *Asya Studies*, 7(24), 27-42. <https://doi.org/10.31455/asya.1266444>
- Kurtdaş, M. Ç. (2018). Küresel terör çağında ulus devletin artan önemi. *Tesam Akademi Dergisi*, 5(2), 151-181.
- Küçükali, R. ve Çevik Özdemir, H. (2018). Göç etmiş ailelerin ilköğretim çağındaki çocuklarının yaşadıkları sorunların değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 2149-2158.

- Kymlicka, W. (1998). *Çokkültürlü yurttaşlık*. (A. Yılmaz, Çev.) Ayrıntı Yayınları.
- Ladson-Billings, G. (1992). Culturally relevant teaching: The key to making multicultural education work. C. A. Grant içinde, *Research In Multicultural Education* (s. 106-121). London: Falmer Press.
- Lee, D. O. (1997). Multicultural Education in Geography in The USA: An Introduction. *Journal of Geography in Higher Education*, 21(2), 261-268
- Lemlech, J. K. (1988). *Classroom management*. (2nd Edition). Newyork: Longman Press.
- Levent, F. ve Çayak, S. (2017). Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(27), 21-46.
- Levey, G. B. (2012). Interculturalism vs. Multiculturalism: A Distinction without a Difference? *Journal of Intercultural Studies*, 33(2), 217-224. doi:10.1080/07256868.2012.649529
- Mercan, N. (2016). Çok kültürlü ortamlarda kültürlerarası farklılıkları yönetme sanatı: kültürel zekâ. *Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 32-49.
- Merriam, S. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Özcan, A.S. (2018). Çok kültürlülük bağlamında Türkiye'nin Suriyeli öğrencilere yönelik eğitim politikası. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1),17-29.
- Özdayı, N. (2004). Öğrenci ve öğretmenlerin gözüyle sınıf yönetimi sorunlarına genel bir bakış, *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü XII. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler*, Cilt 1, Ankara.
- Parekh, B. (2002). *Çokkültürlülüğü yeniden düşünmek* (Rethinking multiculturalism). B. Tanrıseven (çev. ed), Phoenix Yayınevi.
- Parekh, B. (2004). Dialogue Between Cultures. In Democracy, *Nationalism and Multiculturalism* (pp. 21-32). Routledge.
- Polat, İ. ve Kılıç, E. (2013). Türkiye'de çokkültürlü eğitim ve çokkültürlü eğitimde öğretmen yeterlilikleri. *Van Yüzcü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 352-372.

- Polat, S. (2020). Multicultural Structure of Schools and Intercultural Education. in *Empowering Multiculturalism and Peacebuilding in Schools* (pp. 61-85). IGI Global.
- Polat, S. ve Celep, C. (2008). Ortaöğretim öğretmenlerinin örgütsel adalet, örgütsel güven, örgütsel vatandaşlık davranışlarına ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 14(2), 307-331
- Rakusa-Suszczewski, M. (2013). The İmpossibility of Multiculturalism–Modernity and Politics. *Yearbook of Polish European Studies*, (16), 247-264.
- Resnicow, K., Soler, R., Braithwaite, R. L., Ahluwalia, J. S., & Butler, J. (2000). Cultural sensitivity in substance use prevention. *Journal of Community Psychology*, 28(3), 271–290.
- Sariahmetoğlu, H. ve Kamer, S. T. (2021). Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimi ve uyumu: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 612-634.
- Sarier, Y. (2020). Türkiye’de mülteci öğrencilerin eğitimi üzerine bir meta-sentez çalışması: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(1), 80-111.
- Sarıtaş, E. Şahin, Ü. ve Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (Ek1), 208-229.
- Seban, D. & Uyanık, H. (2016). Türkiye’de çok kültürlü eğitim: 1-5. sınıf programlarında yer alan kazanımların analizi, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 6(1), 01-18.
- Solak, E. ve Çelik, S. (2018). Türkiye’de eğitim gören mülteci öğrencilerin dilsel sorunlarının incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57), 425-432.
- Songür, N. ve Olgun, O. (2020). Geçici koruma statüsündeki Suriye kökenli öğrencilerin eğitim gördükleri ilkokullarda yaşanan sorunlar: Ankara Altındağ ilçesi örneği. *Third Sector Social Economic Review*, 55(4), 2969- 2996.
- Şimşek, H. ve Kula, S.S. (2018). Türkiye’nin göçmen politikasında ihmal edilen boyut: eğitsel uyum programı. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 5-21.
- Şimşek, H., Dağıstan, A., Şahin, C., Koçyiğit, E., vd. (2019). Kapsayıcı eğitim bağlamında türkiye’de ilköğretim programlarında çokkültürlülüğün izleri. *Ahi*

Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 177-197.
<https://doi.org/10.31592/aeusbed.563388>

Şimşek, M. Ş. (1998). *Yönetim ve organizasyon: Planlama*. Damla Ofset Matbaacılık.

Şimşir, Z. ve Dilmaç, B. (2018). Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim gördüğü okullarda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri. *Elementary Education Online*, 17(2),

Şişman, M. (2010). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Pegem A Yayıncılık

Takır, A. ve Özerem, A. (2020). Farklı kültürlerin bulunduğu bir okul ortamında yabancı uyruklu öğrencilerin karşılaştıkları sorunların çok kültürlülük bağlamında incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(1), 406-420.

Tamer-Gencer, Z. (2011). Çok kültürlü toplumlarda iletişim: Divriği örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(1), 186- 205

Taymaz, A. H. (2003). *İlköğretim ve ortaöğretim okul müdürleri için okul yönetimi*. Pegem A Yayıncılık.

Toprak, G. (2008). *Öğretmenlerin çok kültürlü tutum ölçeği'nin (Teacher multicultural attitude survey) güvenilirlik ve geçerlik çalışması*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gaziosmanpaşa Üniversitesi.

Tosun, A. (2021). *Ortaöğretim öğretmenlerinin çok kültürlü eğitime yönelik yeterlilik algılarının incelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.

Tunga, Y. Engin, G. ve Çağıltay, K. (2020). A Literature Review on the Issues Encountered in Educating Syrian Children in Turkey.

Türk, E. (2019). Türk basınında Suriyeli göçmenlere ilişkin haberlere yapılan yorumların incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 17-30.

Ulukaya Öteleş, Ü. (2020). Çok kültürlü eğitimin yenilenen sosyal bilgiler öğretim programına yansımaları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 500-516. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.701866>

UNESCO. (2006). *UNESCO Guidelines on Intercultural Education*. Paris: Education Sector.

Uras, M. (1995). Karara katılmada kabul alanı modeli, *Eğitim Yönetimi*, 1 (1), 121-129.

Usta, G. (2022). Üniversite Öğrencilerinin Afet ve Göç Kavramlarına İlişkin Geliştirdikleri Metaforların İncelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(27), 742-768. <https://doi.org/10.38155/ksbd.1146452>

Yazıcı, H. (2018). Birey ve toplum. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 277-288.

Yıldız, A. (2017). Göç ve entegrasyon politikalarında vatandaşlık. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 36-67.

Yılmaz, V. (2023). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlü eğitim bağlamında sığınmacı öğrencilere yönelik sınıf içi uygulamaları: Öğretmen görüşlerine dayalı bir araştırma* [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.

